

30
YIL
1984-2014

2023'E DOĞRU TÜRKiYE'DE TURİZMİN 100 YILI

TURİZM SEKTÖRÜNÜN YAPISI, BÜYÜKLÜĞÜ VE EKONOMİYE KATKISI

TURİZM VE KONAKLAMA SEKTÖRÜNÜN
SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ

Bu araştırma, Türkiye'nin kuruluşuna ve turizme emeği geçenlere atfedilmiştir.

“Efendiler!

Çok temiz tertip olunmuş sofranızda haz ile oturdum, sofrada hizmetin intizam ile cereyanına şahit oldum.

Bu hususu zikrederken bundan istifade ederek zaten malumunuz olan bir iki noktaya işaret etmek isterim.

Efendiler! Sofra tertibi, sofrada hizmeti ciddiye mülhimdir. En ehemmiyetli ihtiyacımızdandır.

Bunun için esas metrdoteller ve garsonlardır. Maateessüf zikretmek lazımdır ki, memleketimiz de bu nevi sanatkarlar ihtiyaç ile mütenasip tarz ve miktarda yetiştirilmemiştir.

Evlerimizde, lokantalarımızda, otellerde bu hususati medeni insanlara yakışacak surette yapmağa mecburuz.

Bugün burada bir defa daha gördük ki, tabahat (aşçılık) sanatında yüzümüzü güldürecek sanatkarlarımız vardır.

Kendilerini takdir ile yadediyorum.”

3 Ekim 1925. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, Bursa'daki bir toplantıda yaptığı bir konuşmada, turizm ve otelcilik üzerine yaptığı değerlendirmeden bir bölüm.

TURİZM SEKTÖRÜNÜN YAPISI, BÜYÜKLÜĞÜ VE EKONOMİYE KATKISI ARAŞTIRMASI

Sahibi

Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği (AKTOB) Adına;

Yusuf HACISÜLEYMAN

Y.K Başkanı

Araştırma

Erol KARABULUT

AKTOB Ar-Ge Birimi Yöneticisi

AKTOB YÖNETİM KURULU

Yusuf HACISÜLEYMAN

Erkan YAĞCI

Erdal TONTU

Tolga CÖMERTOĞLU

Kaan Kaşif KAVALOĞLU

Ece Tonbul KİLİT

Aslı ULUKAPI

Yeliz Gül EGE

Nihat VURAL

Adnan SOYASLAN

Mehmet TÜMBÜL

Zafer ALKAYA

Emir DEMİRCİ

Selçuk AKILTOPI

Ahmet ÇEVİK

Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği (AKTOB)

Adres: Gebizli Mahallesi Termessos Bulvarı
Güngör Ahmet Yitmen İş Merkezi No. 73 07300
Muratpaşa/ANTALYA

Tel: +90 242 321 39 94-95 pbx

Fax: +90. 242 321 59 26

E-posta: info@aktob.org.tr

KAPAK TASARIM:

Bülent Çelik,
Erol Karabulut

TASARIM VE BASKI:

RETMA MATBAA

www.retma.com.tr

Tel: (0242) 322 21 11 • Faks: (0242) 322 21 12

Şubat 2014

Bu araştırma, Akdeniz Turistik Otelciler Birliği (AKTOB) Araştırma Birimi (Ar-Ge) koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada kullanılan Girdi-Çıktı Veritabanı ile analizleri konusunda; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Ulusal Hesaplar Bölümü'nden Uzman Mehmet Kula'dan destek alınmıştır.

Akdeniz Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim görevlileri; Prof. Dr. Selim Çağatay ve Dr. Hasan Gül akademik çalışmaları ile katkı vermişlerdir.

Bölüm aralarındaki özgün karikatür ve görseller ise Karikaturist Bülent Çelik'e aittir.

Araştırmanın yayınlanmasında Delphin Hotels & Resorts de maddi katkı sunmuştur.

Katkı sunanlara ayrı ayrı teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ-SUNUŞ	5
ÖZGEÇMİŞLER	6
AMAÇ-KAPSAM	7
GİRİŞ	8
ARAŞTIRMA BULGULARI (ÖZET)	10
BÖLÜM 1: GİRDİ-ÇIKTI ANALİZİ İLE TURİZM-EKONOMİ İLİŞKİLERİ	
1.1) Sektörün Mal Ve Hizmet Alımları İle Ekonomiye Etkileme Seviyesi	15
1.2) Satışları Turizme Bağlı Sektörler	29
1.3) Türkiye Ve Rakiplerinde Turizm Sektörünün Ekonomiye Etkileri	37
BÖLÜM 2: TURİZMİN SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ : ANTALYA ÖRNEĞİ	42
Sektörler itibariyle, Antalya'da turizmin ekonomik ve sosyal hayata etkileri: Ekonomi, Bankalar, Hastaneler, Özel Okullar, Turizm Eğitimi, İnşaat ve Konut Satışları, Vergiler, Ulaştırma, Gıda Sektörü, Turizm Taşımacılığı, Altyapı ve Çevre, Halk Plajları, Elektrik Tüketimi, Kültürel Etkinlikler, Akaryakıt Sektörü, İstihdam, Kredi Kartı Harcamaları, Seyahat Acenteleri, Sanata Katkı, Sermaye Yatırımları, Yabancı Sermaye, Kıyıların Kullanımı.	
BÖLÜM 3: TURİZM VE KONAKLAMA SEKTÖRÜ	
3.1) Mal Ve Hizmet Satınalmaları Açısından Konaklama Sektörü-Ekonomi İlişkileri	57
3.2) Turizm Ve Konaklama Sektörünün Yarattığı Ekonomik Değerler	62
3.3) Konaklama Sektörünün Yatırım Büyüklüğü Ve Yatırım Eğilimleri	65
BÖLÜM 4: TURİZM VE KONAKLAMA SEKTÖRÜNDE İSTİHDAMIN YAPISI	71
BÖLÜM 5: 10.KALKINMA PLANI'NDA TURİZMİN HEDEFLERİ	76
BÖLÜM 6: TABLOLAR VE GRAFİKLER	79
KAYNAKÇA	95

ÖNSÖZ

Ülkemiz konaklama sektörünün öncü birliklerinden biri olan Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği (AKTOB), Türkiye turizminin ve konaklama sektörünün gelecek vizyonlarının belirlenmesine katkı yapmak amacıyla gerçekleştirdiği araştırma ve inceleme çalışmalarına devam ediyor.

Turizm sektörünün ekonomi ve sosyal hayattaki yerini ortaya koyarak ileriye yönelik vizyon ve politikaların oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen; Turizm Sektörünün Yapısı, Büyüklüğü Ve Ekonomiye Katkısı Araştırması; Akdeniz Turistik Otelciler Birliği (AKTOB)'un Araştırma Birimi (AKTOB Ar-Ge) yönetiminde; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Akdeniz Üniversitesi İktisat Fakültesi Bölümü'nün katkıları ile sonuçlandırılmıştır.

Turizmin, Türkiye ekonomisindeki yerinin belirlenmesinde; TÜİK tarafından derlenen ve analiz edilen Girdi-Çıktı Veritabanı ile AKTOB Araştırma Birimi'nin (Ar-Ge) saha çalışmalarından derlenen sektör verileri bir araya getirilerek kullanılmıştır.

Sonuçları açısından oldukça önemli bulgulara ulaşan bu araştırma, TÜROFED tarafından 2007 yılında yaptırılan, Konaklamanın Seyahat Pazarındaki yeri, Ekonomiye Katkıları ve Turizm-Endüstri İlişkileri Araştırması'nın devamı ve güncellenmesi olduğu gibi, yeni yöntemlerle de zenginleştirilmiş, kapsamı genişletilmiştir.

Araştırmada; turizmin diğer sektörlerle ilişkileri, ekonomik ve sosyal hayata etkileri detaylarıyla incelenmiş ve ortaya konmuştur.

Araştırmayı gerçekleştirilen AKTOB Ar-Ge Birimi yöneticisi Erol Karabulut'a, analizlerde önemli katkıları bulunan TÜİK Ulusal Hesaplar Birimi'nden Mehmet Kula'ya, akademik katkılarından dolayı Akdeniz Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden Prof.Dr. Selim Çağatay ve Dr. Hasan Gül'e, özgün grafik ve karikatür çalışmaları ile destek olan karikatürist Bülent Çelik'e ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Araştırmanın ülkemiz turizmine yararlı olması dileklerimizle,

Yusuf Hacısüleyman
AKTOB Y.K. Başkanı

ÖZGEÇMİŞLER

Erol KARABULUT

1971 Denizli doğumlu olan Erol Karabulut, İ.Ü. İktisat Fakültesi (İngilizce) bölümünü tamamladıktan sonra; İktisat Gazetesi, Dünya Gazetesi'nde muhabir, araştırmacı, uzman ve yazar olarak çalıştı. Daha sonra Türkiye Seyahat Acenteleri TÜRSAB Araştırma (Ar-Ge) Biriminin yöneticiliğini yaptı. Ardından, Ekin Grubu Araştırma Birimi'nde de görev alan Karabulut, Turizm Gazetesi'nde editör, Resort Dergisi'de yayın koordinatörlüğü yaptı. Karabulut 2012 yılından bu yana Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği (AKTOB) Araştırma Birimi'nin yöneticiliğini yapmaktadır. Ekonomi ve turizm sahalarında 20 yıldır çok sayıda araştırması, kitap ve incelemeleri yayınlanan Karabulut; ANSİAD 2011 Araştırma İnceleme Birincilik Ödülü ve Mehmet Kemal Dedeman 2012 Araştırma Geliştirme Turizm Dalı Birincilik Ödüllünü almıştır. Turizm Yazarları ve Gazetecileri Derneği (TUYED) üyesi olan Karabulut, evli ve bir çocuk babasıdır.

Mehmet KULA

1960 Antalya Döşemealtı ilçesi doğumlu olan Mehmet Kula, 1983 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Ulusal Hesaplar Daire Başkanlığında çalışmaya başladı. 1996 yılında TÜİK uzmanı oldu, arz-kullanım ve girdi-çıkıtı tabloları konusundan sorumlu şube müdürlüğü ve takım sorumluluğu görevlerinde bulundu. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Hesapları (GSYH), arz- kullanım ve girdi-çıkıtı tabloları konusunda yurtiçi ve yurtdışı toplantılara TÜİK adına katılım sağlayarak sunumlar yaptı. Başta Azerbaycan olmak üzere Özbekistan, KKTC, Makendonya, Kazakistan, Moğolistan, Suriye, Mısır ve Malezya'da eğitim ve danışmanlık hizmetlerinde bulundu. Halen TÜİK Ulusal Hesaplar Daire Başkanlığı Uyum ve Entegrasyon Grubunda TÜİK Uzmanı olarak çalışıyor.

Prof. Dr. Selim ÇAĞATAY

1966 Ankara doğumlu Prof. Dr. Selim Çağatay, ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü'nden mezun olduktan sonra, aynı bölümde yüksek lisans yaptı. Doktorasını Lincoln Üniversitesi Ekonomi bölümünde tamamladı. Yoksulluk ve göç, dış ticaret ve çevre, doğrudan yabancı yatırımlar ve dış ticaret, sürdürülebilir kalkınma gibi sahalarda ulusal ve uluslar arası çalışmaları bulunan Çağatay; iktisadi modelleme ve politika analizi, sektörler arası etkileşim, girdi-çıkıtı modelleri gibi alanlarda çok sayıda araştırma ve yayına sahiptir. Economic Modeling Network (ECOMOD) ve Türkiye Ekonomi Kurumu üyesi olan Çağatay, evli ve 2 çocuk babasıdır. Çağatay, halen Akdeniz Üniversitesi'nde İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat ana bilim dalında çalışmalarına devam etmektedir

Dr. Hasan GÜL

1978 Adana doğumlu Dr. Hasan Gül, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisat Bölümünde yüksek lisans yaptı. Doktorasını Akdeniz Üniversitesi İktisat bölümünde tamamladı. Doktora eğitimi sürecinde Europa Universitat (Almanya), IMT Lucca Advanced Studies (İtalya) ve Bournemouth University School of Tourism (İngiltere)'de misafir araştırmacı olarak görev yaptı. Tarım ekonomisi, turizm ekonomisi gibi sahalarda ulusal ve uluslar arası çalışmaları bulunan Gül; turizm politikalarının sektör ve makro ekonomi bazında modellenmesine ilişkin araştırma ve yayınlara sahiptir. 2009 yılında "Türkiye'deki Mevcut İkinci Konutların Turizm Sektöründe Değerlendirilmesine İlişkin Bir Model Çalışması" adlı araştırması ile Mehmet Kemal Dedeman Araştırma ve Geliştirme Proje Yarışmasında Turizm birincilik ödülünü almıştır. Gül, halen Akdeniz Üniversitesi'nde İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat ana bilim dalında çalışmalarına devam etmektedir.

İ. Bülent ÇELİK

1959'da Samsun'da doğan Bülent Çelik, ilk ve orta öğrenimini Sinop, Trabzon ve Samsun'da tamamladı. Ankara DTCF Tiyatro Bölümü'nde başladığı üniversite öğrenimini, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, Biyoloji / Genetik mezunu olarak bitirdi. Arel Üniversitesinde Grafik Tasarımı dalında Yüksek Lisans yaptı. Üniversite öğrenciliği döneminde profesyonelleşen karikatürcülük süreci üniversite sonrasında da tek meslek olarak devam etti. 30 Yıldan bu yana profesyonel olarak karikatür çiziyor. Çarşaf, Hürriyet, Vatan başta olmak üzere çeşitli mizah dergileri ve gazetelerde profesyonel karikatürist olarak çalıştı. Sürekli Sarı Basın Kartı sahibi olan Çelik, evli ve 2 çocuk sahibidir. Çelik, iyi derecede İngilizce ve orta derecede Arapça biliyor.

AMAÇ-KAPSAM

Turizm Sektörünün; Yapısı, Büyüklüğü Ve Ekonomiye Katkısı konulu araştırma; turizm sektörünün, ekonomik ve sosyal hayata etkileri ile özelde konaklama kesiminin, yatırım aşamasından işletme aşamasına, yıllık mal ve hizmet alımlarından yenilemelerine kadar olan iktisadi ve sosyal süreçlerini, ekonomik ve sosyal hayata katkılarını, veri ve analizlerle ele alarak, sektörün ekonomi içindeki yerinin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır.

Araştırmamız, ilki 2007 yılında yayımlanan; Konaklamanın Seyahat Pazarındaki Yeri, Ekonomiye Katkıları ve Turizm-Endüstri İlişkileri konulu yayının devamı ve güncellenmesi niteliğindedir.

Bu araştırma ile turizm sektörü ve konaklama kesiminin, ekonominin diğer sektörleriyle olan ilişkisinin ortaya konması, mevcut durum analizi ve gelecek dönem gelişme senaryolarının oluşturulmasına katkı sağlanması da esas alınmıştır.

Diğer yandan, konaklama sektörünün mal ve hizmet alışverişi ilişkisinde bulunduğu firma ve sektörler için, pazarın durumu ve geleceğine ilişkin projeksiyon yapma olanağının sağlanması da hedeflendi.

Öte yandan araştırmada; Antalya özelinden detaylı örneklerle, turizmin sosyo-ekonomik etkileri analiz edildi.

Konaklama kesimlerinin mal ve hizmet alışverişinde hangi sektör ile ne oranda ilişkili olduğu belirlenerek otellerin çeşitli mal ve hizmetlere ilişkin pazar hacmi ve profili ortaya çıkarılırken konaklama tesisleri ile birlikte cafe, bar ve restoran gibi turizmin diğer alt sahalarının da pazar hacmi belirlenmeye çalışıldı.

Araştırma, mevcut-işletmede olan konaklama tesisleri, yeme-içme birimlerinin yanında önümüzdeki dönemde işletmeye açılacak olan, yatırım aşamasındaki projeler ile çeşitli sektör ve kesimler için oluşan, oluşacak pazar hacmini belirlemeyi de hedefliyor.

Araştırmada Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in belirli aralıklarla yaptığı, "input-output/girdi-çıkıtı" çalışmalarını verilerinden yararlanıldı. Bu çalışmalarla birlikte AKTOB Ar-Ge'nin konaklama tesislerinden derlediği, mali durum tabloları, birlikte ele alınarak, analizler yapıldı.

Çalışmada konaklama tesislerinin mal ve hizmet alışverişinde bulunduğu sektörlerin üretim ve satışlarındaki payı belirlenirken TÜİK'in uluslararası standartlara göre belirlenmiş olan tanım ve göstergeleri esas alındı. Otellerin ilişkili oldukları kesimlerin üretim ve satışlarındaki payları belirlenirken de sektörlerin yıllık toplam üretimi ve yurtiçine yönelik satışları esas alındı.

Tesis başına yatırım ve tüketim miktarları belirlenirken, en az 400 oda kapasiteli 4 ve 5 yıldızlı oteller, Tatilköyleri ele alındı. Tesis analizlerinde 12 ay faal olan ve yıllık ortalama % 75-80 doluluğa sahip olan işletmeler örnek alındı.

İşletmede olan konaklama tesislerinin yıl içinde açık olduğu/faaliyet gösterdiği süre, yıllık ortalama doluluk oranları esas alındı. İşletmede olan tesisler ve doluluk oranları için Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri ile AKTOB Ar-Ge Birimi çalışmaları baz alındı.

GİRİŞ

Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Hayatı Ve Turizm

Daha çok ekonomideki yapısal değişimlerin öne çıktığı 1980'li yıllar, aynı zamanda Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yaşayışında da köklü değişikliklere sahne oldu.

O yıllardan bu güne yaşanan değişimde, öne çıkan ve Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatını temelinden etkileyen sektörlerden biri de turizm oldu.

Sağlanan teşviklerle, turizmde 1980 öncesi yapıdan çok farklı bir nitelik ve işleyiş ortaya çıktı.

Son 30 yılda turizm yalnızca rakamsal olarak büyümedi. Turizm sektörü, aynı zamanda; halkın tüm yaşam alanlarını ve koşullarını, hayat kalitesini de olumlu yönde etkiledi, etkiliyor.

Bugün 1,2 milyon insanın çalıştığı sektör, aileleri ve yakınları hesaba katıldığında, yaklaşık 5 milyon kişinin hayatına doğrudan etki etmektedir.

Ekonomide, en az yatırımla en fazla istihdam yaratan ikinci sektör konumunda olan turizm, beldelerde sürdürülebilir yaşam kalitesini de yükseltti. Özellikle turizm beldelerinde yerel halk; turizmden sağladığı iktisadi refah artışının yanında, temiz içme suyundan arıtma sistemlerine, hastanelerden okullara, sinemalardan marketlere kadar yüzlerce imkana kavuştu.

Diğer yandan turizm, bölge ve beldelerde, doğal kaynakların, çevresel değerlerin, tarihi ve kültürel mirasın da korunmasına büyük katkılar yaptı.

Kamu ve özel sektör yatırımlarıyla; Türkiye'nin dört bir yanındaki insanlar, eskisine oranla, daha fazla iş bulabilir, daha çok elektrik tüketebilir, daha iyi altyapı hizmetleri alabilir hale geldi. Öyle ki, bugün yaşam kalitesini gösteren veriler açısından, Antalya gibi turizm bölgelerinin, diğerlerinden daha yüksek veya iyi konumda

olduğu görülmektedir. Araştırmamızda, turizmin yaşam kalitesini ne ölçüde etkilediği üzerine, önde gelen 20 sektörden örnekler sunduk. Bu örneklerle, yıllardır göz ardı edilen, turizmin sosyo-ekonomik etkilerinin daha iyi anlaşılmasını amaçladık.

Örneğin; turizmle, halkın sağlık hizmetlerine erişme imkanlarının artmasını ele alalım. Antalya'da 2000'li yıllara kadar 7-8 adet özel hastane varken, turizmin hızlı büyümesine paralel bu sayı 2008'e kadar 20'ye bu yıldan sonra da 40 adede ulaştı. Bu hastanelerin % 60'ından fazlası da turistik merkezlerde bulunuyor.

Öte yandan, turizm taşımacılığında, her yaz, il dışından 2 bin dolayında şoför ve arabası Antalya'da iş bulabiliyor. Yine Antalya özelinde 15-20 yıl önce halkın yararlandığı plaj sayısı birkaç adet iken bugün 20'den fazla özel saha ve plaj halkın kullanımındadır.

Turizm büyürken, turizmciler de sosyal hayata katkı vermeye devam etmişlerdir. Antalya özelinde, her 3 eğitim kurumundan birini, içinde turizmcilerin de bulunduğu özel kesim yapar hale gelmiştir.

Diğer yandan, turizm satın aldığı mal hizmetlerde bugün 54 sektörü doğrudan etkilemekte, binlerce firmaya ve çalışanlarına, gelir kapısı olmaktadır. Eskiden, daha çok tüketici ağırlıklı çalışan tedarikçi firmalar bugün bünyelerinde turizm satış departmanları kurmaktadır.

Balıkçılık gibi bazı sektörlerin toplam satışları içinde turizmin % 50 dolayında pay alıyor olması da sektörün sosyo-ekonomik açıdan hangi büyüklüğe ulaştığını göstermektedir.

Araştırma bulgularımızda, turizmin sayısal olmaktan çok, sosyo-ekonomik etkilerinin anlaşılması, ülkemizin ve insanımızın geleceği açısından daha hayati olduğu ortaya çıkmaktadır.

Turizmin yaşam kalitesini etkileme ve sürdürülebilir kalkınmaya yaptığı katkılar neticesinde, yukarıda da

kısaca özetlemeye çalıştığımız dinamiklerle, bugün Türkiye 35 milyonu aşan yabancı ve vatandaş ziyaretçiyi ağırlar duruma gelmiştir. Turizmden kazanılan 29 milyar Dolar'lık gelirin de arka planında hep bu dinamikler yer almaktadır.

Bu açıdan, araştırmamızda, Türkiye'nin dünya turizminde 6'ncı sırada olmasının önemine yapılan vurgudan daha fazlası, sosyo-ekonomik hayata etkisi ve sürdürülebilir yaşam kalitesine olan katkısına yapılmıştır.

Turizmde üretilen gelirin; ihracata, milli gelire oranlanması, gelen yabancı ziyaretçilerin dünya sıralamasına tabi tutulması gibi göstergeler gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Bizce esas göstergeler; turizm sayesinde toplum yaşayışının kazandıkları, hizmetlere daha yaygın ulaşabilme, yaşam kalitesinin artması gibi süreçlerdir.

Bu araştırmada, genelde ve Antalya özelinde sunulan bu bulgular, turizmdeki gelişmenin halka yansımadağı, halktan kopuk olduğu gibi iddiaların da temelsiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Özetle, turizmin ekonomik ve sosyal hayattaki etkilerini bütün yönleri ile anlayabilmek için ilkinin 2007 yılında yaptığımız araştırmanın devamı olan bu yeni çalışma ile bir çok önemli soru cevap bulmaktadır.

Diğer yandan turizm, özellikle Akdeniz çanağındaki ülkelerin büyüme planlarında önemli bir yer tutmaya başladı.

İnsan kaynaklarının eğitim ile kalifiye hale getirilmesi için harcanacak sermaye ve katma değeri yüksek, uluslar arası rekabetçiliği olan ürün çeşitlendirmesi için gerekli olan Ar-Ge faaliyetleri sermayesinin düşük olduğu ülkelerde turizm, orta vadede, dış açıkların finansmanında önemli roller üstlenmektedir. Aynı zamanda gelir, istihdam ve diğer etkilerle ekonomik ve sosyal hayata çeşitlilik kazandırmaktadır.

Turizm, iktisadi gelişme ile birlikte, ülkelerin ve insanların yüksek gelir düzeyine çıkışında; ürün çeşitliliği ve

daha verimli faaliyetler sonucunda, katma değeri yüksek, üretken ürün gruplarına geçişi hızlandıracak potansiyellere de sahiptir.

Bugün milli gelirin % 78'i, batı bölgelerindeki 30 ilde üretiliyor. Orta ve Doğu kesimlerdeki 51 il ise gelirin % 22'sini yaratmaktadır. Gereken beşeri sermaye ve ürün çeşitliliğine yönelik araştırma harcamalarının artırılmasına paralel olarak turizm, istihdam ve gelir yaratma kapasitesi açısından, ülkedeki bu dengesiz dağılımın normalleştirilmesinde de işleve sahip olacaktır.

Bu açılardan, turizmin ülkedeki yeri ve etkilerini daha gerçekçi değerlendirip analiz etmek için; Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) derlediği Girdi-Çıktı Analizleri ile sektörden derlenen saha verileri, entegre bir analiz yöntemiyle değerlendirildi.

Yapılan analizlerle; hem turizm sektörünün diğer sektörler için ne ölçüde büyük bir pazar oluşturduğu, hem de turizmin halkın yaşam kalitesine etkileri, sosyo-ekonomik çerçevesi ortaya çıkarıldı. Bulgular bölümünde 150 adet gösterge ile özetlemeye çalıştığımız bu etkiler iyi analiz edildiğinde turizmin Türkiye için ne anlam ifade ettiği görülebilecektir.

Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde, kısaca özetlediğimiz analizlerin detayları ortaya konacak ve turizmin, Türkiye ekonomisi ve sosyal hayatı için ne anlama geldiği daha iyi anlaşılacaktır.

Erol Karabulut
AKTOB Ar-Ge

ARAŞTIRMA BULGULARI

2023'E DOĞRU TÜRKiYE'DE TURİZMİN 100 YILI

Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda, 5 bin dolayında yabancı ziyaretçi çeken Türkiye, bugün 35 milyon ziyaretçi ile dünyanın en gözde 6'ıncı destinasyonudur.

O yıllarda yalnızca onlarla ifade edilen; rehberlik, acentacılık, konaklama ve yeme içme sahaları ile faal olan turizm, bugün milyonlara ulaşmış ve onların ana geçim kapısı da olmuştur.

Turizm sektörü 100 yıllık dönemde yalnızca sayısal (nicelik) olarak değil, nitelik olarak da büyük gelişme göstermiştir. İşte bu gelişmenin Cumhuriyet tarihi boyunca gösterdiği eğilimler ve sonuçları 150 gösterge ile ele alınmıştır. Bu bulgulardan hareketle şunlar söylenebilir:

Bugün 54 ana sektörden mal ve hizmet alımı yapan turizm; hizmet sunumunda, ithalata bağımlılığı en düşük olan sektörlerin başında gelmekte, ülkemize her yıl net gelir bırakmaktadır...

Turizm aynı zamanda, düşük yoğunluklu teknoloji ile üretim yapan ülkelerin, yüksek teknolojik ürünlere sahip olanlarla yaptığı ticarete verilen açıkların kapatılmasında en dinamik sektördür...

Yıl içinde 1,2 milyon insanımızın çalıştığı sektörde, yaratılan her canlanma, kendisi kadar ilave gelir ve yeni istihdam olanakları yaratmaktadır...

Turizm, yarattığı iş ve istihdam olanaklarının yanı sıra; yol, su, arıtma, çevre düzenleme ve koruma, okullar, hastaneler gibi yatırımlarla, halkın yaşam kalitesini ve gelecekte beklentilerini de iyileştirmektedir...

Ağırladığı, hizmet verdiği yerli ve yabancı ziyaretçilerle, yurdun dört bir yanından gelen çalışanlarını, aynı ortamlarda bir araya getiren sektör; sosyal ve kültürel diyalog ile ortak paydaların kurulmasında ve iyileştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir...

Turizm, altyapı ve üstyapı olarak yeşerdiği bölgelerde; kaynakların dengeli kullanımına, gelişmenin sürdürülebilir kılınmasına ve bu paralelde yeniliklerin yaratılmasına da katkı yapmaktadır...

Turizm, yaygınlık kazandığı bölgelerde; ticaret ve üretim kapasitesinin büyümesine yardımcı olurken, yeni iş ve uzmanlık sahalarının açılmasına, bölgesel ürünlerin ve insan kaynaklarının, daha verimli değerlendirilmesine de öncülük etmektedir...

ARAŞTIRMA BULGULARI (ÖZET)

- Turizmde 1 birim talep artışı, ekonomiyi 2 birim canlandırıyor.
- Ekonomideki 1birim canlanma, turizmde 1,3 birim canlanma yaratıyor.
- Turizm, ekonomide 54 sektörü doğrudan uyarıyor.
- Turizm, yılda 26 milyar Dolar'lık satın alma yapıyor.
- Turizm 59 sektör içinde, ekonomiyi en fazla canlandıran 20.sektördür.
- Turizm, 100 birim üretim yapmak için 53 birim girdi alıyor.
- Turizm, ürettiğinin % 15'ini diğer sektörlerle girdi olarak veriyor.
- Balıkçılık, aramalı satışlarının % 51'ini turizme sunuyor.
- Gıda aramalı satışlarının % 20'si turizme yöneliyor.
- Büro malzemeleri aramalı satışlarının % 17'si turizmde kullanılıyor.
- Mobilya sektörü aramalı satışlarının % 14'ünü turizme sunuyor.
- 20 sektörün turizme yaptığı satışlar, ihracatından daha büyük.
- Turizm, gıda ve içecek üretiminde yılda 4 milyar Dolar uyarı yapıyor.
- Turizm, tarım ve hayvancılıktan yılda 2 milyar Dolar'lık alım yapıyor.
- Seyahat organizasyonu, turizminden 4,8 milyar Dolar katkı alıyor.
- Turizm, gayrimenkul sektöründe yılda 1 milyar Dolar'lık uyarı yapıyor.
- Mali aracı kuruluşlar turizm ile 1,3 milyar Dolar'lık iş yapıyor
- Turizm, posta ve kargo hizmetlerinden yılda 500 milyon Dolar alım yapıyor.
- Turizmin, enerji sektöründe yılda 1 milyar Dolar canlanma yaratıyor.
- Turizm, tasarım, dekor, marka, fuar vb faaliyetlere 1,3 milyar Dolar harcıyor.
- Turizm, basım ve yayın sektöründe yılda 400 milyon Dolar iş yaratıyor.
- Turizm, tamir, bakım ve onarıma yılda 800 milyon Dolar harcama yapıyor.
- Turizm, ikinci el pazarında yılda 700 milyon Dolar işlem yaratıyor.
- Petrol ürünleri, turizme yılda 500 milyon Dolar girdi sunuyor.
- Turizm ana metal sana ile yılda 65 milyon Dolar'lık iş yapıyor.
- Ar-Ge faaliyetleri, turizmden yılda 4,5 milyon Dolar'lık iş alıyor.
- Kağıt sanayi turizmden 250 milyon Dolar'lık katkı alıyor.
- Turizm, eğitim hizmetlerinde 16 milyon Dolar'lık hareket yaratıyor.
- İnşaat; yatırım ve yenilemeler hariç, turizmle 70 milyon Dolar'lık iş yapıyor.
- Tv, radyo vb üretimi turizmden 85 milyon Dolar'lık talep alıyor.
- Turizm, suyun arıtılması ve dağıtımına 250 milyon Dolar katkı yapıyor.
- Bilgisayar ve bileşenleri sektörü, turizmle 120 milyon Dolar'lık iş yapıyor.
- Turizm, metal eşya sanayinden 130 milyon Dolar'lık girdi alıyor.
- Balık üretimi işletmeleri, turizmden 200 milyon Dolar'lık katkı alıyor.
- Turizm, tekstil ürünlerinde 80 milyon Dolar'lık hareket yaratıyor.
- Turizm, ağaç, fide yetiştiriciliği ve dikimi faaliyetlerinde 80 milyon Dolar iş yaratıyor.
- Konaklama tesisleri yılda 9 milyar Dolar satın alma yapıyor
- Konaklama sektörünün ekonomiyeye yıllık net katkısı 11 milyar Dolar düzeyinde.
- Konaklama sektöründe, istihdamın % 70'i Antalya ve İstanbul'da.
- 5 yıldızlı bir tesiste, giderlerin yarısını personel oluşturuyor (400 odalı).
- 5 yıldızlı bir tesis yılda 150 ton dolayında et ürünleri tüketiyor (400 odalı).
- 5 yıldızlı bir tesis, yılda 400 ton dolayında meyve-sebze tüketiyor (400 odalı).
- 5 yıldızlı bir tesis, yılda 1000 ton dolayında içecek tüketiyor (400 odalı).
- Otellerde yıllık et tüketimi, Türkiye üretiminin % 10'unu oluşturuyor.
- Otellerdeki yıllık süt tüketimi, Türkiye süt üretiminin % 2'sine ulaştı.
- Türkiye'deki işletmelerin % 9'u turizm sektöründe bulunuyor.
- Türkiye'de sigortalı çalışanların, % 6-7'si turizm

- sektöründe bulunuyor.
- Türkiye'de yapılan ücret ödemelerinin % 5'i turizmde gerçekleşiyor.
 - Türkiye'de üretilen malların toplam cirosunun % 2'si turizmde.
 - Türkiye'deki maddi yatırımların % 4'ü turizm sektöründe.
 - Turizmdeki maddi yatırımların % 50'si Antalya ve İstanbul'da.
 - Turizmdeki ücret ödemelerinin yıllık toplamı 4 milyar Dolar düzeyinde.
 - Turizm sektörü toplam satışlarının değeri 23 milyar Dolar düzeyinde.
 - Turizmde üretilen cironun % 75'i Antalya, İstanbul ve Muğla'da.
 - Turizm, Akdeniz ülkelerinde ekonomiyi en fazla etkileyen sektörlerden biridir.
 - Turizmin, ekonomiyi etkileme katsayıları en yüksek İtalya ve Türkiye'dedir.
 - Turizm, Akdeniz ülkelerinde en fazla girdiyi, gıda ve içecek imalatından alıyor.
 - Turizm, en fazla çıktıyı, karayolu ve havayolu taşımacılığına veriyor.
 - Turizm, Akdeniz'de en fazla gelir üreten ana sektörler içinde yer alıyor.
 - Türkiye'de 2015'e kadar yapılacak yatırımlarla 10 milyar Dolar katkı sağlanacak.
 - Tesisler, yatırım ve yenilemeye yılda 2,5 milyar Dolar ayırıyor.
 - Konaklamada, yatırımların en büyük kısmı, kaba inşaat ve tesisata harcanıyor.
 - Turizm, istihdam başına sabit yatırımları en düşük olan sektörler arasındadır.
 - Konaklama yatırımlarında tesis ölçeği, 5* otellerden 4* ve 3* yıldızlılara kaymaktadır.
 - Konaklama yatırımları, sahillere iç kesimlere, Anadolu'ya kaymaktadır.
 - Konaklama sektörünün bugünkü yatırım değeri 71 milyar Dolar'dır.
 - Türkiye'de, özel sektör sabit sermaye yatırımlarının % 8'i turizmde.
 - Konaklama, telif hakları ödemeleri ile sanatçılara yılda 8 milyon TL destek oluyor.
 - Oteller ve lokantalar sektörü girdilerinin %97'sini turizm dışından alıyor.
 - Seyahat acenteleri sektörü girdilerinin %50'sini turizm dışından alıyor.
 - Havayolu sektörü girdilerinin %70'ini turizm dışından alıyor.
 - Oteller ve lokantalar, çıktısının %66'sını diğer sektörlerle sunuyor.
 - Seyahat acenteleri, çıktısının %65'ini diğer sektörlerle sunuyor.
 - Havayolu sektörü, çıktısının %84'ünü diğer sektörlerle sunuyor.
 - Oteller ve lokantalar girdide 54, çıktıda 56, sektörü etkiliyor.
 - Seyahat acenteleri, girdide 50, çıktıda 57, sektörü etkiliyor.
 - Havayolu sektörü, girdide 43, çıktıda 56, sektörü etkiliyor.
 - Seyahat acenteleri, sektörde, kendisinden en fazla girdi alan sektördür.
 - Oteller ve lokantalar, sektörü kendisinden en az girdi alan sektördür.
 - Seyahat acenteleri, sektörde, kendisine en fazla çıktı veren sektördür.
 - Turizm, dayanıklı tüketim ihracatından daha fazla döviz geliri yaratıyor.
 - Turizm sektörü, girdilerinin % 4'ü ikinci el ürün pazarından.
 - Turizm sektörü, çıktılarının % 13'ü ikinci el ürün pazarına yöneliyor.
 - Turizm, ekonomide karlılığı en yüksek olan 10 sektör içindedir.
 - Turizm, ücret-maaş ödemelerinin üretimdeki payı en yüksek olan 15 sektör içindedir.
 - Turizm, ekonomide en fazla girdi alan ilk 15 sektör içindedir.
 - Turizm, ekonomideki toplam çıktıların % 5'ini girdi olarak alıyor.
 - Turizmin ekonomiyi uyarma derecesi % 25 gelişme gösterdi.
 - Antalya'da banka şubelerinin % 60'ı turizm merkezlerinde.
 - Antalya, bankaların en fazla şube açtığı 4. il konumunda.
 - Antalya'da özel hastane sayısı 5 yılda 2 katına çıktı.
 - Antalya'da özel hastanelerin % 60'ı turistik merkezlerde.
 - Turizmin, Antalya ekonomisindeki payı 2 kat artarak % 30'a yükseldi.
 - Türkiye'de turizm eğitimi alanların % 6'sı Antalya'da bulunuyor.

- Antalya'da, 18 kurumda yaklaşık 4 bin öğrenci, turizm eğitimi alıyor.
- Antalya'da, yabancıların taşınmaz alımı 10 yılda 35 bine ulaştı.
- Konut satışlarının, % 62'si Alanya, % 23'ü de Side bölgesinde.
- Antalya'da yabancılara satılan konutların değeri 3,5 milyar Dolar.
- Antalya, vergi gelirleri tespiti ve tahsilatında, Türkiye'de ilk 10 il içinde.
- Antalya'da motorlu araçların % 60'lık kısmı turizm bölgelerinde kayıtlı.
- Antalya'da gıda ve yapı marketlerin % 60'ı turizm beldelerinde.
- Antalya'da turist taşımacılığında 3200 araç kullanılıyor.
- Antalya'da turist taşımacılığı, en az 15 kente maddi katkı sağlıyor.
- Antalya'da kamu yatırımlarının % 25'i altyapıya ayrılıyor.
- Antalya'da 10 yıl içinde 50'den fazla belde arıtma ve temiz içme suyuna kavuştu.
- Antalya, yılda 6-7 milyar Kws elektrik tüketimi ile Türkiye'de 7'inci konumunda.
- Antalya'da elektriğin yarısına yakını tesislerde tüketiliyor.
- Antalya'da kişi başına elektrik tüketimi 10 yılda 2 katına çıktı.
- Antalya'da akaryakıt bayilerinin % 60'ı turizm beldelerinde bulunuyor.
- Turizmde çalışan her 5 kişiden 1'i Antalya'da bulunuyor.
- Turizm, kredi kartı harcamasında % 5 paya sahip.
- Konaklama sektörü kredi kartı harcamasından % 30 pay alıyor.
- Türkiye 35,6 milyon ziyaretçi ile dünya'da ilk 10 ülke içindedir.
- Türkiye 29,4 milyar Dolar turizm geliri ile dünya'da ilk 10 ülke içindedir.
- Türkiye paket tur pazarında Dünya'da 2. sıradadır (1.İspanya).
- Türkiye turizmde 1,2 milyon çalışanla Avrupa'da 5. sıradadır.
- Turizmin ürettiği net gelir 10 yılda 2 katına ulaşarak 25 milyar Dolar'a ulaştı.
- Türkiye, dünya sıralamasında son 10 yılda 10 basamak yükseldi.
- Türkiye, 1990-2012 döneminde % 10 ortalama ile büyümede lider konumda.
- Turizm geliri, 150 milyar Dolar'lık ihracatın % 20'sine ulaştı.
- Türkiye'de teşviklerle yaratılan her 100 istihdamdan 15'ini turizm sağlıyor.
- Turizm, teşviklerle en çok istihdam yaratan 2. sektördür. (1.Dokuma-giyim)
- Turizm, 32 sektör içinde, en az yatırımla en çok iş yaratan 18.sektördür.
- 67 ilde yatırımları olan turizm, Türkiye'de en yaygın 2. sektördür. (1.Altıyapı)
- 2018'e kadar her yıl % 4,6 artacak olan turist sayısı 48 milyona çıkacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar her yıl % 7 artacak olan turizm geliri 45 milyar Dolar'a çıkacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar her yıl % 10 büyüyecek olan turizm gideri 8 milyar Dolar olacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018/ her yıl % 2,3 büyüyecek olan kişi başı harcama 932 Dolar olacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar termal turizmde 100 bin yatağa ulaşılacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar 1,5 milyon kişiye termal turizm hizmeti verilecek. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar termal turizmde 3 milyar Dolar kazanılacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar 750 bin hastaya medikal turizm hizmeti verilecek. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar medikal turizmde 5,6 milyar Dolar kazanılacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar ileri yaş turizmde 150 bin kişiye hizmet verilecek. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar ileri yaş turizminden 750 milyon Dolar kazanılacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar ileri yaş turizmde 10 bin yatakla hizmet verilecek. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar havayolu yolcu sayısı her yıl % 9 büyüyecek. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar turizm, yurtdışı müteahhitlik hizmetleri kadar gelir üretecek. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar Türkiye milli geliri 1,3 trilyon Dolar olacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar Türkiye nüfusu 80 milyonu aşacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar Türkiye'de kişi başı gelir 16 bin Dolar olacak. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar Türkiye'de işgücüne katılanların sayısı

32 milyon olacak. (10.Kalkınma Planı)

- 2018'e kadar Türkiye nüfusunun % 75'i internet kullanır hale gelecek. (10.Kalkınma Planı)
- 2018'e kadar e-ticaret 170 milyar TL olacak (10. Kalkınma Planı)
- 2023'te Türkiye 63 milyon yabancı ziyaretçi ağırlayacak. (KTB 2023 Vizyonu)
- 2023'te Türkiye 86 milyar Dolar gelir elde edecek. (KTB 2023 Vizyonu)
- 2023'te kişi başı ziyaretçi harcaması 1350 Dolar olacak. (KTB 2023 Vizyonu)
- 2023'te Türkiye'de 20 milyon kişi yurtiçi pazara katılacak. (KTB 2023 Vizyonu)
- Turizm geliri % 10 artınca petrol ürünleri % 3,7 uyarılıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca tarım sektörü üretimi % 3 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca tekstil sektörü üretimi % 1,3 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca finansal hizmetler % 2,5 uyarılıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca metal ürünleri üretimi % 2,3 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca taşımacılık sektörü % 1,8 uyarılıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca gıda ve içecek üretimi % 1,1 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca motorlu araçlar satış ve tamiri % 1,7 uyarılıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca tarım sektörü üretimi % 3 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca seyahat acenteleri % 1,1 uyarılıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca ağaç ürünleri üretimi % 1,2 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca enerji sektörü üretimi % 0,8 uyarılıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca toplumun refahı % 9 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca çalışanlara yapılan ödemeler % 3,3 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca sermayenin geliri % 6,3 artıyor.
- Turizm geliri % 10 artınca ekonomide % 2,5 canlanma yaşanıyor.
- Turizmden kaynaklı refahı artışı, gıda ve içecek sektörünü % 0,5 uyarıyor.
- Turizmden kaynaklı refahı artışı, metal ürünleri üretimini % 0,4 uyarıyor.
- Turizmden kaynaklı refahı artışı, tekstil üretimini % 0,23 uyarıyor.
- Turizmden kaynaklı refahı artışı, ağaç ürünleri sektörünü % 0,2 uyarıyor.

BÖLÜM 1: GİRDİ-ÇIKTI ANALİZİ İLE TURİZM-EKONOMİ İLİŞKİLERİ

Bölüm 1.1. Sektörün, Mal Ve Hizmet Alımları İle Ekonomiye Uyarma Seviyesi

“ 54 sektörü doğrudan etkileyen Turizm, ekonomiyi en fazla canlandıran sektörlerin başında gelmektedir. ”

Turizm, 54 Sektörü Doğrudan Etkiliyor.

Turizm, milli gelire olan katkısının yanında; döviz kazandırıcı yönü, ödemeler dengesindeki açıkları kapatma pozisyonu ve sağladığı iş olanakları açısından, ekonomik ve sosyal dengelerin merkezindeki sektörler arasındadır. Turizm aynı zamanda, ülkemiz için etkin bir pazarlama ve tanıtım aracıdır.

Bu çerçevede, turizm sektörünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisinin ve diğer sektörlerle geri ve ileri bağlantılarının, ilişkilerinin belirlenmesi bu araştırmanın odaklarından biri konumundadır.

İhracattan sonra en büyük döviz kaynağı sektör olan turizm, etkilediği ve etkilendiği sektörler açısından son derece hayati bir konumdadır. Ekonomi içinde turizm, başta gıda, yeme içme, ulaştırma gibi 54 sektörü doğrudan etkilemektedir.

Turizmin önemi, birkaç gösterge açısından da özetlenebilir: Turizm gelirin, milli gelir içindeki payı, son 30 yılda % 0.6'dan % 4'e kadar çıktı. Öte yandan sektör gelirin ihracat gelirin oranı da da % 10'dan % 20'lere kadar yükseldi. Dış ticaret açığını kapatma payı da benzer eğilimle % 60 ortalamaya kadar gelişme gösterdi.

Diğer yandan, bir kişiye istihdam sağlamak için gereken sermaye yatırımının sektörde görece düşük olması, işsizlikle mücadelede önemli bir unsurdur. Dünya turizminde 300 milyona yakın insana iş sağlayan sektör, Türkiye'de de 1,2 milyondan fazla insanın ekmek kapısıdır.

Yukarıda kısaca değerlendirilen ekonomik ve sosyal hayata katkıları, bu çalışmada; doğrudan etkilediği 54 sektör ile birlikte değerlendirildi.

Endüstriler arası mal ve hizmet ilişkileri, çok yönlü olmasının yanında karmaşık bir yapı arz etmektedir. Bu ilişkilerin net olarak tanımlanması, ekonominin planlanması, vizyon oluşturulması ve gelişme yollarının bulunması açısından hayati öneme sahiptir.

Bu amaçla, çalışmada, sektörler arası ilişkilerin belirlenmesinde Girdi- Çıktı Analizi (Input-Output) kullanıldı. Hesaplamalar; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından, düzenli aralıklarla yapılan, Girdi- Çıktı tablolarından elde edildi.

54 sektörü doğrudan etkileyen turizm ve konaklama sektörünün, diğerleri ile olan doğrudan ve dolaylı ilişkileri; teknik katsayılar, oranlar ve tahminler yoluyla hesaplandı. Turizm sektörü olarak; oteller, moteller, pansiyonlar, kamplar ve diğer konaklama yerleri, lokanta, kahvehane, bar ve yeme-içme yerleri, eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler ile destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri; seyahat acentelerinin faaliyetleri alt sektörleri dikkate alındı.

Girdi-Çıktı analizlerinin yanında, özellikle konaklama sektörünün durumu ve yapısı ile ilgili olarak, faaliyette olan oteller içinden, 5 yıldızlı oteller ve tatilköylerinden oluşan 10 adet örnek seçildi. Bu iki çalışma verileri birleştirilerek, bir yandan Girdi-Çıktı verileri, diğer yandan sektörün yarattığı iktisadi değerler ve büyüklükler hakkında incelemeler yapıldı.

Birinci bölümde Girdi-Çıktı analizlerinden çıkan sonuçlar ele alındı. İkinci bölümde Antalya örneğinden hareketle, turizmin sosyo-ekonomik etkileri incelendi. İzleyen bölümlerde saha çalışmalarından, otellerden elde edilen veriler analiz edilerek konaklama sektörünün ekonomik ve sosyal hayattaki yeri bulgularla ortaya kondu.

Turizm Gelirinin GSMH'ye Oranı,%	
1963	0,1
1973	0,8
1983	0,8
1993	2,2
2003	4,5
2004	4,4
2005	4,2
2006	3,5
2007	3,2
2008	3,4
2009	4,1
2010	3,4
2011	3,6
2012	3,7
2013	4,0

Turizm Gelirinin İhracat Gelirine Oranı %	
1963	2,1
1973	13
1983	7,2
1993	25,8
2003	29,3
2004	27,0
2005	27,7
2006	21,7
2007	19,5
2008	19,2
2009	24,5
2010	21,9
2011	20,8
2012	19,2
2013	20,5

A) SEKTÖRÜN MAL VE HİZMET ALIMLARI İLE EKONOMİYİ UYARMA SEVİYESİ

“54 sektörden girdi alan turizm, ekonomiyi yüksek derecede uyaran/etkileyen 20.sektördür”

Turizm sektörünün (Oteller ve Lokantalar) her bir alt birimi, üretim yaparken, diğer sektörlerden girdi alır. Aldığı girdilerin hacmi, sektörün ekonomideki gerçek yerinin tespitinde en önemli göstergedir.

Bu analizde; turizm sektöründeki 1 birim üretim için, hangi sektörlerden ne kadar girdi aldığı ve bu yolla sektörleri nasıl etkilediği tespit ediliyor.

Girdi-Çıktı tablosundan hareketle hesaplanan değerlere göre; turizm sektörü, 1 birim üretim yapmak için, diğer sektörlerden 0,53 birimlik girdi almaktadır.

Turizm sektörü; üretim ve hizmet için, diğer sektörlerden girdi alarak, onları en fazla uyaranlar arasında, 59 ana sektör içinde 20. sırada yer almaktadır. Turizm, toplamda 54 sektörden girdi almaktadır.

Oteller ve Lokantalar sektörü ise toplulaştırılmış 30 ana sektör içinde, ekonomiyi en çok uyaran 11.sektör konumundadır.

Tablo 1: Seçilmiş Bazı Sektörlerde Üretim Girdileri Oranı

(1 birim üretim yapabilmek için, gerekli girdi seviyesi)GSMH'ye Oranı,%

Sektörler	Gereken Girdi Miktarı (Birim)
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0,71
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	0,68
Tekstil ürünleri imalatı	0,66
Havayolu taşımacılığı	0,61
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,61
Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayi	0,56
İnşaat	0,54
Oteller ve lokantalar	0,53
Seyahat acentelerinin faaliyetleri	0,50
Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	0,41

Kaynak: TÜİK, Girdi-Çıktı Veratabanı

Diğer yandan, ticaret, taşıma, ulaştırma, posta, telekomünikasyon, finansal kuruluşlar, gayrimenkul faaliyetleri, eğitim, spor, sağlık ve kültür hizmetlerinden oluşan ekonominin HİZMETLER SEKTÖRÜ içinde turizmin (Oteller ve Lokantalar) farklı bir durumu var. Turizm bu sektörler içinde ekonomiden en fazla girdi alan kesimdir.

Bir başka deyişle turizm, 1 birim üretim için 0,53 birim girdi alarak, ekonomide uyardığı 54 sektör bakımından, hizmetler sektörü içinde ilk sıradadır.

B) EKONOMİ VE TURİZM SEKTÖRÜ ETKİLEŞİMİ

1) Turizmin Etkileme (Uyarma) Derecesi

Girdi-Çıktı tablolarından hareketle hesaplanan değerlere göre; hizmet sunumunda 54 sektörden girdi alan turizm sektöründe, nihai talep 1 birim artınca, ekonominin genelindeki üretim faaliyetlerinde 1,99 birimlik artış yaşanıyor.

2) Turizmin Etkilenme (Uyarılma) Derecesi

Diğer yandan, ekonomideki diğer sektörlerde görülen canlanma, turizm sektörünün üretimini de uyandır. Verilere göre, ekonominin genelinde meydana gelen 1 birimlik canlanma, turizm sektörünün üretimini 1,28 birim artırıyor.

Uyarma ve uyarılma olarak açıklanan bu iki önemli etki değerlendirmesi açısından; ağırlıklı olarak hizmet üreten ve nihai kullanıcı konumunda olan turizm sektörünün, daha çok mal alımları yönünde bir uyarma

özelliği olduğu söylenebilir.

Özetle; turizm sektörü, ekonomiyi, ağırlıklı olarak GİRDİ ALMA yönünde etkilemektedir. Sektör, bu açıdan, ekonomiyi uyaran stratejik sektörler arasında sayılabilir.

Turizm Sektörünün Uyarma-Uyarılma Katsayıları*

Katsayılar	Oteller ve Lokantalar
Uyarma Katsayısı	1,99
Uyarılma Katsayısı	1,28

Girdi-Çıktı tablolarında yapılan toplulaştırma sonucunda ele alınan 30 sektör üzerinden, oteller ve lokantaların ileri ve geri bağlantı katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplama TÜİK Ulusal Hesaplar Uzmanı Mehmet Kula tarafından yapılmıştır.

*Tablonun detayları, TABLOLAR bölümünde görülebilir. (Tablo 3-4)

Uyarma/Uyarılma Derecesi Artıyor

Turizmin ekonomiyi etkileme katsayısı, son 20 yılda önemli gelişmeler kaydetmiştir. 2000 öncesinde, ekonomide üretimi artırma katsayısı 1,69 iken 2000 sonrasında 2 dolayına çıkmıştır. Yaklaşık 0,5 puanlık bu artış, yılda 750 milyar Dolar hasıla üreten Türkiye ekonomisinde azımsanmayacak bir etki artışıdır.

Öte yandan sektörün, ekonomiden etkilenme oranı da aynı dönemde 1,23'ten 1,28'e yükselmiştir. Özetle sektörün, uyarma ve uyarılma katsayıları önemli oranlarda artış göstermiştir.

Diğer yandan turizm sektörüne mal sunumu yapan diğer sektörlerden 20 adedinde, turizme yapılan satışlar, o sektörün ihracatını aşmış durumdadır. Bu da turizmin ekonomi açısından üstlendiği önem ve rolün bir başka göstergesidir. Konu ile ilgili detaylar izleyen bölümde sunulmuştur.

Sektörün, Uyarma Ve Uyarılma Katsayıları

Katsayılar	2000 Öncesi	2000 Sonrası
Uyarma Derecesi	1,69	1,99
Uyarılma Derecesi	1,23	1,28
Turizmesatışlar>İHRACAT*	13	20
GİRDİ/BR**	0,50	0,53

*Turizme satışları ihracatından büyük olan sektör sayısı

**1 birim üretim için alınan ara girdi miktarı (Birim olarak)

3) Sektörün Girdi Alımları: Turizmin Uyardığı (Doğrudan Etkilediği) Sektörler

Turizm sektörünün, seçilmiş bazı ana sektörlerden aldığı girdi miktarı, hangi sektörün turizm için hayati olduğunu veya turizmin hangi sektörün üretimini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Sektör, üretim yapabilmek için; vergiler dahil, toplam girdisinin % 55,6'sını diğer sektörlerden mal olarak almaktadır. Girdilerin kalan % 44,3'ü ise, ücretler, kar, amortisman gibi katma değer unsurlarından oluşmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan 59 sektörün, 30 ana sektör olarak toplulaştırılmış verilerine göre; turizm sektörü 100 birimlik üretim için (vergiler hariç) yaklaşık 53 birim mal almaktadır.

Mal olarak alınan girdilerin, sektörel bazda dağılımı ele alındığında, en büyük payın 15 birim ile GIDA ve İÇECEK İMALATI sektöründen sağlandığı görülmektedir.

Alımlar açısından İkinci büyük miktar ise 9,5 birim ile TARIM, AVCILIK ve ilgili hizmet faaliyetlerden gerçekleşmektedir.

Bu sektörleri; ulaştırma, haberleşme, toptan perakende ticaret, gayrimenkul faaliyetleri, elektrik, gaz ve su ile ilgili alanlar izlemektedir.

Tablo 2: Turizmde Girdilerin Sektörel Payları*
(Sektörün girdi aldığı bazı sektörler, % 1 ve üzeri)

Girdi Alınan Sektörler	Girdi Payı, (% veya Birim) (1)	Girdi Payı, (% veya Birim) (2)
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	0,71	0,71
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	0,68	0,68
Ulaştırma ve haberleşme	0,66	0,66
Toptan ve perakende ticaret	0,61	0,61
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	0,61	0,61
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması artırılması ve dağıtımı	0,56	0,56
Mali aracı kuruluşlar	0,53	0,53
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,50	0,50

(1)Oranlar; Oteller ve Lokantalar için, TÜİK Girdi-Çıktı tablosundan hesaplanmıştır. Katma değer dahil dağılımlar. (2) Katma değer hariç dağılım
*Tablonun tamamı, TABLOLAR bölümünden görülebilir.(Tablo 2)

4) Çıktı Analizi: Turizmin Katkı Yaptığı Sektörler

Turizmin diğer sektörlerle yönelik girdi arzına ilişkin sunumunu ifade eden verilere göre sektörün toplam çıktısının % 15,23'üne denk düşen miktar, diğer sektörlerle aramalı/girdi olarak kullanılmaktadır.

Turizm, ekonomide 50 dolayında sektöre katkı sunmaktadır. Yapılan hesaplamalara göre, en yüksek etki; ulaştırma, haberleşme, toptan perakende ticaret, eğlence kültür hizmetleri, gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri ile sosyal güvenlik, eğitim hizmetleri ve inşaat sektörlerinde gerçekleşiyor.

Tablo 2.1: Turizmin Katkı Verdiği Seçilmiş Bazı Sektörler, %
(Sektör çıktılarından diğerlerinin aldıkları paylar,%)*

Girdi Sunulan - Verilen Sektörler	Çıktı Payı (% veya Birim) (1)	Çıktı Payı (% veya Birim) (2)
Ulaştırma ve haberleşme	6,68	43,87
Toptan ve perakende ticaret	3,21	21,06
Mali aracı kuruluşlar	1,02	6,72
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	0,53	3,50
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	0,50	3,28
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	0,36	2,36
Eğitim hizmetleri	0,30	2,00
İnşaat	0,30	1,95
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	0,28	1,84
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,28	1,78
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,26	1,74
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	0,20	1,29

Oranlar; Oteller ve Lokantalar için, TÜİK Girdi-Çıktı tablosundan hesaplanmıştır.

(1) Aramalı, tüketim, ihracat, stok vb toplam çıktılar üzerinden dağılım. (2) Yalnız aramalı çıktılar üzerinden dağılım.

*Tablonun tamamı, TABLOLAR bölümünden görülebilir.(Tablo 2.1)

C) TURİZMDE TALEP ARTIŞI VE DİĞER SEKTÖRLERE ETKİSİ

Konaklama ve yeme içme sektöründe, talep 100 birim (1 birim) arttığı zaman, sektörün kendisi de dahil ekonominin üretiminde 199 birim (1,99 birim) gelişme yaşanıyor. Sektörün kendisi dışarıda tutulduğunda 1 birim talebin, diğer sektörlerdeki üretim uyarıcı etkisi de yine 1 birim oluyor.

Turizmde 100 Birim Talep Artışı, Diğerlerinde Üretimi Kaç Birim Artıyor*
(Oteller ve Lokantalar)-(3 birim ve üzeri artışlar)

Sektörler	Birim Artış
Oteller ve lokantalar	100,48
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	18,95
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	18,13
Ulaştırma ve haberleşme	10,81
Toptan ve perakende ticaret	9,14
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması artırılması ve dağıtımı	7,06
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	6,36
Mali aracı kuruluşlar	4,96
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3,96
Toplam ara tüketim	199,02

*Turizm ve alt sahalarına ilişkin verilerin tamamı, TABLOLAR bölümünde görülebilir (tablo 5.1)

D) EKONOMİDE CANLANMA VE TURİZME ETKİSİ

Turizm sektörü, ekonominin canlanmasından da oneli oranda etkileniyor. Sektörün uyarılması, yalnızca nihai talep artışından değil, diğer sektörlerdeki veya ekonominin genelinde görülen canlanmadan da etkilenir. Girdi-Çıktı analizlerine göre; ekonominin genelinde görülen 1 birimlik canlanma, turizm sektöründe üretime 1,28 birim olarak yansımaktadır.

Ekonomide 1 Birim Canlanma Turizmde Üretimi Kaç Birim Artıyor*
(Seçilmiş bazı sektörler ve turizm)

Sektörler	İleri Bağlantı Katsayısı
Maden kömürü, linyit, hampetrol, doğalgaz, uranyum ve toryum cevheri çıkarımı	2,87
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması artırılması ve dağıtımı	2,68
Ana metal ve metal eşya sanayii (makine ve teçhizat hariç)	2,44
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	2,37
Ulaştırma ve haberleşme	1,86
Toptan ve perakende ticaret	1,85
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	1,73
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	1,59
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	1,39
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	1,38
Oteller ve lokantalar	1,28

*Turizm ve alt sahalarına ilişkin verilerin tamamı, TABLOLAR bölümünde görülebilir (Tablo 4)

Turizm Sektörünün Detaylı Etki Analizi

Yukarıda, toplulaşmış şekilde, oteller ve lokantalar olarak analizi yapılan turizm sektörünün; oteller ile lokantalar başlığı altında, iki ayrı sektör olarak ele alınması durumunda, ekonomiyeye katkı olarak biraz daha farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Buna göre; vergiler hariç, 100 birimlik üretim için; konaklama sektörü 47 birim, lokantalar (yiyecek ve içecek hizmetleri) da 58 birim dolayında mal alımı (girdi) yapmaktadır.

Diğer yandan, 1 birimlik canlanmanın ekonomide yaratacağı etki açısından; konaklama sektörü 1,83 birim, lokantalar da (yiyecek ve içecek hizmetleri) 2,08 birim hareket doğurmaktadır.

Görülebileceği gibi; ister oteller ve lokantaların yarattığı toplam iş hacmi ele alınsın, ister her biri ayrı ayrı değerlendirilsin, turizm sektörünün ekonomide yarattığı uyarıma, Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.

Turizm Sektörünün Uyarıma-Uyarılma Katsayıları*

KATSAYILAR	Oteller ve Lokantalar	Oteller	Lokantalar
GERİ BAĞLANTI-UYARMA (1)	1,99	1,83	2,08
İLERİ BAĞLANTI-UYARILMA (2)	1,28	1,35	1,24

*Girdi-Çıktı tablolarında yapılan toplulaştırma sonucunda ele alınan 30 sektör üzerinden, oteller ve lokantaların ileri ve geri bağlantı katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplama TÜİK Ulusal Hesaplar Uzmanı Mehmet Kula tarafından yapılmıştır.

(1) Uyarıma katsayısının ülke ortalaması 1,80'dir.

(2) Uyarılma katsayısının ülke ortalaması 1,84'tür.

E) TURİZMİN DİĞER SAHALARININ ANALİZİ

Seyahat Acenteleri

Ekonomiyeye etkisi açısından; Oteller ve Lokantalar sektörü kadar büyük rolü olmasa da, turizmin bir başka sahası olan seyahat acenteleri, daha çok sektörün kendi içindeki faaliyetlerde etkilere sahip.

Ekonomiyeye etkisi açısından; Oteller ve Lokantalar, daha çok GİRDİ ALIMI (uyarım) yönünde etkili. Seyahat acenteleri ise ekonomiyeyi uyarmaktan çok, ekonomiden etkilenme (uyarılma) yönünde hareket ediyor.

Bulgulara göre, seyahat acenteleri faaliyetlerindeki 1 birim artış ekonomiyeyi 1,9 birim uyarıyor. Ekonomideki 1 birim canlanma ise sektörün üretimini 2,5 birim artırıyor. Özetle sektör, uyarmaktan çok uyarılma yönünde daha fazla canlanma yaşıyor.

100 birim üretim için 50 birim girdi alan sektör, girdilerin % 41'ini kendi içinden, % 17'sini karayolu taşımacılığında, % 7,5'ini oteller ve lokantalardan alıyor. Sektör; perakende yakıt, mali aracı kuruluşlar ve plastik üretiminden de önemli miktarda girdi kullanıyor.

Diğer yandan, sektörün çıktılarında (üretiminden) en fazla etkilenen sektörler de ilk sıraları; kendisi, kara, hava ve deniz taşımacılığı ile ticaret komisyonculuğu alıyor.

Sektörün Girdi Aldığı Alanlar, %

(Girdi alımlarının sektörler dağılımı- % 3 ve üzeri payı olanlar)

Girdi Alınan Sektörler	Girdi Payı, %
Seyahat acentelerinin faaliyetleri	41,06
Kara taşımacılığı ve boru hattıyla taşımacılık	16,82
Oteller ve lokantalar	7,55
Diğer iş faaliyetleri	4,06
Rafine edilmiş petrol ürünleri	3,51
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	3,49
Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı	3,43

Sektör Çıktılarının Dağılımı, %

(Çıktının diğer sektörler dağılımı- % 2 ve üzeri payı olanlar)

Girdi Verilen Sektörler	Çıktı payı, %
Kara taşımacılığı	32,49
Seyahat acentelerinin faaliyetleri	27,75
Havayolu taşımacılığı	4,74
Su yolu taşımacılığı	4,48
Toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	3,07
Gayrimenkul faaliyetleri	2,76
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	2,75
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	2,58
Oteller ve lokantalar	1,96

Havayolu Taşımacılığı

Esasında bir ulaştırma sektörü olan, ancak turizmdeki büyümeden doğrudan etkilenen havayolu taşımacılığı, girdi alımı ve çıktı sunumu açısından turizmi ve diğer sahaları etkileyenler arasında yer almaktadır.

Havayolu taşımacılığı, girdi alımlarında, ilk sıraları; mali aracı kuruluşlar, seyahat acenteleri, petrol ürünleri, oteller ve lokantalar, ulaştırma araçları imalatı ile yakıt satışları yer almaktadır.

Sektörün çıktı sunduğu ana sektörlerde ise, kara taşımacılığı, sosyal güvenlik, komisyonculuk, seyahat acenteleri gibi sektörler öne çıkmaktadır.

Sektörün Girdi Aldığı Alanlar, %

(Girdin alımlarının sektörler dağılımı- % 5 ve üzeri payı olanlar)

Girdi Alınan Sektörler	Girdi Payı, %
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	32,32
Seyahat acentelerinin faaliyetleri	18,11
Rafine edilmiş petrol ürünleri	11,20
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	6,75
Oteller ve lokantalar	6,64
Havayolu taşımacılığı	5,76
Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı	5,75

Sektör Çıktılarının Dağılımı, %

(Çıktının diğer sektörler dağılımı- % 2 ve üzeri payı olanlar)

Girdi Verilen Sektörler	Çıktı Payı, %
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	25,53
Kara taşımacılığı	16,94
Toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	11,22
Havayolu taşımacılığı	9,59
Posta ve telekomünikasyon	5,98
Seyahat acentelerinin faaliyetleri	5,86
Perakende ticaret, kişisel ve ev eşyalarının tamiri	3,10
Oteller ve lokantalar	0,55

F) SEKTÖRİÇİ İLİŞKİLER

Oteller ve lokantalar sektörü, girdisinin % 2,4'ünü seyahat acentelerinden, % 0,1'ini havayolu taşımacılığında almaktadır. Sektör, çıktısının % 25'ini seyahat acentelerine, % 8,5'ini havayolu taşımacılığına sunmaktadır.

Özetle, Oteller ve lokantalar sektörü, esas girdilerini (% 97'sini) turizm dışındaki sahalardan alırken, çıktılarında turizmin alt sektörlerine daha fazla katkı sunmaktadır.

Seyahat acenteleri, girdisinin % 41'ini kendisinden, % 7,5'ini oteller ve lokantalardan, % 1,3'ünü havayolu taşımacılığında almaktadır. Sektör çıktısının % 27'sini yine kendisine, % 4,7'sini havayolu taşımacılığına ve % 2'sini de oteller ve lokantalara sunmaktadır.

Seyahat acenteleri sektörü toplamda (kendisi hariç), girdi alımı ve çıktı arzı açısından turizmin alt sahalarına daha bağlı görünmektedir.

Esasında bir ulaştırma sektörü olan havayolu taşımacılığı, girdisinin % 18'ini Seyahat acentelerinden, % 6,6'sını oteller ve lokantalardan alıyor. Çıktısının da % 5,8'ini Seyahat acentelerine, % 0,5'ini de oteller ve lokantalara sunuyor.

Turizmin önemli bileşenlerinden olan Havayolu taşımacılığı ise girdi alımı açısından turizme en bağlı alt sektör olarak ortaya çıkmaktadır.

Girdi Alımlarında Sektörlerin İlişkileri

(Yukardan aşağı: Alınan girdilerde sektörlerin payları, %)

KATSAYILAR	Oteller ve Lokantalar	Seyahat Acenteleri	Havayolu Taşımacılığı
Oteller ve Lokantalar	0,16	7,55	6,64
Seyahat Acenteleri	2,39	41,06	18,10
Havayolu Taşımacılığı	0,10	1,36	5,76
Diğer	97,35	50,03	69,5
Diğer	100,00	100,00	100,00

Çıktı Sunumunda Sektörlerin İlişkileri

(Soldan sağa: Çıktı sunumunda sektörlerin payları, %)

Sektörler	Oteller ve Lokantalar	Seyahat Acenteleri	Havayolu Taşımacılığı	Diğer	Diğer
Oteller ve Lokantalar	0,64	24,89	8,48	65,99	100,00
Seyahat Acenteleri	1,96	27,75	4,74	65,55	100,00
Havayolu Taşımacılığı	0,55	5,86	9,59	84	100,00

ANALİZ 1: TURİZM GELİRİ ARTIŞININ SEKTÖRLERARASI VE FAKTÖR PİYASALARINA ETKİLERİNİN ANALİZİ

Dr. Hasan Gül, Prof. Dr. Selim Çağatay
Akdeniz Üniversitesi Ekonomi Bölümü

Dış Aktif Turizm Talebinde Gerçekleşecek Bir Artışın Sektörlerarası ve Faktör Piyasaları Etkilerinin Analizi

Bu çalışma, Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin yaptığı harcamalarda gerçekleşecek bir artışın, bir başka ifade ile Türkiye'ye olan yabancı turizm talebinin yükselmesi sonucunda gerçekleşecek yurtiçi gelir artışının olası etkilerini analiz etmektedir. İncelenecek etkiler sektörlerarası ve faktör piyasalarını kapsamaktadır. Çalışmada, sosyal hesaplar matrisinden hesaplanan doğrudan, açık döngü ve kapalı döngü gelir ve fiyat çarpanları temel metodolojiyi oluşturmaktadır. Bu sosyal hesaplar matrisi 2002 yılı makroekonomik hesaplar verisine ve aynı yıl için modifiye edilen Türkiye İstatistik Kurumu girdi-çıkıtı tablosuna dayanarak oluşturulmuştur. Girdi-çıkıtı tablosundaki modifikasyon 2002 yılı için hazırlanmış turizm uydu hesaplarına göre yapılmıştır.

Turizm uydu hesapları; yurtdışından (dış aktif turizm) ve yurtiçinden (iç turizm) kaynaklanan turizm gelirleri/harcamaları ve yurtdışında Türk vatandaşlarının (dış pasif turizm) yaptığı harcamaları, kamu sektörünün turizm yatırım ve harcamalarını, turizme yönelik üretim hesaplarını, katma değer bilgisini, sermaye kullanımını, ilgili istihdamı ve kapasite hacmini vermektedir. Bu hesaplarda turizm sektörü; gıda ve içecek imalatı, konaklama, taşımacılık, şehir içi tur hizmetleri, diğer mal ve hizmetler, çeşitli turizm hizmetleri ve spor, eğitim, kültürel hizmetler alt-sektörlerinden oluşmaktadır.

Çalışmanın bir amacı, turizm uydu hesaplarından gelen bilgiyi kullanarak girdi-çıkıtı tablosunda turizm sektörünü tek bir sektör olarak tanıtmaktır. Diğer amacı ise bu girdi-çıkıtı tablosuna dayanarak ve genel denge mantığı çerçevesinde oluşturulmuş bir sosyal hesaplar matrisi oluşturarak talep yönlü politika analizleri yapmaktır. Bu şekilde oluşturulmuş sosyal hesaplar matrisi ile üç tip çarpan etkisi hesaplanabilmektedir. Bunlar doğrudan etkiler, açık döngü ve kapalı döngü etkileridir. Doğrudan etkiler turizm talebine yönelik gerçekleşen bir artışın sektörel üretim üzerindeki etkilerini gösterirken açık döngü çarpanları üretim deseninde gerçekleşen değişimin faktör piyasaları üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaktadır. Kapalı döngü çarpanları ise faktör talebi/hanehalkı gelirlerinde ortaya çıkan değişimin sektörel talebi nasıl etkilediğini göstermektedir.

Dış Aktif Turizm Gelirlerinin Artışı Senaryosu

Türkiye 2011 yılı itibariyle gelen turist sayısı ve turizm geliri açısından dünyada ilk 10 ülke arasına girmiştir. Buna göre, 2011 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısı 31.456.076 kişi bu turistlerden elde edilen toplam turizm geliri ise 23,02 milyar dolar olmuştur.

Türkiye'nin 2023 yılı turizm stratejisinde 63 milyon turist, 86 milyar dolar dış turizm geliri ve turist başına yaklaşık 1350 dolar harcamaya ulaşması öngörülmektedir. Turizm sektörüne yönelik bu hedefler dikkate alındığında ülkeye gelen turist sayısı ve harcamalarında öngörülen bu artış çalışmada test edilecek ana argümanı oluşturmaktadır.

Gelir çarpanlarının kullanıldığı bu senaryoda dış turizm gelirlerinin/ihracatının %10 artması öngörülmektedir. Turizm gelirinin %10 artması en çok rafine petrol ürünleri sektörü (%3.72) ve tarım sektörü üretimini (ara girdi kullanımı da denilebilir) uyarmaktadır (%3). Bu sektörleri tekstil (%2.96) ve finansal ve diğer hizmetler sektörü (%2.54) takip etmektedir. Diğer sektörlerdeki etkiler Tablo 1'de verilmektedir.

Gerçekte 2010 yılında 20.8 milyar dolar olan turizm gelirinin 2011 yılında 2.22 milyar dolar artışla 23.02 milyar dolara yükselmesi, 2.22 milyar dolarlık katkının 2010 yılında 28.6 milyon olan turist sayısının yaklaşık 2.8 milyon kişi artarak 31.4 milyon turist sayısına ulaşmasıyla gerçekleşmiştir. Bu durum pratikte yaklaşık 3 milyon kişi için diğer sektörlerden ek mal talebi ihtiyacı doğmuştur.

Bu durumda senaryo sonuçlarının beklentilere uygun olduğu söylenebilir. Dikkat edilmesi gereken nokta, gelir artışının yaşandığı turizm sektörü daha önce anılan alt-sektörleri de içermekte olduğudur. Örneğin gıda ve içecek sanayinin %10 gelir şoku verilen turizm sektörünün altında olduğu dikkate alınırsa tarım sektöründeki bu değişim (%3) beklenen bir gelişmedir. Dipnot 1'de anlatılan indirgeme dikkate alındığında Tablo 1'de turizm alt-sektörlerinde diğer sektörlerle oranla daha düşük değişim oranları beklenmelidir.

Tablo 1. Turizm Gelirlerindeki % 10 Artışın Doğrudan Transfer Etkisi (%)

Sektörler	Seyahat Acenteleri
Kömür ve Rafine Petrol Ürünleri Üretimi	3,72
Tarım	3,00
Tekstil Üretimi	2,96
Finansal ve Diğer Hizmetler	2,54
Metal Ürünleri Üretimi	2,29
Taşımacılık (kara, deniz ve hava)	1,80
Motor ve Motorlu Araçların Satış ve Tamiri	1,71
Ağaç Ürünleri Üretimi	1,26
Destekleyici Seyahat Acentaları Hizmetleri	1,15
Gıda ve İçecek Üretimi	1,12
Kültür, Eğlence ve Spor Hizmetleri	0,86
Diğer Toptan ve Perakende Ticaret	0,82
Elektrik, Gaz ve Buhar Üretimi	0,75
Madencilik	0,65
Posta ve Haberleşme	0,7
Emlak Hizmetleri	0,37
İnşaat	0,24
Otel ve Lokantalar	0,20

Üretim deseninde meydana gelen değişim faktör gelirlerinde bir artış sağlamaktadır. Buna göre üretim faktörlerinden sermaye ve işgücü kesimine yapılan ödemelerde sırasıyla %6.30 %3.25 artış gerçekleşmiştir. Bu ödemelerin hanehalkı gelirlerinde yarattığı değişim, bir başka ifade ile %10'luk dış aktif turizm geliri artışının hanehalkları refahı üzerindeki etkisi yaklaşık % 9 bulunmuştur.

Daha önce de belirtildiği gibi, turizm gelirindeki % 10'luk bir artış yaklaşık 2.22 milyar dolar gibi bir gelire tekabül etmektedir. Bu gelirin büyüklüğüne baktığımızda hane halkı gelirlerinin yaklaşık %9 oranında artması beklenen bir sonuç olmaktadır. Başka bir deyişle bu senaryo hanehalkı için % 9 oranında refah artışına yol açmaktadır. (Tablo 2).

Tablo 2. Turizm Gelirlerindeki % 10 Artışın Açık Döngü Etkisi (%)

Emek	Sermaye	Hane halkı Geliri
3,256	6,306	8,889

Hanehalkı gelirlerindeki artışın tekrar talebe yansımaları Tablo 3'de verilmektedir.

Turizm gelirlerinde %10'luk bir artışın kapalı döngü etkisi sırasıyla en çok gıda ve içecek üretimi (%0.41), metal ürünleri üretimi (%0.41), turizm sektörünün kendisi (%0.30) ve tekstil (%0.23) sektörleri üzerinde olmaktadır. Kapalı döngü etkileri hem tüketim hem de üretim taraflarından bir ekonomideki entegrasyonun büyüklüğünü yansıtan bağıllık etkileri olarak bilinmektedir. Tüketici yerli mal ve hizmetlere ne kadar çok harcarsa, kendi tüketim biçimlerini o kadar çeşitlendirmekte ve bu da daha büyük bağıllık etkileri anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, kapalı döngü etkilerinin zayıf olması, kısıtlı bir ekonomik çeşitlilik demektir.

Tablo 3. Turizm Gelirlerindeki % 10 Artışın Kapalı Döngü Etkisi (%)

Sektörler	Etki %
Gıda ve İçecek Üretimi	0,412
Metal Ürünleri Üretimi	0,411
Tekstil Üretimi	0,230
Ağaç Ürünleri Üretimi	0,227
Finansal ve Diğer Hizmetler	0,205
Taşımacılık (kara, deniz ve hava)	0,184
Kömür ve Rafine Petrol Ürünleri Üretimi	0,177
Posta ve Haberleşme	0,143
Tarım	0,141
Diğer Toptan ve Perakende Ticaret	0,120
İnşaat	0,109
Destekleyici Seyahat Acentaları Hizmetleri	0,103
Elektrik, Gaz ve Buhar Üretimi	0,087
Otel ve Restaurant	0,087
Emlak Hizmetleri	0,084
Madencilik	0,080
Motor ve Motorlu Araçların Satış ve Tamiri	0,067
Kültür, Eğlence ve Spor Hizmetleri	0,016

ANALİZ 2: YURTIÇİ VE YURTDIŞI TALEP GÖSTERGELERİ İLE TURİZM SEKTÖRÜNÜN YARATTIĞI GELİR VE HARCAMA KAPASİTESİ

Erol Karabulut / AKTOB Ar-ge

Tatil, ziyaret ve iş gibi amaçlarla, 35,6 milyonu yurtdışından ve 20 milyonu yurtiçinden kaynaklanmak üzere toplamda 55 milyondan fazla kişinin katıldığı katıldığı turistik hareketlerle 80 milyar Dolara yakın bir işlem hacmi yaratılıyor.

Ülkemize yurtdışından gelen yabancı ziyaretçilerle yurtdışında ikamet eden vatandaşlarımızın ziyaretlerinde 32,3 milyar Dolar harcama yapılıyor.

Öte yandan son yıllarda, yurtiçi seyahat pazarında bir yılda yapılan harcamalar ise 10 milyar Dolar düzeyine ulaştı. Diğer yandan, Türkiye'den yurtdışına çıkan vatandaşlarımız da 5,3 milyar Dolar harcama yapıyorlar.

Böylece Türkiye turizminin gelir ve harcama açısından bir yılda ürettiği iş hacminin 47 milyar Dolar düzeyinde olduğu söylenebilir.

Doğrudan, gelir ve harcama şeklinde ortaya çıkan bu verilerin yanında sektör; mal ve hizmet alımları için 25 milyar Dolar, yatırım ve yenilemeler için 2,5 milyar Dolar, ücret ödemeleri için 4,2 milyar Dolar olmak üzere toplamda 32 milyar Dolar'lık bir işlem kapasitesine sahiptir.

Gelir, harcama, satın alma, yatırımlar, ücretler gibi büyüklükler bir araya getirildiğinde sektörün yarattığı işlem kapasitesinin 80 milyar Dolar düzeyinde olduğu söylenebilir.

Bu işlem hacmi; bir bölümü yurtdışında kalsa da, Türkiye milli gelirinin % 10'luk kısmına denk düşmektedir.

Sektörün İşlem Hacmi Potansiyeli (Milyar Dolar)*

Göstergeler	İşlem Hacmi
Yurtdışından gelen ziyaretçiler	32,3
Vatandaşların yurtiçi seyahati	9,2
Vatandaşların yurtdışı çıkışları	5,3
İçerden mal ve hizmet tedariki	25,3
Yatırım ve yenilemeler	2,5
Ücret, gündelik, SGK ödemeleri	4,2
Toplam işlem hacmi	79,8

*Vergiler Hariç

İç Ve Dış Talebin Yarattığı Doğrudan Gelir Etkisi

Turizm sektörünün yarattığı iş hacminin yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere iki boyutu var. İlki, yurtiçinde gerçekleşen seyahatler ile vatandaşların yurtdışı çıkışlarda yaptıkları harcamaları kapsıyor. İkincisi ise yurtdışından gelen yabancı ziyaretçiler ve yurtdışında yaşayan vatandaş ziyaretçilerin yaptıkları harcamaları içeriyor. Yurtiçi ve yurtdışı talep kaynaklı bu harcamalar; Paket tur ve kişisel harcamalardan oluşuyor.

2012 yılı verilerine göre; Türkiye turizmi içerde ve dışarıda toplam 41 milyar Dolar'lık iş hacmi yarattı. Bu harcamanın yaklaşık 30 milyar Doları yurtiçinde gelir olarak kaydedildi. Harcamaların en büyük kısmını, paket turlar oluşturdu. İç ve dış talep kaynaklı paket tur geliri 15 milyar Dolar'ı aşarken, bunun yaklaşık 8 milyarı yurtiçinde kaldı.

Yurtdışından gelenlerle, yurtiçinden seyahate katılanların; yeme-içme sektöründe yaptıkları toplam harcamalar 10 milyar Dolar'ı geçti. Diğer yandan, seyahatçilerin ulaştırma sektöründe yaptıkları harcamalar da 5 milyar Dolar oldu.

Seyahatçilerin konaklamaya yönelik harcamaları da 4,8 milyar Dolar oldu. Hediyelik eşya, giyim, halı, kilim gibi mal alışverişlerine de 6,6 milyar Dolar harcadı.

Turizmin Ekonomik İş Yaratma Potansiyeli*/ 2012
(Milyar Dolar)

	Paket Tur	Ulaştırma	Yeme-İçme	Konaklama	Alışveriş
Yurtiçi Pazar İç Pazar	0,5	2,9	2,7	0,7	1,2
Yurtiçi Pazar/ Yurtdışı Çıkış	2,1	0,4	1,3	1,0	0,4
Yurtdışından Gelen Ziyaretçiler (Yabancı + Vatandaş)	12,6	1,7	6,2	3,1	5,0
Toplam Harcama	15,2	5,0	10,2	4,8	6,6

*Yurtiçi ve yurtdışı ayrımı yapılmaksızın hesaplanan toplam harcama

Bölüm 1.2. Satışları Yüksek Oranda Turizme Bağlı Sektörler

*“Turizm sektörü, uyardığı 54 sektörden,
yılıda 26 milyar Dolar’lık alım yapıyor”*

SATIŞLARI TURİZME BAĞLI SEKTÖRLER

Konaklama ve yiyecek içecek işletmeleri, destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri; seyahat acentelerinin faaliyetleri ve eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetlerden oluşan turizm sektörü, 2012 yılı değerleriyle, diğer sektörlerden toplam 25-26 milyar Dolar'lık girdi almaktadır. Diğer sektörlerden sağlanan alımların; % 48'i oteller ve lokantalar tarafından yapılırken, % 40'ı da seyahat acentelerinin faaliyetlerinde kullanılıyor. Yüzde 12'lik kısmı da dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler sahasında girdi oluyor.

Turizmin, Diğer Sektörlerden Aldığı Girdilerin Dağılımı, % (1)

Turizm Alt Sektörleri	Girdi Payları %
Oteller ve lokantalar	48,53
Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri; seyahat acentelerinin faaliyetleri	40,22
Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	11,25

Kaynak: TÜİK Girdi-Çıktı Veritabanı

(1) Turizmin, sektörlerden aldığı girdi verileri Tablo 5'te görülebilir.

A) SEKTÖRDE YARATILAN İŞ HACMİ

Yukarıda turizm sektörü içinde gösterilen 3 grubun, diğer sektörlerden ve kendi içinde yaptıkları mal ve hizmet alımları, farklı nitelikler gösterse de, ekonominin genelinde ciddi büyüklükte etkiler yaratmaktadır. Turizm sektörü tarafından yapılan alımların % 80'i 10 büyük sektörden gerçekleştiriliyor. Bu 10 sektör, aynı zamanda Türkiye ekonomisinin de önde gelen uyarıcı sektörleri arasındadır.

Turizm sektörünün mal alımları ile uyardığı sektörlerin başında, gıda ve içecek imalatı ilk sırada. Yapılan tahminlere göre; turizm, bu sektörde, yıllık 4 milyar Dolar'a yakın işlem hacmini uyarıyor. Bu sektörden yapılan alımların % 98'i oteller ve lokantalar tarafından gerçekleştiriliyor. Turizmin, daha çok (% 91'i) seyahat acenteleri kanalıyla yaptığı uyarıma 4,8 milyar Dolar düzeyinde. Bu harcamanın tamamı, biletleme, konaklama, tur ve rehberlik hizmetleri gibi bir seyahat organizasyonunda yer alan bileşenlerden oluşuyor.

Sektörün yoğun biçimde mal ve hizmet aldığı ve bu yolla ekonomiyi uyardığı sahalardan biri de karayolu taşımacılığı. Turizmin bu sektörde yarattığı uyarıma 2,7 milyar Dolar'ı bulurken, işlemlerin % 65'i seyahat acenteleri, % 30'u da oteller ve lokantalar kaynaklı. Tarım ve hayvancılık sektörü de turizmin alımlarıyla yüksek derecede uyardığı sahaların başında. Yılda 2 milyar Dolar'ı aşan işlem hacminin % 99'u oteller ve lokantalar tarafından gelen taleple yaratılıyor.

Diğer yandan turizm sektörünün, mali aracı kurumlarda yarattığı uyarıma da 1,3 milyar Dolar düzeyinde. Bu alımların % 53'ü oteller ve lokantalar, % 30'u da seyahat acenteleri tarafından gerçekleştiriliyor. Turizm sektörünün, fuar, organizasyon, dekorasyon, iç mekan tasarlama, marka çalışmaları, bazı finansal ve teknik analiz ve değerlendirme gibi mal ve hizmet alımları ile yarattığı etki de 1,3 milyar Dolar düzeyinde. Bu işlem hacminin % 40'ı oteller ve lokantalardan, % 34'ü de seyahat acentelerinden kaynaklıdır.

Öte yandan turizm sektörünün, gayrimenkul-taşınmaz işlerinde ürettiği işlem hacmi 1 milyar Dolar düzeyinde. Bu alanda yaratılan değerlerin % 65'i oteller ve lokantalar, % 23'ü de seyahat acentelerince üretiliyor. Sektörün 800 milyon Dolar düzeyinde değeri uyardığı bakım, onarım, tamir gibi hizmetlerin, % 87'si de oteller ve lokantalar tarafından gerçekleştiriliyor.

Diğer yandan değeri yaklaşık 1 milyar Dolar olan enerji sektörü uyarımlarının, % 85'i de yine oteller ve lokantalar kaynaklı.

Pazarda ikinci el olarak da tabir edilen ve kullanılmış makine ve teçhizatların yeniden satışı olarak tanımlanan faaliyetlerde ise sektör yıllık 700 milyon Dolar'lık bir hareket yaratıyor. Bu alım işlemlerinin % 80'i oteller ve lokantalar tarafından gerçekleştiriliyor.

Yukarıda sayılan ana sektör uyarımlarının yanı sıra, turizm sektörü; yakıt ve yağ satışları, Posta-kargo faaliyetleri,

basılı ve elektronik medya ürünleri, plastik ürünler gibi sahalardan yaptığı alımlarla, yaklaşık 2 milyar Dolar'lık iş üretiliyor. Bu hareketlerin % 65 ila 99'luk kısmı yine oteller ve lokantalar sektöründe gerçekleştiriliyor.

B) SEKTÖRLERİN SATIŞLARINDA TURİZMİN PAYI

Türkiye ekonomisindeki her bir sektörün çıktıları; hanehalkı ve devletin tüketimi, ihracat ve stoklar olarak birikiminin yanı sıra diğer sektörler, hammadde/ aramalı/ girdi olarak da sunulur. Aşağıdaki sunulan analizler; sektörlerin turizme aramalı/girdi olarak sunduğu malların, toplam TL miktarları üzerinden yapılmıştır.

Turizm sektörü, 59 sektörün 54'ünden girdi alımları yapıyor. Üretimlerinden, diğer sektörler girdi verenler içinde, turizme en bağımlı sahalara; balıkçılık, gıda ürünleri ile içecek imalatıdır.

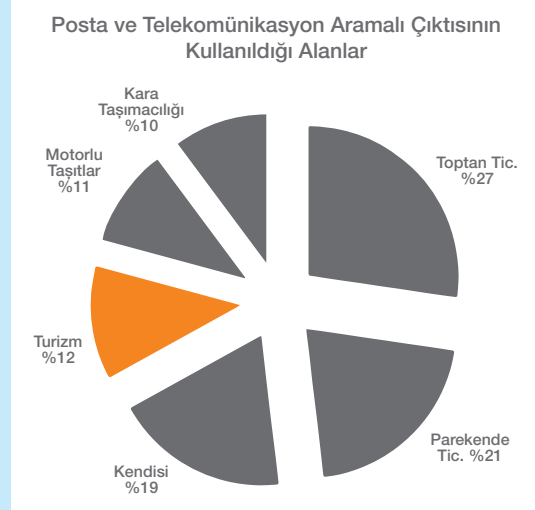
POSTA VE TELEKOMÜNİKASYON

Posta ve telekomünikasyon sektörü, toplam üretiminin, % 44'ünü diğer sahalara girdi (aramalı) olarak veriyor. Toplam aramalı çıkışından turizmin aldığı pay % 7 dolayında. Bu sektörden en fazla

girdiyi % 16 ile toptan ticaret, % 12 ile perakende ticaret alıyor. Sektör, aramalı çıktısının % 11'inin de kendi içinde değerlendiriyor.

Posta ve Telekomünikasyon Çıktılarının Kullanıldığı Alanlar

	SATIŞIN ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	44,37
ÖZEL TÜKETİM	54,17
İHRACAT	1,46

*Bu sektör, posta ve paketlerin toplanması, nakliyesi, dağıtımı ve teslim edilmesi, posta kutusu kiralama ve mektup tasnifi ve telekomünikasyon faaliyetleri kapsar.

Türkiye ekonomisindeki her bir sektörün çıktıları; hanehalkı ve devletin tüketimi, ihracat ve stoklar olarak birikimin yanı sıra diğer sektörler, ham madde / aramalı / girdi olarak da sunulur. Aşağıdaki sunulan analizler; sektörlerin turizme aramalı / girdi olarak sunduğu malların, toplam TL miktarları üzerinde yapılmıştır.

BALIKÇILIK

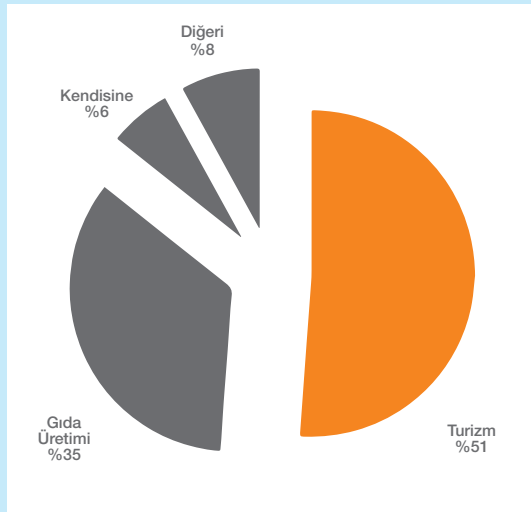
Girdi-Çıktı tablolarında; Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler adı altında yer alan sektörün, toplam üretiminin % 30'u, diğer sektörlerde girdi (aramalı) olarak kullanılıyor.

Bu sektörün aramalı olarak sunduğu girdinin yarısından fazlasını turizm sektörü alıyor. Balıkçılık sektörü aramalı çıktısının % 51'i turizme yönelirken, bunun tamamını konaklama tesisleri ve lokantalar alıyor.

Balıkçılık Sektörü Üretimini Kullanıldığı Alanlar

	SATIŞIN / ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	29,66
ÖZEL TÜKETİM	61,65
İHRACAT	7,74
DİĞER	0,94

Balıkçılık Sektörü Aramalı Çıktısının Kullanıldığı Alanlar

GIDA VE İÇECEK

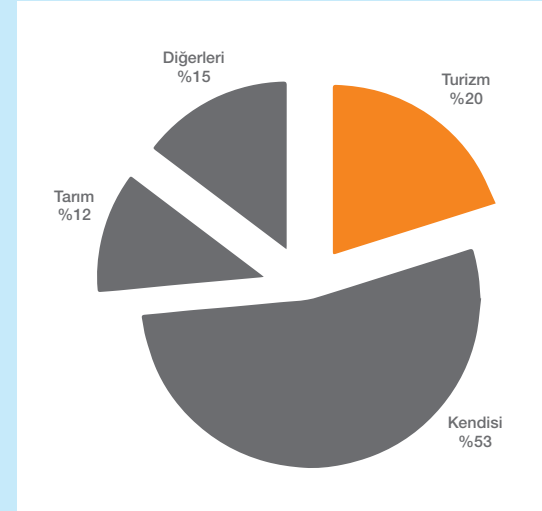
Turizm ve konaklama sektörünün yüksek oranda girdi aldığı sektörlerden biri de Gıda ürünleri ve içecek imalatı.

Bu sektörün toplam aramalı satışları, üretiminin % 26'sını oluşturuyor. Turizm sektörü, de Gıda ürünleri ve içecek imalatının aramalı satışlarından % 20 pay alıyor. Bu alımların tamamını oteller ve lokantalar oluşturuyor.

Gıda Ürünleri ve İçecek Üretimini Kullanıldığı Alanlar

	SATIŞIN / ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	26,05
ÖZEL TÜKETİM	62,20
İHRACAT	5,10
DİĞER	6,65

Gıda Ürünleri Ve İçecek Aramalı Çıktısının Kullanıldığı Alanlar

* Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı: Turizmin en çok girdi aldığı bu sektörün altında; Sıvı ve katı yağlar, sebze, meyve, balık ve et üretimi, işlenmesi ve saklanması, süt ürünleri imalatı, öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta, nişastalı ürünler ve hazır hayvan yemleri imalatı, alkollü içeceklerin damıtılması, arıtılması ve karıştırılması, mayalı maddelerden etil alkol üretimi, alkolsüz içecek imalatı, maden ve mamba suları üretimi yer almaktadır.

Türkiye ekonomisindeki her bir sektörün çıktıları; hanehalkı ve devletin tüketimi, ihracat ve stoklar olarak birikimin yanı sıra diğer sektörlerle, ham madde / aramalı / girdi olarak da sunulur. Aşağıdaki sunulan analizler; sektörlerin turizme aramalı / girdi olarak sunduğu malların, toplam TL miktarları üzerinde yapılmıştır.

MOBİLYA İMALATI

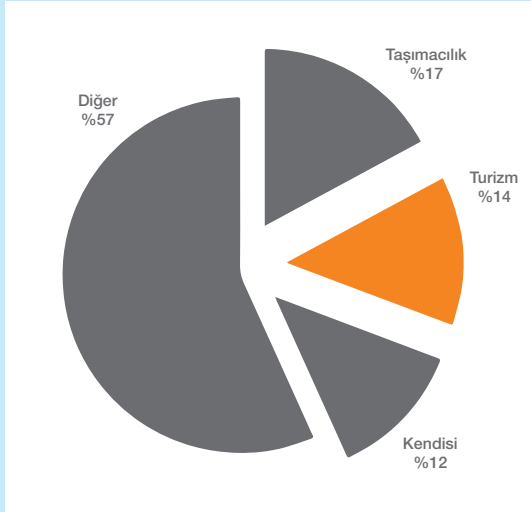
Mobilya, ekonomide çıktıları en yaygın kullanılan sektörlerden biri konumundadır. Mobilya imalatı sektörünün toplam çıktılarının % 13'ü diğer sektörlerde aramalı olarak kullanılıyor. Bu sektörden alım yapanlar içinde ilk sırayı taşımacılığın bazı alt birimleri alırken, onu turizm sektörü izliyor.

Mobilya İmalatının çıktılarının % 13'ü turizmde aramalı olarak kullanılıyor. Turizm sektöründe de bu alımların % 11'i oteller ve lokantalar tarafından yapılıyor.

Mobilya Üretimini Kullandığı Alanlar

	SATIŞIN/ ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	13,46
ÖZEL TÜKETİM	52,21
İHRACAT	19,61
DİĞER	14,71

Mobilya Aramalı Çıktısının Dağılımı

* Mobilya imalatı: Başka yerde sınıflanmamış diğer imalat olarak tanımlanan bu kalemdede, turizm sektörü ile olan ilişki, terzi mankenleri, diğer manken benzerleri, vitrinler için otomatlar ve diğer hareketli tablolar gibi başlıklar altında toplanmaktadır.

BÜRO MÜH. BİLGİ İ. MAK.

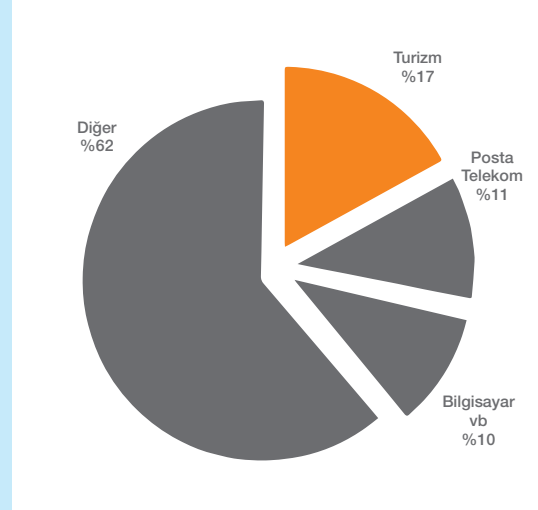
Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı sektörü, üretiminin % 30'unu diğer sektörler aramalı olarak veriyor. Sektörün çıktılarının % 13'ü ekonomide özel tüketim harcamaları olarak kullanılırken, % 3,4'ü de ihracat olarak yurtdışına yöneliyor.

Turizm sektörü, bu çıktıdan aldığı % 17 payla ilk sırada bulunuyor. Postacılık, telekomünikasyon ve Bilgisayarla ilgili faaliyetler de onları takip ediyor.

Büro, Muhasebe ve Bilgi İşlem Makineleri Üretimini Kullandığı Alanlar

	SATIŞIN/ ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	30,37
ÖZEL TÜKETİM	13,31
İHRACAT	3,45
DİĞER	52,87

Büro, Muhasebe ve Bilgi İşlem Makineleri Aramalı Çıktısının Kullanıldığı Sahalar

*Bu sınıflamada; fotokopi ve termokopi cihazları, hesap makineleri, yazarkasalar, bilgi işlem makineleri, bilgi depolama üniteleri, bilgi işlem makineleri, manyetik ve optik okuyucular gibi makine ve cihazlar kapsamaktadır.

Türkiye ekonomisindeki her bir sektörün çıktıları; hanehalkı ve devletin tüketimi, şhracat ve stoklar olarak birikimin yanı sıra diğer sektörlerle, ham madde / aramalı / girdi olarak da sunulur. Aşağıdaki sunulan analizler; sektörlerin turizme aramalı / girdi olarak sunduğu malların, toplam TL miktarları üzerinde yapılmıştır.

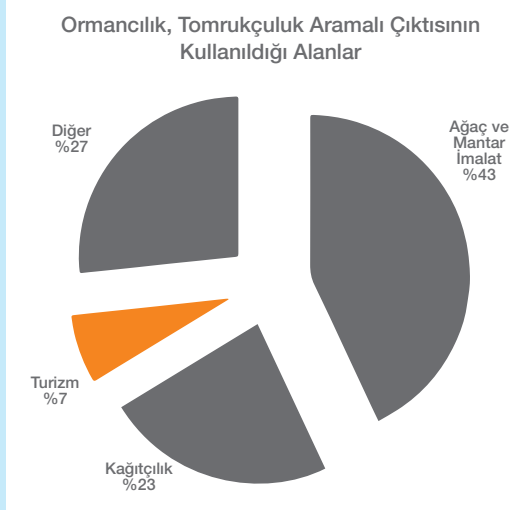
ORMANCILIK

Turizm sektörü, ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri çıktılarından da önemli bir pay alıyor. Sektör üretiminin % 59'u diğerlerinde aramalı olarak kullanılıyor. Bu sektörün aramalı olarak diğer sektörlerle verdiği toplamdan turizmin aldığı pay % 7 dolayında. Turizmin aldığı bu payın neredeyse tamamı oteller ve lokantalar sahasında kullanılıyor.

Ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri sektöründen en fazla ara malını, % 43 ile Ağaç ve mantar imalatı, % 23 ile kağıtçılık alıyor.

Ormancılık, Tomrukçuluk Çıktılarının Kullanıldığı Alanlar

	SATIŞIN/ ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	59,46
ÖZEL TÜKETİM	34,96
İHRACAT	1,01
DİĞER	4,57

*Bu sektörde; kerestelik ağaç yetiştiriciliği, ağaçların dikilmesi, fidan dikimi, kağıt yapımında kullanılan ağaçların yetiştiriciliği, orman ağacı fidanlığının işletilmesi, kerestelik orman ağaçlarının kesilmesi ve maden direği, sırk, kazık veya yakacak odun gibi işlenmemiş kereste üretimi, örgü için kullanılan bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği gibi faaliyetler yer almaktadır.

MEDYA

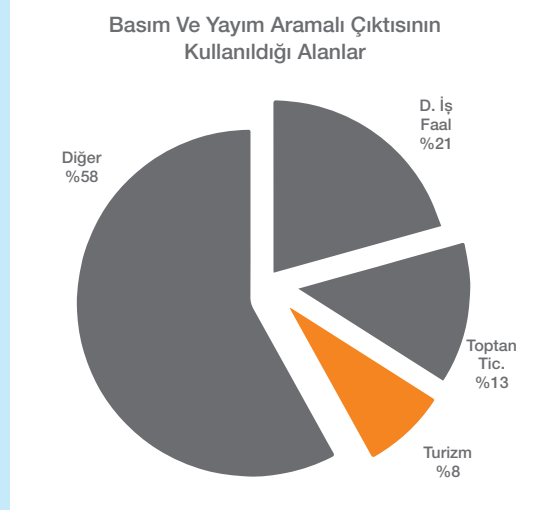
Bu sektörün toplam çıktısının % 71'lik kısmı, diğer sektörlerde girdi olmaktadır.

Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması sektörlerinin aramalı olarak diğer sahalarla verdiği çıktının % 20'si diğer iş faaliyetleri, % 13'ü toptan ticarete kullanılırken, turizmin aldığı pay ise % 8 dolayında.

Turizm sektöründe yer alan 4 alt saha % 8'lik payı eşit oranlarda paylaşıyor.

Basım Ve Yayım; Plak, Kaset vb. Kayıtlı Medyanın Çoğaltılması

	SATIŞIN/ ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	70,99
ÖZEL TÜKETİM	27,50
İHRACAT	1,49
DİĞER	0,01

*Bu sektörün kapsamı içinde, üzerinde sinema filmi ve diğer video kayıtları kayıtlı DVD ve video kasetlerinin çoğaltılması, gazete, dergi, diğer süreli yayınlar ve kitapların yayınlanması yer almaktadır.

Türkiye ekonomisindeki her bir sektörün çıktıları; hanehalkı ve devletin tüketimi, şhracat ve stoklar olarak birikimin yanı sıra diğer sektörlerle, ham madde / aramalı / girdi olarak da sunulur. Aşağıdaki sunulan analizler; sektörlerin turizme aramalı / girdi olarak sunduğu malların, toplam TL miktarları üzerinde yapılmıştır.

SUYUN TOP. ARIT. DAĞITIMI

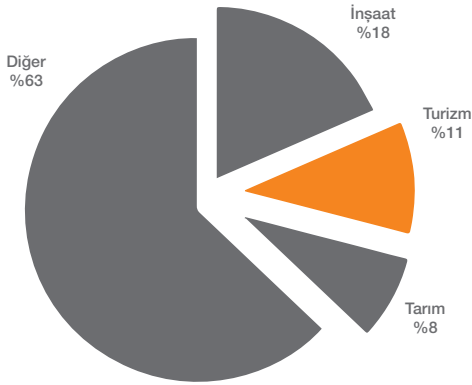
Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması sahası çıktılarının % 65'i diğerlerinde girdi olarak kullanılıyor. Aramalı olarak diğer sektörler verdiği girdiler içinde en büyük paya, % 18 ile inşaat sektörü sahip olurken, turizm % 10'dan fazla payla ikinci sırada yer alıyor.

Turizmin alt sektörlerinde ise en büyük pay % 8 ile oteller ve lokantalarda. Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması sahasının çıktılarının % 65'i diğer sektörlerde aramalı girdisi olarak kullanılıyor.

Suyun Toplanması, Arıtılması Ve Dağıtılması Çıktılarının Kullanıldığı Alanlar

	SATIŞIN/ ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	64,97
ÖZEL TÜKETİM	35,03
İHRACAT	0,00
DİĞER	0,00

Suyun Toplanması, Arıtılması Ve Dağıtılması Aramalı Çıktısının Kullanıldığı Alanlar

*Suyun evsel ve endüstriyel ihtiyaçlar doğrultusunda toplanmasını, arıtılmasını ve dağıtımını kapsamaktadır.

HAVAYOLU TAŞIMACILIĞI

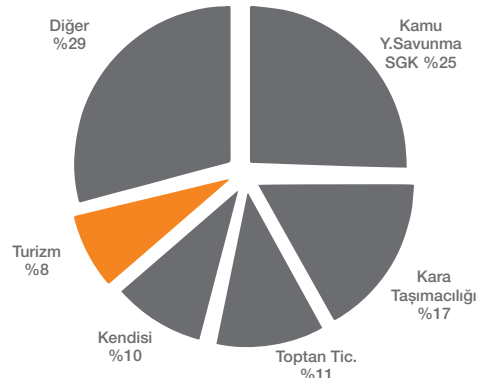
Turizm sektörünün doğrudan bağlantı halinde olduğu havayolu taşımacılığının toplam çıktılarının % 37'si diğer sahalarda girdi olarak kullanılıyor.

Bu sektörden alınan girdilerde en yüksek paya % 25 ile kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik sahip olurken onu % 17 ile kara taşımacılığı, % 11 ile toptan ticaret ve %7,6 ile turizm izliyor. Havayolu taşımacılığı % 9'luk bir payı yine kendi içinde kullanıyor.

Havayolu Taşımacılığı Çıktılarının Kullanıldığı Alanlar

	SATIŞIN/ ÇIKTININ DAĞILIMI %
ARAMALI	36,77
ÖZEL TÜKETİM	44,36
İHRACAT	18,87
DİĞER	0,00

Havayolu Taşımacılığı Aramalı Çıktısının Kullanıldığı Alanlar

*Havayolu yolcu ve yük taşınmasını içerir.

Türkiye ekonomisindeki her bir sektörün çıktıları; hanehalkı ve devletin tüketimi, şhracat ve stoklar olarak birikimin yanı sıra diğer sektörler, ham madde / aramalı / girdi olarak da sunulur. Aşağıdaki sunulan analizler; sektörlerin turizme aramalı / girdi olarak sunduğu malların, toplam TL miktarları üzerinde yapılmıştır.

20 SEKTÖRDE, TURİZMİN KATKISI İHRACATINDAN DAHA BÜYÜK

Girdilerini doğrudan turizme veren 54 sektörün, toplam üretimi-satışı içinde ihracat ve turizmin aldıkları paylar dikkate alınır, turizmin önemini gösteren bir başka bulgu da ortaya çıkıyor.

Yapılan hesaplamalara göre; turizme de girdi veren 54 sektörün 20'sinde, turizme sunulan (turizmin aldığı) girdiler, ihracat satışlarından fazladır.

Turizmden Aldığı Girdileri, İhracatının Üzerinde Olan Bazı Sektörler

- Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler
- Maden kömürü, linyit ve turba çıkarımı
- aşacaklılığı ve diğer madencilik
- Gıda ürünleri ve içecek imalatı
- Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması
- Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtım
- Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması
- Posta ve telekomünikasyon
- Gayrimenkul faaliyetleri
- Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması
- Bilgisayar ve ilgili faaliyetler
- Araştırma ve geliştirme hizmetleri
- Diğer iş faaliyetleri
- Eğitim hizmetleri
- Sağlık işleri ve sosyal hizmetler
- Kanalizasyon, çöp ve atıkların toplanması, hıfzısıhha ve benzeri hizmetler
- Başka yerde sınıflandırılmamış üye olunan kuruluşların faaliyetleri
- Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler
- Diğer hizmet faaliyetleri

Türkiye ekonomisindeki her bir sektörün çıktıları; hanehalkı ve devletin tüketimi, ihracat ve stoklar olarak birikimin yanı sıra diğer sektörlerle, ham madde / aramalı / girdi olarak da sunulur. Aşağıdaki sunulan analizler; sektörlerin turizme aramalı / girdi olarak sunduğu malların, toplam TL miktarları üzerinde yapılmıştır.

Bölüm 1.3. Türkiye Ve Rakiplerinde Turizm Sektörünün Ekonomiye Etkisi

“Turizmin, Türkiye ve rakiplerinde, ekonomik ve sosyal hayata katkısı yüksektir”

Türkiye Ve Rakiplerinde Turizm Sektörünün Ekonomik Ve Sosyal Hayata Etkisi Karşılaştırması

Türkiye turizmi son 10 yıllık süreçte, yabancı ziyaretçi çekme açısından dünyanın ilk 10 ülkesi arasına girmeyi başarmıştır. Türkiye, bu performansı ile rekabet liginde, Yunanistan ve Mısır'ı geride bırakarak, Fransa, İspanya ve İtalya ile aynı kategoride rekabetini sürdürmektedir.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, Türkiye, 2000'li yılların başında Yunanistan'ı yakalayarak geçmiş ve 2012 sonunda bu ülkeye 15 milyon dolayında fark atmıştır.

Öte yandan dünya seyahat pazarının en çok turist çeken ülkeleri olarak gösterilen Fransa ve İspanya ile Türkiye arasındaki fark da hızla kapanmaktadır.

Yabancı ziyaretçi sayısında; 2000 yılında Fransa ile Türkiye arasındaki fark 63-64 milyon dolayında iken,

2012 tamamlandığında bu fark, 50 milyonun altına geriledi. Benzer eğilim, Türkiye ile İspanya arasındaki farkta da görülmektedir. 10 yıl önce 40 milyon dolayında olan fark, 2012 sonunda 30 milyonun altına geriledi.

Diğer yandan Türkiye ile İtalya arasındaki fark da aynı eğilimle 26 milyondan 16 milyona düştü.

Türkiye ile rakiplerinin PAKET TURLAR açısından performansı ele alındığında ise ülkemiz açısından daha olumlu bir görünüm ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin, yabancı ziyaretçi açısından, İspanya ve Fransa ile arasındaki fark 30-40 milyon dolayında iken, PAKET TUR pazarı dikkate alındığında bu fark, 5-6 milyon dolayına inmektedir. Türkiye, paket tur sayısı açısından, İspanya'nın ardından Dünya ve Avrupa 2'incisidir.

Türkiye Ve Rakiplerinde Yabancı Ziyaretçi Sayısı, (Milyon Kişi)*

	Fransa	İspanya	İtalya	Türkiye	Yunanistan	Mısır
2002	77,0	52,3	39,8	13,2	14,9	4,3
2003	75,0	50,9	39,6	14,0	14,0	5,2
2004	75,1	52,4	37,1	17,5	13,3	7,5
2005	75,9	55,9	36,5	21,1	14,8	8,7
2006	78,9	58,5	41,1	18,9	16,0	8,7
2007	81,9	59,2	43,7	23,3	17,5	11,1
2008	79,2	5,2	42,7	26,3	15,9	12,8
2009	76,8	57,2	43,2	27,1	14,9	12,5
2010	77,6	52,7	43,6	28,6	15,0	14,7
2011	81,4	56,2	46,1	29,3	16,4	9,8
2012	82,4	57,7	45,9	29,9	15,9	11,3

*Günübirlik ziyaretler düşülmüştür

**Transit yolcular dahil. Fransa'nın transit yolcu miktarının 11-12 milyon dolayında olduğu tahmin ediliyor.

Rakipler Ve Türkiye'de Turizmin Etkilediği Sektörler

Birbirine çok yakın talep profiline sahip olan, Türkiye ve rakipleri, esas turist kaynağı olan Avrupa pazarından, Akdeniz Çanağı'na ziyaretçi çekmede yarışmaktadırlar.

Araştırma bulgularına göre; rakip ülkelerdeki turizm sektörünün, ekonomik ve sosyal hayata katkıları da birbirine oldukça yakın seviyelerde benzerlikler göstermektedir.

Ele alınan 6 ülkenin ekonomik yapıları içinde turizm sektörü, benzer sektörlerden önemli miktarda girdi talep etmekte, kendi ekonomilerini canlandırmaktadırlar. Aşağıda ki tablodan da görüleceği gibi, girdi-çıkıtı modellerinde; İspanya, Fransa, Türkiye, İtalya,

Yunanistan'da turizm sektörü aynı sektörleri doğrudan uyarmakta, etkilemekte ve katkı sağlamaktadır.

Rakip 5 ülkenin hepsinde, turizm en çok **Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatından** girdi alarak, o sektörü uyandırıyor. Turizmin bu sektörü etkileme, uyarma katsayısının en yüksek olduğu ülke Yunanistan'dır. Bu ülkeyi, yakın derecelerde Mısır, İtalya, İspanya, Türkiye ve Fransa izliyor.

Turizm sektörünü yüksek oranda girdi aldığı alanlardan olan **Seyahat Acenteleri Faaliyetlerinde** ise en yüksek uyarma Türkiye'de gerçekleşmektedir. Fransa ise Eğlence, Kültür Ve Spor Hizmetlerini etkilemede en yüksek katsayıya sahiptir.

Öte yandan **Emlak Hizmetleri** alanına en fazla etkiyi, İtalya ve İspanya'nın turizm sektörü yaratmaktadır.

Rakiplerin en canlı sektörlerinden **İnşaat İşleri** sahasında turizm sektörü tarafından yaratılan uyarma en yüksek İspanya'da gerçekleşirken Türkiye en düşük katsayıya sahiptir.

Türkiye'nin rakiplerine oranla daha fazla uyarma yaptığı sektörlerinden biri **Tarım, Avcılık ve İlgili Hizmet Faaliyetleri**. Bu sahada Türkiye rakiplerinin çok üzerinde bir etkiye sahiptir.

Son yılların gözde iş sahalarından **Elektrik Enerjisi, Gaz, Buhar ve Sıcak Su** sektörünü uyarma açısından Mısır ilk sırada yer alırken onu, Türkiye, Yunanistan ve İtalya izliyor. Yükselen sektörlerden olan **Posta ve**

Telekomünikasyon Hizmetleri sahasına etki açısından en iyi derece Yunanistan'da bulunurken, İtalya, İspanya, Fransa ve Türkiye de yakın katsayılarla bu alanları uyarmaktadır. Turizmin uyardığı bir diğer alan olan **Aracılık Hizmetleri Ve Emeklilik Fonları** Hizmetlerinde en yüksek katsayılar; Türkiye ve Yunanistan'da gerçekleşiyor.

Bu kısa örneklerden de görüleceği gibi; ekonomisi yüksek oranda turizme bağlı olan Yunanistan ve İspanya gibi ülkelerde, turizmin diğer sektörleri uyarma katsayıları da yüksek olmaktadır.

Türkiye, İtalya, Fransa gibi büyük ekonomilere sahip ülkelerde ise turizm önemli olmakla birlikte, toplam ekonomik hareketler içinde görece düşük uyarma derecelerine sahiptirler.

Türkiye Ve Rakiplerde Turizmin Etkilediği Sektörler(1) Turizmin aldığı girdilerde, diğer sektörlerin payı,%

	Fransa	İspanya	İtalya	Türkiye	Yunanistan	Mısır
Gıda Ürünleri Ve İçecek İmalatı	19,2	22,3	24,5	18,9	33,9	32,8
Diğer İş Hizmetleri	14,9	6,9	11,5	4,6	7,5	4,2
Destekleyici Ve Yardımcı Ulaştırma Hizmetleri; Seyahat Acentası Hizmetleri	13,4	9,5	5,4	18,4	0,6	2,5
Eğlence, Kültür Ve Spor Hizmetleri	8,3	7,3	7,4	4,0	6,4	6,2
Emlak Hizmetleri	4,3	7,0	7,8	3,3	4,6	0,1
Mali Sigorta Hariç Aracılık Hizmetleri Ve Emeklilik Fonları Hizmetleri	3,4	2,1	2,3	4,6	6,2	0,5
Otel Ve Restoran Hizmetleri	3,4	3,4	3,1	3,4	1,8	0,7
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri Ve Nükleer Yakıtlar	3,0	2,0	2,1	3,0	3,5	-
Elektrik Enerjisi, Gaz, Buhar Ve Sıcak Su	2,7	1,8	3,8	3,1	4,8	7,5
Basılı Ve Kayıtlı Medya	2,1	2,1	2,1	1,3	1,5	0,3
İnşaat İşleri	2,0	4,3	2,9	0,2	1,9	2,1
Posta Ve Telekomünikasyon Hizmetleri	2,0	2,5	2,9	2,1	3,2	0,6
Tarım, Avcılık Ve İlgili Hizmet Faaliyetleri	1,5	2,2	2,5	9,1	1,3	-
Makine Ve Teçhizat	1,5	1,2	0,7	0,1	0,8	0,1
Motorlu Taşıtlar Ve Motosikletler Dışında Kalan Toptan Ticaret Ve Ticaret Komisyonculuğu	1,2	0,0	0,6	0,5	0,02	0,03
Operatör İle Kişisel Ve Ev Eşyalarının Makine Ve Teçhizat Kiralanması	1,2	0,8	2,8	0,4	2,0	-
Mobilya, Diğer Sanayi Malları	1,0	3,0	0,7	1,1	1,0	1,2
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	1,0	0,7	0,5	0,6	1,4	-

(1) Veriler, ülkelerin girdi-çıkıtlı tablolarından hesaplanmıştır.

Rakiplerde Turizmin Uyarıcı Etkisi

Türkiye ve rakiplerinde 2000'li yıllarda yapılan girdi-çıkıtı modellerinde, turizmin ekonominin uyarıcı sektörleri arasında yer aldığı görülüyor. OECD tarafından yapılan hesaplamalarda, turizm, yapacağı üretimde, daha çok girdi alımı açısından ekonomileri yoğun biçimde etkiliyor.

Girdi alımlarında, toplam geri bağlantı katsayısı olarak da bilinen verilere göre; turizm sektöründeki 1 birimlik talep artışı, Türkiye'de diğer sektör üretimlerini 2,12 birim artırıyor. Bu artış, İspanya'da 1,97 birim, İtalya'da 2,2 birim, Fransa'da 2,1 birim ve Yunanistanda da 1,7 birim oluyor.

Diğer yandan tüm sektörlerle olan nihai talepte birer birim değişme olduğunda turizm sektörün üretiminde ne kadar değişme olacağını gösteren toplam geri bağlantı katsayısı açısından, Türkiye 1,26 birim, İspanya da 1,39 birim değişimle karşılaşılıyor.

Türkiye ve rakiplerinde turizmin ekonomiye etkileri

(Konaklama tesisleri ve yeme içme işletmeleri)

	(A) Girdi Alımlarında Toplam Geri Bağlantı Katsayısı	(B) Diğer Sektörlere Verilen Çıktılarda Toplam İleri Bağlantı Katsayısı
İtalya	2,208	1,689
Türkiye	2,122	1,266
Fransa	2,113	1,490
İspanya	1,987	1,396
Yunanistan	1,770	1,171

Kaynak: OECD, I-O Database, 2012

(A): Turizmdeki artışın ekonomiye yansımaları

(B): Ekonomideki canlanmanın turizme yansımaları

Türkiye-İspanya Rekabetine Paket Tur Penceresinden Bakış

2012 yılında 31,7 milyon yabancı ziyaretçiye ulaşan Türkiye, dünyada 6'ncı, İspanya ise 57,7 milyon ziyaretçi ile üçüncü sırada yer aldı.

Ziyaretçi açısından İki ülke arasındaki fark 25 milyon kişi. Paket tur açısından ise fark 3 milyon dolayındadır.

İspanya ve Türkiye; ana pazarları, turist profili ve turistik altyapı açısından çok fazla benzerliğe sahip.

Son 30 yıllık döneme İki ülkenin yabancı ziyaretçileri ve paket turlar açısından bakıldığında, önemli paralellikler gözlenmektedir. Rakip konumda bulunan İki ülke arasındaki ziyaretçi farkı hızla kapanırken, özellikle paket turlarda Türkiye bu açığı 3 milyona kadar indirmiş bulunmaktadır.

Ziyaretçi açısından 25 milyon olan farkın; paket turlar açısından 3 milyon gibi çok düşük seviyelere kadar gerilemesi, İki ülkenin özellikle bu açıdan rakip olduklarını gösteriyor.

Gerek toplam ziyaretçi gerekse paket turlar açısından turist profili ve mevsimsellik çok paralel özellikler taşımaktadır. Paket turlarda İki ülke de yüksek sezonda

yoğun talep görmekte. Yaz ayları neredeyse başa baş bir izlenim sunmaktadır.

Özellikle, son 3 yılın, Temmuz-Eylül döneminde; İspanya ile Türkiye'nin paket müşterisi arasındaki fark 200-300 bin kişiye kadar inmektedir.

Sezonun ilk aylarındaki (Ocak-Mart) fark ise 2 milyona yaklaşmaktadır. Bu fark, Nisan-Haziran döneminde 350-400 bin kişi aralığındadır.

Kış döneminde ise biraz daha farklı bir manzara vardır. İki ülkenin de paket tur dağılımında, toplam müşterisinin % 19-20'lik bölümü bu aylarda (Ekim-Aralık) gelmektedir. Paket tur farkı ise yine İspanya lehine 400 bin kişi dolayındadır.

Özetle; paket tur pazarı açısından İki ülke yaz aylarında başa baş konumdadır. Yılın ilk ve son aylarında ise İspanya'nın ciddi üstünlüğü bulunmaktadır.

Türkiye, özellikle sezonu kış ve ilkbahara doğru uzatabilirse paket turlarda İspanya'yı geçebilecek eğilime sahiptir.

Paket Tur Sayısında İspanya-Türkiye Sezon Farkı (000)

	Ocak - Mart	Nisan-Haziran	Temmuz-Eylül	Ekim-Aralık
2010	1.485	87	234	336
2011*	1.541	483	1.042	692
2012	1.854	716	328	415

Kaynak: AKTOB Ar-Ge

*Arap Baharı nedeniyle, Türkiye'ye yoğun miktarda ferdi giriş olduğundan paket turlarda seviye düşük kalmıştır.

İspanya'da kış destinasyonlarından olan Kanarya Adaları ile Antalya ve Mayorka'nın turist verileri incelendiğinde, iki ülke arasındaki farkın nasıl ve hangi dönemde oluştuğu görülebilir.

İspanya Ve Türkiye'de Turist Girişlerinin Mevsimsel Dağılımı
(2012, Bin kişi)

AYLAR	BALEAR ADALARI	KANARYA ADALARI	ANTALYA BÖLGESİ
Ocak	85,6	940,0	105,3
Şubat	128,8	925,8	162,9
Mart	279,9	997,6	296,4
Nisan	583,6	788,8	614,9
Mayıs	1221,7	634,8	1219,6
Haziran	1584,2	691,6	1492,9
Temmuz	1980,2	822,0	1737,3
Ağustos	1882,5	822,0	1717,0
Eylül	1620,9	750,8	1521,8
Ekim	862,8	933,9	1035,1
Kasım	124,7	909,0	275,2
Aralık	71,6	922,3	121,0

BÖLÜM 2: TURİZMİN SOSYO - EKONOMİK ETKİLERİ

Sosyo-Ekonomik Etkiler: Antalya Örneđi

*“Turizm, Antalya'nın sosyo - ekonomik
kalkınmasında öncü sektördür”*

Turizmin, Antalya'nın Sosyo-Ekonomik Hayatına Etkileri

Ekonomide, yurtdışı ile ilişkilerde açık vermeyen tek sektör olan turizm, her yıl net gelir üretmeye devam ediyor.

Araştırmanın, birinci bölümünde daha çok, turizmin makro ölçekteki durumu ve önemi üzerinde duruldu, çeşitli makro verilerle sektörün iktisadi büyüklükleri ele alındı.

Bu bölümde, turizmin yaygınlaşması işle birlikte, bölgesel düzeyde halkın yaşayışı, gelir kaynakları, üretim yapısındaki dönüşüm, yeni iş sahalarının açılması, talebe oranda büyüyen göç ile sosyal hayattaki önemli değişimlerden örnekleri ortaya koyacağız.

Turizmin ekonomik ve sosyal hayata katkısı dendiğinde akla ilk gelenler arasında, yaratılan iş, istihdam olanakları var. Turizmin istihdamın yapısını değiştirmesi, aynı zamanda, kişilerin ve bölgelerin; yaşama kültürleri, iş yapma tarzları gibi hayata bakış penceresini de yenilemesi anlamına geliyor. Turizmin yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkileme derecesi aynı zamanda sürdürülebilir olmasının da yolunu açıyor.

Turizm bugün, turizm çalışanları ve aileleri ile birlikte, 4-5 milyon insanı doğrudan etkilemekle kalmıyor, il veya bölge düzeyinde; tarımda, sanayide, ticarete çalışan milyonlarca kişi ve binlerce işletmenin, dolaylı olarak, üzerinde planlar yaptığı bir nitelik taşıyor.

Yaşama doğrudan etki

1980'lerde hızlı bir yatırım hamlesi ile özellikle Antalya odaklı büyümeye başlayan turizm sektörü, talebin artışına paralel olarak, ilk aşamada, beraberinde; altyapı yatırımları, yeni bir ticari yapılanma, yeme içme işletmeleri, tedarikçi firmalar, market ve hediyelik eşya gibi alanların yeşermesine yol açtı.

Turizmin zaman içinde, özellikle 1990'ların ortalarından itibaren, yatırımlarda hız kesmeden büyümeye devam etmesi, ticari yapılanmaları da etkiledi. Turizm, alışveriş merkezlerinden, büyük toptancılara, hastanelerden gayrimenkul ve inşaat şirketlerine, ulaştırma şirketlerinden bankalara, oto kiralamacılardan peyzaj firmalarına kadar yüzlerce sektör ve yapılanmanın da büyüme potansiyeli gördüğü bir alan oldu.

Bu gelişmeler, turizmin yeşerdiği bölgelerde yalnız ticari sahalarla da sınırlı kalmadı. O bölgelerde yaşayan insanların, hatta diğer bölgelerde, iş arayan veya yeni gelir kapısı planlayanların da hayatını ve yaşam kalitesini etkiledi.

İş imkanları ve artan göç ile birlikte, sosyal hayattaki ilişkiler ve geleceğe bakış açısı, değer yargıları da ciddi bir değişim içine girdi. Geçmişte, turizme iyi bakmayanlar, zamanla ekmeceklerini bu sektörden kazanır hale geldiler.

Turizmin sosyal hayatı ve kültürü doğrudan etkilediği ve büyük oranda değiştirdiği Antalya penceresinden bakıldığında, durum bazı örneklerle daha net anlaşılabilir.

Antalya'nın Aldığı Göç

(Antalya'ya gelenlerin toplam göçten aldığı pay)

İller	Paylar, %	İller	Paylar, %
İstanbul	10,2	Afyonkarahisar	2,6
Konya	7,4	Van	2,4
Ankara	6,6	Şanlıurfa	2,4
Isparta	4,6	Diyarbakır	2,4
İzmir	4,0	Muğla	2,3
Burdur	3,4	Gaziantep	2,2
Mersin	3,3	Kahramanmaraş	2,0
Adana	3,2	Denizli	1,9
Hatay	3,0	Diğer iller	36,1

Hızlı Büyüme Ve Sosyal Hayat

Gerek yatırımlar gerekse talep açısından hızlı büyümeye başlayan Antalya, aynı zamanda turizmde çalışacak insanlara ihtiyaç duyarken, kent içi ve dışından, bu sahada potansiyel görenler de gerek Antalya içinden gerekse dışından, çalışmak için kente akın etti.

Büyük oranda turizmin ivmesinden kaynaklanan bu akın, 1990'lı yıllara kadar nüfusu 1 milyonun altında kalan Antalya'da, ciddi sosyal yapı değişikliğine yol açtı. 0 yıllarda her yıl 70-80 bin kişinin göç ettiği bir kent olan Antalya, son 5 yıllık dönemde, 500 bin dolayında kişiyi daha alarak, toplamda 2 milyonu aşan bir büyük kent konumuna ulaştı.

20 yıllık dönemde nüfusu 2 katına çıkan kentin, yabancı ziyaretçi sayısı da 1990'lara göre 10 kat artış kaydederek 11 milyona yaklaştı. Hızlı yatırım sürecinin sonucunda il, konaklama kapasitesi olarak da, yatak sayısını da 10 kat artırıp 500 binlere ulaştı. Son yıllarda ilin, kendi nüfusunun 5 katı kadar bir kitleye hizmet verdiği düşünülürse, sosyal hayatın değişime zorlanma derecesi de görülebilir.

Geçimin Kaynağı Değişti

Bu hızlı gelişim sürecinde, bir yandan, yerleşik ve göç eden insanların sosyal hayatı, kültürleri değişime uğrarken, kentin iktisadi sektörleri arasındaki dengeler de yeni bir yapıya kavuştu.

25 yıl önce Antalya ekonomisi ve sosyal hayatı, ağırlıklı olarak; tarım, hayvancılık, ticaret ve sanayi alanlarına dayanıyor, geçimin kaynağı bu sahalardan sağlanıyordu. Turizmin ağırlığı ise % 10'un oldukça altındaydı. İlde üretim, çalışma ve tedarik gibi süreçlerin daha fazla turizm odaklı hale gelmesiyle birlikte, turizm sektörünün, ekonomideki payı % 30'a ulaştı.

Turizmin Antalya geçimi açısından ağırlığı 2 kat artarken, insanların kazanç kapıları, iş imkanları açısından da en hareketli sektör oldu. Özellikle, turizmde çalışanlar açısından Antalya, Türkiye hacminin % 30'undan fazlasına iş imkanı sağlar hale geldi.

Antalya Ekonomisinde Sektörlerin Payları, %

	Turizm	Ticaret	Tarım	Hayvancılık	Sanayi
1987	14,0	24,4	27,7	23,3	10
1990	16,2	28,1	24,9	22,1	7,1
2000	20,3	32,1	20,7	18,6	6,7
2012*	30,4	33,5	19,5	16,0	7,0

*TÜİK verilerinden tahmin edildi.

Hasıla, 2 Katına Çıktı

Turizmde hızlı büyüme beraberinde getirdiği diğer sektörel değişim ve canlanmalarla birlikte, ilin gayrisafi hasılasının da 2 katına ulaşmasında önemli rol oynadı.

2000'li yılların ilk yarısına kadar, yılda 10-12 milyar Dolar'lık hasıla üreten Antalya 2011 yılı tamamlandığında bu hacmi 25 milyar Dolar'ın üzerine çıkardı. Bu seviye ile Antalya, ülkede en fazla hasıla üreten 10 bölge içindedir.

Kişi başına düşen gelir de artırarak 6 bin Dolar'dan 10 bin Dolar seviyesine yaklaştı. Bu da, ilin geliri en yüksek ilk 10 bölge içinde yer almasını sağladı.

Ekonomik ve sosyal hayatta yapısal değişimler

Turizm Antalya'da onlarca sektörü, büyüme yönünde etkiledi, etkiliyor. Bugün bir çok alanda görülen gelişme, turizm merkezlerinde yayılmakta, yeni iş sahaları da varolanlara eklenmektedir. Aşağıda bu etkilerin kısa özetleri sunulmaktadır.

BANKALAR VE TURİZM

Turizm sektöründeki büyüme özellikle mevduat kaynağı arayan veya yatırımlara kaynak aktararak, gelişmeyi planlayan bankaların dikkatini çekti. Bankacılık ve finans kesiminin ilgisi, özellikle devam eden yatırımlara paralel, talepte görülen artışla birlikte devam etti.

Bir dönem, soğuk veya ılımlı olan, bankacılık kesimi ile turizm arasındaki ilişkiler, öylesine bir dönüşüme uğradı ki, son yıllarda bankaların, turizme özel kredi ve finansman paketlerini devamlı sunuyor hale gelmeleri değişimin göstergelerinden biridir.

Bir yandan yatırımları finanse etmek diğer yandan da gayrimenkul satışları, turizmden aldıkları gelirle refahı artan Antalya'da doğan nakdi yönetmek isteyen bankacılık sektörü, turizm beldelerinde çok hızlı şubeleşme sürecine girdiler.

Diğer yandan, Antalya'da faal olan 20 kadar bankanın, neredeyse tamamında, bir adet turizm portföy yönetimi birimi de bulunuyor. Bu birimlerde de turizm konusunda uzmanlaşmış kadrolar istihdam ediliyor.

2000'li yıllarla birlikte bankaların artan ilgisi, şube sayılarındaki değişimle anlatılabilir. 2000 yılı başlarında Antalya genelinde 200 kadar banka şubesi bulunuyordu. Turizme yönelik beklentilerin yükselmesi ile birlikte 2012 başında şube sayısı 2 kat artarak, 400 dolayına ulaştı. Bankaların ATM sayıları bin 300'e, pos cihazları da 101 bine ulaştı.

Antalya'da açılan 200 yeni şube, aynı zamanda, bölgelerde ve ilçelerde bin 500 dolayında insanın iş bulmasına da olanak tanıdı.

Aynı dönemde, Antalya bankalarında bulunan mevduat miktarı 15 kat artış gösterirken, açılan kredi imkanları da 40 kat yükseliş gösterdi. Diğer yandan, bankaların Antalya'daki mevduatları, ülke genelinin yaklaşık % 3'üne, kredi toplamı da ülke genelinin % 3,5'ine yükseldi.

Yeni açılan banka şubelerinin geneli turizmin yoğun olduğu bölgelerde açıldı. Antalya'da 20'den fazla bankanın sahip olduğu 400 dolayındaki şubenin, % 60-65'i Alanya, Manavgat, Side, Kaş, Kemer, Lara ve Konyaaltı gibi turistik merkezlerde veya yakınlarında bulunuyor.

Öte yandan Antalya, son yıllarda, bankaların en fazla şube açtıkları 4. il konumundadır. Antalya bu potansiyeli ile ticaret ve sanayi kentleri olan Bursa ve Adana'nın da önündedir.

Antalya'da Banka Şubelerinin Bölgelere Dağılımı, %

Bölge	Payı %	Bölge	Payı %
Muratpaşa-Lara	22,0	Kemer	3,8
Alanya, Gazipaşa	16,4	Side	2,5
Kaş, Demre	5,8	Belek	0,8
Manavgat	9,4	Merkez	11,3
Konyaaltı	8,8	Diğer	15,0
Serik	4,2		

Kaynak: T. Bankalar Birliği verileri, 2012

ÖZEL HASTANELER VE TURİZM

Turizm sektörünün, büyürken uyardığı bir diğer sektör de sağlık hizmetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda, sayıları hızla artan özel hastaneler, Antalya açısından önemli bir gösterge.

Özel hastanelerin 1990'lı yılların ortalarında açılmaya başladığı Antalya'da 2000'li yılların başında 7-8 adet olan özel hastane sayısı, 7-8 yıl sonra 20 adede ulaştı. 2008'den sonra yeniden ivme kazanan hastane yatırımları 2012 tamamlandığında 40 adede yükseldi.

Turizmin gelişimi karşısında, bankaların ilde gösterdiği yaygınlık, hastanelerde de aynı oldu. Hastaneler, turizm merkezlerine yakın bölgelerde kümelenmeye başladı. 40 dolayında özel hastanenin

% 60'ından fazlası turistik merkezlerde bulunuyor. Özel hastanelerin gösterdiği bu büyüme, aynı zamanda yakın bölgelerden çalışanların istihdamında, uzak illerden doktor ve uzman kadrolarının sağlanmasında, sosyal hayata önemli katkılar yapıyor.

Bu hareketlilik aynı zamanda ülke genelinden ve Antalya'dan tıbbi ürünler satan tedarikçilerin de planlarını etkiliyor. Özel hastaneler, bölgedeki insanların sağlık hizmetlerine ulaşmasında ve yaşam kalitesinde önemli faydalar da sağlıyor.

Sağlık sektörüyle doğrudan ilişkili olan eczanelerin yaygınlık kazanmasında da benzer büyüme eğilimi gözleniyor. Antalya'da 2000'li yılların başında 600 dolayında olan eczane sayısı 2012 tamamlandığında bini aştı.

Antalya'da Özel Hastanelerin Bölgelere Dağılımı, %

Bölge	Payı, %	Bölge	Payı, %
Muratpaşa	22,5	Merkez	7,5
Kepez	17,5	Serik	7,5
Diğer	12,5	Konyaaltı	7,5
Alanya	10	Kemer	5
Manavgat	10		

Kaynak: MEB ve Özel Okullardan sağlanan veriler

ÖZEL OKULLAR VE TURİZM

Turizmin sosyal yapıya doğrudan etki ettiği alanlardan biri de eğitim. 1990'lı yıllarla birlikte, turizm bölgelerinde ortaya çıkan nüfus ve ticaret artışı, beraberinde bu insanların eğitim görecekları kurumların da canlanmasına neden oldu.

Daha önceden kendi başına küçük bir belde olan yerleşim birimleri, turist ve personel akınının ardından büyüyerek, kendi kendine yeterlilikte zorlanmaya başladı. Eğitim konusunda da ortaya çıkan bu ihtiyaç, zamanla çok sayıda okul, kolej veya benzer kurumların sayısının artmasına neden oldu.

İlk ve orta öğretimle, okul öncesi eğitim kurumlarının, Antalya özelinde, yaygınlık kazanmasında da turizm beldeleri belirleyici oldu. Öyle ki 2000'den sonra açılan ve sayısı 70'i bulan özel eğitim kurumlarının yer aldığı lokasyonlar, % 50'ye yakın bir oranda turizmle büyüyen ilçe ve beldeler oldu.

Diğer yandan ilde bulunan, bin 300'den fazla; ilk, orta, lise, teknik lise, Anadolu lisesi, meslek lisesi gibi eğitim kurumlarının % 35'i, içinde turizmcilerin de bulunduğu, özel sektör tarafından yaptırılıp, kamuya devredilen okullardır. Bu okulların % 10'luk kısmını, turizm sektöründe faaliyet gösteren gruplar ve aileler bağışlamıştır.

Antalya'da özel eğitim kurumlarının dağılımı,%

Bölge	Payı, %	Bölge	Payı, %
Alanya	20,0	Serik	2,9
Manavgat	20,0	Finike	2,9
Kemer	2,9	Diğer	25,7
Merkez	25,7		

Kaynak: MEB ve Özel Okullardan sağlanan veriler

TURİZM EĞİTİMİ

Türkiye'de bulunan yüksek öğrenim kurumlarında, eğitim alan 2 milyon öğrencinin yaklaşık % 3'ü turizm eğitimi alıyor. Turizm eğitimi alanların % 6'sı

Antalya'da bulunuyor. Antalya'da geneli turizm bölgelerinde olmak üzere, 18 adet yüksek okul ve üniversite düzeyi ile liselerde yaklaşık 4 bin dolayında öğrenci, turizm eğitimi almaktadır.

Turizm Eğitimi Veren Kurumların Bölgelere Dağılımı*

Bölge	Say	Bölge	Say
Alanya, Gazipaşa	4	Kemer, Kaş, Finike	3
Manavgat	3	Merkez	3
A.Üniversitesi	3	Serik	2

*Lise, yüksek okul, MYO, Fakülte)

ANTALYA KONUT SATIŞLARI

Türkiye'de 2003-2012 döneminde yabancılara 153 bin dolayında taşınmaz satıldı. Türkiye'de yapılan toplam satışların % 75'i son 10 yılda gerçekleşti.

En fazla taşınmazın satıldığı ikinci il olan Antalya'da her yıl ortalama yüzlerce konut, yerli ve yabancılara satılıyor. Antalya'da, 10 yılda, yabancılara aldıkları konut ve taşınmaz sayısı 35 bine ulaştı. Şirket ve holdingler de 2 bin dolayında taşınmaz aldı.

Yabancılara yapılan satışları % 62'si Alanya, % 23'ü de Side-Manavgat bölgelerinde gerçekleşti.

Antalya'da Yabancılara Satılan Konut Sayısı, %

Bölge	Payı,%
Alanya	62,9
Side-Manavgat	22,9
Diğer	14,3

Yapılan satışlar, Antalya'nın turist profili ile de birebir bağlantılıdır. Taşınmaz alımları içinde; Almanlar 8 bin, İngilizler 6 bin, Ruslar, Norveçliler ve Danimarkalılar da 5'er bin ile ilk sıraları alıyor.

Antalya genelinde bugüne kadar satılan taşınmazların, 2012 yılı değerleri 3,5 milyar Dolar'ı buluyor. Bu da başta arazi sahipleri ve inşaat firmaları olmak üzere, komisyoncular, noterler, vergi daireleri ve belediyelere önemli oranda gelir kaynağı oluşturuyor.

Diğer yandan, Antalya bölgesinde, yurtdışından ve yurtdışında yaşayan vatandaşlardan da önemli miktarda konut satın alma talepleri geliyor.

İSTİHDAM

Antalya'da çalışan her 5 sigortalıdan biri turizmde çalışıyor. SGK verilerine göre, toplam sigortalı çalışan

sayısının içinde turizmin aldığı pay açısından, % 21 ile Türkiye'nin en yüksek seviyesine sahip. Antalya'yı Muğla, Nevşehir, Aydın, Bolu ve Isparta izliyor.

Bazı İllerin İstihdamında Turizmin Payı, %*

İller	Payı, %	İller	Payı, %
ANTALYA	20,9	ÇANAKKALE	6,9
MUĞLA	13,2	YALOVA	6,2
NEVŞEHİR	12,0	BALIKESİR	6,2
AYDIN	8,1	AFYONKARAHİSAR	6,1
BOLU	7,8	İSTANBUL	6,1
İSPARTA	7,5	İZMİR	5,5
TRABZON	7,2	ERZURUM	5,4

*Sigortalı çalışanlar üzerinden: SGK verileri

VERGİLER VE TURİZM

Antalya, son 10-15 yıllık dönemde; vergi gelirleri tespiti ve tahsilatında, Türkiye'de ilk 10 il içinde yer alıyor.

Antalya'da turizm sektörünün vergi gelirleri içinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Gelir ve kurumlar vergisinin yanında, ecrimisil, belediye, SGK primleri gibi yükümlülüklerde, turizm sektörü ilk sıralardadır.

Maliye Bakanlığı verilerine göre, Antalya Kurumlar Vergisi ilk 100 sıralamasına, turizm sektöründen her yıl 30-40 şirket girmektedir. En çok vergi ödeyen ilk 30 firma içinde ise 12-15 arası firma, yine turizm sektöründen gelmektedir. Hatta bazı yıllarda ilk 5 firmanın tamamına yakınına turizm firmaları oluşturmaktadır.

Antalya Kurumlar Vergisi Rekortmenleri İçinde Turizm Şirketleri

Yıllar	İlk 100 Firma İçinde Turizm Şirketi Sayısı
2009	31
2010	33
2011	40

Kaynak: Maliye Bakanlığı

MOTORLU TAŞITLAR

Toplumsal refahın yada gelişmenin göstergelerinden biri olan motorlu taşıtlar sayısı bakımından Antalya, son 20 yılda ciddi artış gösterdi. 1990'larda 170-180 bin dolayında araca sahip olan Antalya, taşıt sayısını 2000 yılında 300 bine, 2013 yılında da 800 bine çıkardı. İlin sahip olduğu bu araç kapasitesinin % 60'lık kısmı da yine turizm bölgelerinde kayıtlı bulunuyor.

Son yirmi yılda Antalya, otomobil sayısında 80 binden 350 bine ulaştı. Ticari hayatta kullanılan kamyon ve kamyonet sayısı da 20 binlerden 150 binlere çıktı.

Antalya'da Taşıtların Bölgelere Dağılımı, %

Bölge	Payı,%	Bölge	Payı,%
Muratpaşa	55,9	Kaş	1,8
Alanya	12,2	Finike	3,0
Manavgat	8,1	Gazipaşa	1,9
Serik	5,6	Korkuteli	2,3
Elmalı	2,4	Demre	1,5
Kemer	1,8	Akseki	0,3
Kumluca	3,2	TOPLAM	100,0

Kaynak: TÜİK Ulaştırma verileri

Antalya'da Şahsi Ve Ticari Taşıt Sayısı (Bin)

Yıllar	Otomobil	Kamyon, Kamyonet
1990	85	22
2000	151	48
2013	344	152

Kaynak: TÜİK Ulaştırma verileri

GIDA VE YAPI MARKETLER

Türkiye genelinde yaygın olarak faal olan ve Antalya'da da çalışan gıda ve yapı market grupları, son yıllarda turizm bölgelerinde şube açılışlarını hızlandırdı. Antalya'da bu eğilim özellikle 2000 yılı sonrasında görüldü. Ülke genelinde yaygın 10 markanın, Antalya'da 100 dolayında şubesi veya mağazası bulunuyor.

Bu şubelerin % 80'i Antalya'da turizmin de canlı olduğu ilçe ve beldelerde toplanıyor. Bu şubelerin büyük çoğunluğu 2000 yılından sonra kuruldu.

Gıda Ve Yapı Marketlerin Bölgelere Dağılımı*

Bölge	Payı,%
Alanya	35,0
Manavgat	20,0
Konyaaltı	15,0
Kemer	7,0
Serik-Belek	5,0
Lara	5,0
Şehiriçi	13,0

*Koçtaş, Migros, Metro, Teknosa, Bauhaus Bim gibi büyük grupların verileri

TURİZM TAŞIMACILIĞI

Turizmin doğrudan etkilediği sektörlerden biri de turizm taşımacılığı. Son 20 yıl içinde hızlı büyüme yakalayan bu sahada varolan firma sayısı 18'den 70'e yükseldi. Bu firmaların çalıştırdıkları, otobüs, minübüs veya midibüs tarzı araç sayısı da 3 bin 200'e yaklaşıyor. Turizm taşımacılığı, aynı zamanda en az araç sayısı kadar sürücünün iş imkanı bulduğu bir ortam yaratıyor.

Öte yandan Antalya'da yüksek sezonda, büyük şehirler veya çevre illerden gelen binlerce araç ve sahibi, sürücüsü iş imkanı da buluyor. Bu araçlar;

aynı zamanda, akaryakıt firmalarından bakım onarım servislerine, lastik tamircilerinden, restoranlara kadar bir dizi işletme için gelir kapısı da oluyor.

Yapılan tahminlere göre, turizm taşıma firmalarının 1250 dolayında olan araçlarına ilave olarak il dışından her yıl 1800 dolayında araç geliyor. İl dışından gelen araç ve kişi trafiği; İstanbul, Eskişehir, İzmir, Hatay, Kahramanmaraş Gaziantep, Diyarbakır, Konya, Adana ve Manisa gibi illerde yoğunlaşıyor.

Antalya'da Turizm Taşımacıları Sayısı

Yıllar	Firma Sayısı*	Araç Sayısı**
1990	18	550
2000	30	1.200
2013	70	3.200

*Yoğun olarak turist transferleri yapan firmalar

**Firmaların mülkiyeti+kiralanan araçlar toplamı.

ALTYAPI - ARTIMA VE ÇEVRE YATIRIMLARI

Turizm ve ekonomi olarak büyüyen ve kalabalıklaşan Antalya, son yıllarda başta altyapı olmak üzere kamu yatırımlarından aldığı payı % 1'den % 3'ün üzerine çıkardı. Öte yandan Antalya'da turizm sektörünün büyümesine paralel olarak, il içindeki yatırımların dağılımında ulaştırma, arıtma ve çevre düzenlemelerinin payında da artış yaşandı. 10 yıl önce toplam yatırımlarda % 10 payı olan altyapı, 2000'li yılların sonunda % 25'lere çıktı.

Özellikle arıtma, kanalizasyon, ulaştırma gibi yatırımlarda; turizmin getirdiği kalabalıklaşma, çevresel bozulma, yerel halkın yaşayışının kalitesinde azalma endişeleri öncelikli hareket nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Yerel halk, bu yatırımlarla; bir çok beldede arıtma, temiz içilebilir su, kolay ulaşım gibi olanaklara kavuşurken, bazı yatırımların gerçekleşmesinde, varlık satarak veya bizzat çalışarak gelir de elde etmiştir. Aşağıda sunulan ve son 10 yılda Antalya ilinde yapılan altyapı yatırımları incelendiğinde turizm bölgelerinin ağırlıkta olduğu görülüyor. Başta ulaştırma ve arıtma, çevre yolları ve düzenlemeleri olmak üzere, altyapı yatırımları yalnızca turizm için değil yerel halk için, daha kaliteli bir yaşamın sağlanmasında büyük önem arz ediyor.

Son yıllarda yapılan ve devam eden Antalya'da bazı altyapı yatırımları

Oba-Tosmur atıksu arıtma tesisi terfi hatları ve deniz deşarjı yapımı, Türkler derin deniz deşarjı

yapımı, Kargıcak kanalizasyon kolektör hattı ve şebeke yapımı, Serik-çandır kanalizasyon kolektör ve şebeke yapımı, Kekova iskele yapımı, Kızılağaç turizm merkezi yolu yapımı, Kestel kanalizasyon kolektör hattı ve şebeke yapımı, Serik katı atık düzenli depolama tesisi yapımı, Manavgat atıksu arıtma tesisi yapımı, Antalya turistik yolların bakım onarımı. Titreyengöl Turizm Merkezi İç Yolları, Belek Turizm Alanı Yolları, Güney Antalya Turizm Merkezi Yolları, Antalya-Adrasan İyileştirme, Antalya-Kumluca Ayrımı Adrasan Side Turizm Merkezi Yolları, Çolaklı Turizm Merkezi Yolları, Antalya-Alanya Ayrımı.-Taşağıl-Beşkonak-Köprülü Kanyon, Oymapınar-Manavgat Şelalesi, Termesos Ayr.-Karain Mağarası Yolu, Çıglık-Döşemealtı Bağlantısı, Kalkan-Fethiye Yoluna Eşen ve Kınık-Ksantos Bağlantı Yoll. İle Kınık Çevre Yolu, Köprülü-Akdağ Kış Merkezi Yolu, Antalya-Saklıkent Turistik Ören Yerleri (Çıralı-Yanartaş) Antalya-Manavgat Ayrımı, Antalya Çevre Yolları, Antalya-Kemer-Tekirova, Antalya-Alanya karayolu, Alanya-Gazipaşa, Antalya-Kemer yolları ve tüneller, Kaş Çevre Yolu, Seydişehir-Manavgat bağlantıları, Kumluca Çevreyolu, İbradı Ayrımı, Manavgat-Akseki Ayrımı, Gündoğmuş, Kesterli, Mahmutlar, Kargıcak, Soğucaksu Köprüsü, Gazipaşa-Anamur Devlet Yolu, Gazipaşa Köprüsü, Alanya-Gazipaşa Devlet Yolu, Bıçkıcı (Sol) Köprüsü, Finike-Kale Devlet Yolu, Demre Köprüsü, Konaklı-Payallar, Ilica, Antalya İçmesuyu Projeleri, Gazipaşa, Kumluca, Antalya, İbradı, Korkuteli, Ilica, Mavikent, Beykonak Kanalizasyon Projeleri

Antalya İçinde Kamu Yatırımlarının Dağılımı

Yıllar	Tarım	Altyapı	Turizm
2000	4,98	11,02	1,76
2008	7,38	24,73	5,13

Kaynak: DPT

AKARYAKIT İSTASYONLARI

Antalya'da turizm bölgeleri boyunca, turizmin gelişimine paralel hareket eden sektörlerden biri de akaryakıt istasyonları. 2013 verilerine göre ilde, 413 işyeri akaryakıt bayisi olarak faaliyet gösteriyor.

Bu istasyonların bölgeler göre dağılımında turizmin yoğunlaştığı beldeler, % 60 dolayında paya sahip. Alanya, Serik, Manavgat, Kemer bölgeleri, istasyonların dağıldıkları ana bölgeler olarak sıralanıyor.

Antalya'da Akaryakıt İstasyonlarının Dağılımı, %

Bölge	Payı, %	Bölge	Payı, %
Alanya-Gazipaşa	16,6	Kemer-Kaş-Demre	10,3
Serik	14,6	Merkez	17,3
Side-Manavgat	12,8	Diğer	28,4

Kaynak: EPDK verileri

HALK PLAHLARI

Turizmin Antalya'da halkın yaşam kalitesine katkılarından biri de halk plajlarıdır. Türkiye'nin en fazla plajlarına sahip illeri içinde ilk sıralarda yer alan Antalya'da, son yıllarda halk plajlarının sayısı artarken, kalite olarak, tesislerin niteliklerine paralel bir iyileşme de sağlandı. 2000 yılından önce; Antalya merkezde Konyaaltı, Alanya'da Kleopatra, İncekum gibi sınırlı sayıda bölgede yer alan plajlar, 2000'den sonra "Beach" adı altında iyileştirildi, yenileri eklendi.

Diğer yandan, oteller bölgesinin eskiden yalnızca kendilerinin kullandığı bazı sahil kesimleri de modern yatırımlarla halkın da kullanımına açıldı. 2000'li yıllarda Antalya içinde Beach Park ile başlayan kaliteli eğlence ve dinlenme mekanları üretimi, Side Evrenseki'de Evrenseki Beach, Belek'te Belek, Kadriye Beach, Kemer'de Ayışığı Parkı gibi devam

etti. Diğer yandan, Alanya'da; BAKA desteği ile ALTİD ve Alanya Belediyesi işbirliğinde, Sahil Güvenliğini Geliştirme Projesi kapsamında, Türkiye'nin ilk engelsiz plajı olan Kleopatra Engelsiz Halk Plajı açıldı.

Antalya'da Bazı Halk Plajları Ve Engelsiz Turizm Yatırımları

- Ayışığı Parkı, 1988
- Beach Park, 2002
- Lara Beach, (yenileme), 2007
- Evrenseki Beach, 2007
- Kadriye- Belek Beach, 2007
- Galip Dere Engelsiz Halk Plajı
- Recep Ağa Engelsiz Çocuk Parkı, 2010
- Gökkuşluğu Engelsiz Çocuk Oyun Parkı, 2011
- Engelsiz Park ve Yaşam Merkezi, 2011
- Kleopatra Engelsiz Halk Plajı, 2013

ELEKTRİK TÜKETİMİ

Toplumsal gelişmişlik ve refah göstergelerinden biri de elektrik enerjisi tüketimidir. Antalya'da elektrik tüketimi meskenlerin yanında yoğun olarak; sanayi, turizm ve ticaret sahalarında yoğunlaşmaktadır. İl, 6-7 milyar Kws ile Türkiye'de en fazla elektrik tüketen 7. İl konumundadır.

Ülkemizin elektrik tüketimi, 2000 yılından bu yana 2 kat artarak 124 milyar Kws'den 230 milyar Kws düzeyine yükseldi. Aynı dönemde Antalya'nın tüketimi de paralel bir artışla 6,2 milyar Kws oldu.

Öte yandan kişi başına elektrik tüketimi de 1406 Kws'den 2990 Kws'ye çıktı. Bu miktar Türkiye ortalamasının 500 Kws üzerindedir. Bu da gösteriyor ki Antalya'da başta turizm olmak üzere, iktisadi sektörlerdeki büyümenin halkın refahı üzerinde olumlu etkileri olmuştur.

Antalya'da 5 yıldız, Tatilköyü gibi büyük ölçekli tesislerin yıllık elektrik tüketimleri 1 ila 8 milyon Kws arasında değişmektedir. Konaklama tesislerinin toplamda kullandıkları enerji ise 3-4 milyar Kws aralığındadır.

Antalya'da Kişibaşına Elektrik Tüketimi, Kws

Yıllar	Tüketim (KWs)	Yıllar	Tüketim (KWs)
1996	1314	2009	2437
2000	1406	2010	2641
2004	1997	2011	2990

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Türkiye En Fazla Elektrik Tüketen 10 İl

İller	Tüketim (KWs)	İller	Tüketim (KWs)
İstanbul	35,1	Hatay	6,65
İzmir	17,0	Antalya	6,27
Kocaeli	12,2	Adana	6,03
Ankara	11,1	Ş.Urfa	5,94
Bursa	10,3	Konya	5,03

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

SİNEMA SALONLARI

Sosyal ve kültürel hayatın bir başka göstergesi olan sinema salonlarının sayıları bakımından da Antalya'da 2000'li yıllarla birlikte önemli değişimler oldu. Nüfusun artması, turizm bölgelerinin kalabalıklaşması, dolaylı olarak sinema sektörüne

de yansıdı. Öyle ki 2000 yılında Antalya genelinde 20 kadar sinema salonu bulunuyordu. Bu sayı, son yıllarda 5 kat artarak 65'e yükseldi. Koltuk sayısı da 3 binden 8 bine çıktı. Aynı dönemde gösterilen film sayısı 350'den bin 200'ün üzerine çıktı. Seyirci sayısı da 300 binden 1 milyonun üzerine çıktı.

Antalya'da Sinema Verileri

Yıllar	Salon sayısı	Koltuk sayısı	Toplam film sayısı	Toplam seyirci sayısı
2000	18	3701	349	336753
2005	51	5709	2157	926263
2010	62	8885	1692	1356812
2011	64	8104	1201	975199

Kaynak: TÜİK

FESTİVALLER

Turizmin gelişimine paralel olarak Antalya'nın kültürel hayatındaki yenilik ve katkılardan biri de festival vb organizasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000'li yıllara kadar ilde; Altın Portakal Film Festivali, Aspendos Uluslararası Opera ve Bale Festivali, Manavgat Barış Suyu Kültür, Sanat Turizm ve Gençlik Festivali gibi uluslar arası nitelikte etkinlikler yanında sayısı onu geçmeyen bazı sportif organizasyonlar, yerel bazda bir kaç adet festival düzenleniyordu.

2000'li yıllarla birlikte, turizm gelişimi hızlandı, etkinlikler de buna paralel artış gösterdi. Halen uluslararası nitelikte 30 kadar festival ve organizasyon gerçekleştiren Antalya'da lokal ölçekte olan ancak her yıl yenileri eklenen yenileri ile 50 dolayında faaliyet gerçekleştirmektedir.

Belediyeler ve bazı özel kurumlarca finanse edilen bu festival ve etkinliklerin tamamına yakını turistik belde ve merkezlerde gerçekleştirilmektedir.

Antalya'da Gerçekleşen Festival Ve Etkinliklerden Bazıları

- Altın Portakal Film Festivali
- Alanya Uluslararası Yüzme Maratonu
- Uluslararası Alanya Triatlonu
- Aspendos Uluslararası Opera ve Bale Festivali
- Manavgat Barış Suyu Kültür, Sanat Turizm ve Gençlik Festivali
- Uluslararası Likya/Kaş Kültür ve Sanat Festivali
- Alanya Plaj Hentbolu Turnuvası
- Uluslararası Antalya Piyano Festivali
- Side Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali
- Uluslararası Alanya Jaz Festivali
- Antalya Çiçek Festivali
- UNI SummerLife
- Kardelen Festivali
- Uluslararası Antalya Kum heykeli Festivali
- Uluslararası Motosiklet Festivali
- Antalya Uluslararası Tiyatro Festivali
- Uluslararası Koro Festivali
- Uluslararası Antalya Caz Festivali
- Airshow Side 2013
- THK-Corendon 2.Uluslararası Jet Model Uçak Festivali
- Avrupa Çocuk Filmleri Festivali
- Uluslararası Antalya Gitar Festivali
- Antalya Dragon Festivali
- Mahmutlar Kültür ve Turizm Festivali
- Konaklı Turizm festivali
- Oba Kültür, Turizm Sanat ve Portakal festivali
- Altın Nar Kültür ve Sanat Festivali
- Kestel Yağlı Güreş ve Turizm Festivali

KREDİ KARTI HARCAMALARI

Turizm sektörünün, ekonomik ve sosyal hayattaki bir başka göstergesi de kartla yapılan harcamalar içindeki payı.

Özellikle yurtiçi seyahat pazarında faaliyet gösteren acenteler ile havayolu şirketlerinin banka ve finans kurumları ile yaptıkları anlaşmalar, erken rezervasyon kampanyaları, son yıllarda kredi ve banka kartların, turizm ödemelerinde kullanımlarını artırdı.

Verilere göre; Türkiye'de mal ve hizmet satın almalarında kullanılan banka kartlarının işlem hacmi içinde, turizm sektörünün aldığı pay son 5 yılda, 2 puan artarak % 5'in üzerine çıktı. Bu artış, özellikle yurtiçi seyahat pazarında organize seyahatlerde (paket tur) görülen gelişme ile paralel bir seyir izlemektedir.

Diğer yandan, kartlı alışverişlerde turizmin işlem hacmi de 5 yıl içinde 3,9 milyar Dolar'dan 10,1 milyar Dolar'a çıktı. Bu yekün içinde; en büyük pay, % 47 ile seyahat acenteleri ve taşımacılık şirketlerinin oldu. Onu % 30 ile konaklama işletmeleri ve % 23 ile havayolu şirketleri izledi.

Turizmde Kredi Ve Banka Kartı Kullanımı, Milyon Dolar

Sektörler	2007	2012
Havayolu	742	2.279
Konaklama	1.519	3.109
Sey.Acen/Taşımacılık	1.642	4.725
Toplam	3.902	10.113
Harcama Payı, %	3,85	5,16

Kaynak: BKM Verileri

Diğer yandan ülkemizdeki 56 milyon kredi kartının % 3,5'i Antalya bölgesinde bulunuyor. Antalya'da 15-20 yıl öncesinde kredi kartı kullanımı binlerle ifade edilirken bugün 2,5 milyon kredi kartı ile Antalya, Türkiye'de 4'üncü sıradadır.

Kredi Kartı Sayısının İllerle Dağılımı, %

İller	Payı, %	İller	Payı, %
İstanbul	34,7	Antalya	3,6
Ankara	9,1	Adana	3,5
İzmir	6,1		

SEYAHAT ACENTALARI

Türkiye'de bulunan 7 bin dolayındaki seyahat acentesinin, % 15'lik kısmı Antalya bölgesinde faal durumdadır. 1990'a kadar 200 dolayında, 2000'e kadar da 450 dolayında seyahat acentesine sahip olan Antalya, 2013'te 1100 dolayına ulaştı.

Seyahat acentelerinin Antalya'da faal olduğu bölgelere göre dağılımında turizm beldeleri % 70,

il merkezi ve diğer alanlar da % 30 dolayında pay alıyor. Acenteler özellikle bölgesel düzeyde; sürücü, ofis görevlisi, sorumlu müdür ve sekreter gibi çalışanlarla son 10 yılda 3 ila 4 bin dolayında insana iş sahası yaratmıştır.

Öte yandan, ülkemize gelen yabancı ziyaretçileri paket turlarla taşıyan en büyük seyahat acentesi ve turoperatörleri gruplarının % 90'ı de Antalya bölgesinde faal durumdadır.

Seyahat Acentelerinin Dağılımı, %

Bölge	Payı, %	Bölge	Payı, %
Alanya	26,8	Kundu, Lara	3,8
Side, Manavgat	15,5	Konyaaltı	2,6
Kemer	10,6	Belek	2,4
Kaş	9,0	Merkez ve diğer	29,2

Kaynak: TÜRSAB

SANATA KATKI

Turizmdeki konaklama tesisleri, yeme içme işletmeleri ile eğlence, spor ve kültür yerlerinde, oda ve mekanlarda yayını yapılan müzik eserlerinden telif hakkı adı altında ödemeler alınıyor. Büyük kısmı TV ve raydo gibi yaygın kurumlardan alınan telif hakları ödemelerinde, turizm sektörünün payı % 25-30 aralığında.

MESAM, MSG, MÜ-YAP, MÜYORBİR gibi müzik meslek birlikleri yılda 60-70 milyon TL dolayında telif hakkı topluyor. Sisteme üye oteller, yılda 8-10 milyon TL olmak üzere, son 5 yılda, 50 milyon TL dolayında ödemede bulundu. Bu ödemeler, birlikleri vasıtasıyla sanatçılara aktarılmaktadır.

Diğer yandan, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sinema Genel Müdürlüğü sanat yapımlarına desteğini sürdürüyor. Son 3 yılda, film ve eserlere yapılan yıllık ortalama destek 24-25 milyon TL dolayındadır.

Öte yandan, milli ve dini bayramlar, Yılbaşı, Sevgililer gibi önemli gün ve haftalarda konaklama tesisleri özel programlarla sanatçılara, orkestralara ve ekiplerine gelir kapısı da oluyor. Bu programlara, il ve ilçelerde yapılan turizm merkezli açılışlar, festivaller de ilave edilebilir.

SERMAYE YATIRIMLARI

Türkiye'de; bina, makina gibi üretim sırasında uzun süre kullanılabilen, dayanıklı malların üretimi olan sabit sermaye yatırımlarının (SSY) % 75'i özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Özel sektör tarafından yapılan SSY'nin içinde turizm sektörünün payı da % 7 dolayındadır.

2000 yılı öncesinde, özel sektör turizm yatırımlarının toplam SSY içindeki payı % 3-4 dolayında iken, 2000'den bu yana seviye % 7 ortalamaya ulaşmıştır.

Öte yandan özel sektör SSY miktarı artışından, turizm yatırımlarının aldığı pay ise % 3-4 ortalamadan % 8-9 ortalamaya çıkmıştır. Yani, özel sektörün artan her 100 birim SSY artışının yaklaşık 9 birimini turizm sağlamaktadır.

Turizmde yapılan özel SSY'nin % 30-32'si konaklama sektöründe gerçekleşmektedir. Bu toplam içinden Antalya'nın aldığı pay ise % 35 dolayındadır. Yatırımlardan, İstanbul % 15, Muğla ise 10 pay almaktadır.

Özel Sektör Sabit Sermaye Yatırımlarında (SSY) Turizmin Yeri, %

Yıllar	Turizmin Özel SSY Yatırımındaki Payı, %	SSY Artışına Turizmin Katkısı
1990 -2000	3,6	4,0
2001-2012	7,0	8,0

SSY Yatırımların Dağılımı, %

İller	İllerin SSY payı,%	İller	İllerin SSY payı,%
Antalya	33,9	Ankara	3,6
İstanbul	15,2	Mardin	3,5
Muğla	9,4	Diyarbakır	3,2
İzmir	6,4	Diğer	19,4
Afyon	5,4		

YABANCI SERMAYE

Türkiye'de yabancı sermaye yatırımları yapan şirketlerin en fazla ilgi gösterdiği illerden olan Antalya, İstanbul'un ardından ikinci sırada bulunuyor. Türkiye yatırıma gelen her 100 yabancı firmadan 11'i Antalya'da bulunuyor.

Diğer yandan turizm sektörüne yönelen yabancı sermayeli firma sayısında İstanbul ve Antalya ilk sıraları alıyor. Ülkemizde, turizm sahasına (oteller ve lokantalar) yönelen yabancı sermayenin % 35'i İstanbul, % 32'si Antalya, % 15'i Muğla ve % 4'ü de İzmir'de bulunuyor.

Turizme yönelik yabancı firma ilgili 2000 yılından sonra 3 kat artarak 2 bin dolayına yükseldi. Yatırımlar da yukarıda sayılan 4 ana turistik merkezde yoğunlaştı.

Antalya'ya yönelen yabancı sermayeli firmalar; gayrimenkul kiralama, inşaat, ticaret, oteller ve lokantalar ile ulaştırma, haberleşme ve İmalat sektörlerinde yoğunlaşıyor. Buradan da görüleceği gibi turizmin geliştiği yıllarda Antalya'da turizmle yakından ilişkili bütün alanlarda bir yatırım sıçraması yaşanmıştır.

Türkiye'de Yabancı Sermayeli Firma Sayısı

İller	Firma Sayısı	İller	Firma Sayısı
İSTANBUL	18.968	MERSİN	542
ANTALYA	3.720	AYDIN	514
ANKARA	2.107	KOCAELİ	367
İZMİR	1.800	HATAY	242
MUĞLA	1.447	Diğer	2.315
BURSA	582	Toplam	32.604

Antalya'da Yabancı Sermayeli Firmaların Sektörlere Dağılımı, %

Sektörler	Payı, %
Gayrimenkul kiralama	23,6
İnşaat	17,7
Ticaret	16,1
Oteller-Lokantalar	15,7
Ulaştırma, haberleşme	11,2
İmalat	6,2
Diğer	9,5

ANTALYA'DA MAVİ BAYRAK SAYISI (PLAJ, MARİNA VE YAT TOPLAMI)

Turizm bölgelerindeki değerlerin korunması, halkın kullanımının artırılması ve sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanması açısından; kıyılarının kullanımı ve denizlerin temizliği son derece önemlidir. Bu açıdan uluslararası çevre koruma kurallarını benimseyen Türkiye, Mavi Bayrak olarak adlandırılan uygulamanın en başarılı örneklerinden biridir.

Bu kurallara uyumla, kıyı ve çevreyi temiz tutmaya özen gösteren turizm sektörü, aynı zamanda halkın daha kaliteli hizmet almasına da aracılık etmektedir.

Mavi Bayrak uygulamasına Türkiye ve Antalya penceresinden bakıldığında görülecektir ki, hem Türkiye, hem de Antalya dünyanın en temiz ve kaliteli kıyılarına, denizlerine sahiptir. Türkiye Mavi Bayrak alan kıyılar, marina ve yat sıralamasında 417 adet ile dünya 3'üncüsü konumdadır. Bu bayrakların yarısından fazlası (% 51'i) de Antalya'da bulunmaktadır.

1990'lı yıllara kadar Mavi Bayrağı parmakla sayılan Antalya, 2000 yılında 52 adede ulaştı. 2010'da bayrak sayısını 172'ye çıkaran Antalya, 2012 tamamlandığında 200 adede ulaştı. Antalya'daki bu gelişme Türkiye geneline de yansımıştır.

Kıyıların ve denizlerin korunmasını sağlayan bu uygulamadaki başarı, aynı zamanda halkın daha kaliteli bir çevre bulmasına ve yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunmuştur. Özetle söylenebilir ki, 387 adet kıyı ve deniz suyu, turizm sayesinde, 1990 yılından bu yana koruma altına alınmış, hayata ve turizme kazandırılmıştır.

Mavi Bayraklı Plaj ve Marinalar

Yıllar	Antalya	Türkiye
1990	1	10
1995	7	14
2000	52	90
2005	90	186
2010	172	337
2011	186	353
2012	200	387
2013	208	417*

*2013'te 552 plaj ile İspanya birinci, 393 plaj ile Yunanistan ikinci ve 383 plaj ile ülkemiz üçüncü sıradadır.

İllere Göre Mavi Bayrak Sayıları-2013

İller	Mavi Bayrak sayısı	İller	Mavi Bayrak sayısı
Antalya	208	Çanakkale	6
Muğla	97	İstanbul	6
Aydın	27	Kocaeli	2
İzmir	38	Tekirdağ	1
Balıkesir	21	Yalova	1
Mersin	9	Düzce	1

BÖLÜM 3: TURİZM VE KONAKLAMA SEKTÖRÜ

Bölüm 3.1: Mal Ve Hizmet Satın Almaları Açısından konaklama Sektörü Endüstri İlişkileri

“Turizmde meydana gelen 1 birimlik talep artışı, en az kendisi kadar katma değer ve gelir artışına yol açıyor”

Türkiye'de, Bakanlık ve Belediye'den belgeli konaklama tesisi sayısı 11 bini aşarken toplamda 1,3 milyona yakın bir yatak kapasitesi bulunmaktadır.

Ülkemizde turizmin ve konaklama sahasının en hızlı büyüdüğü ve dolayısıyla en çok paya sahip olan Antalya bölgesi, bu bölümdeki analizlerin odağı olarak alınmıştır.

Konaklama tesisleri, yıllık operasyonlarında, konuklarını ağırlamak için; etten süte, bakliyattan içeceklere, bahçe toprağından üniformalara kadar binlerce kalem mal ve hizmet alımı yapmaktadır.

Verilen hizmetin niteliği ve yapılan üretimin içeriği dikkate alındığında, yıl içinde, konaklama sektörü kadar çeşitli, yüksek hacim ve yoğunlukta mal ve hizmet alan ikinci bir sektör bulunmamaktadır.

Bölge, sınıf ve ölçek gibi kriterlere göre farklılık göstermekle birlikte, 2012 verileri ile ele alındığında, 5 yıldızlı, 400 odalı ve % 80-85 doluluğu olan bir tesisin mal ve hizmet alımlarının 10 milyon TL'yi aştığı görülmektedir.

5 yıldızlı bir tesis için belirlenen bu ortalama, diğer tesis sınıflarında 3 ila 5 milyon TL arasında seyretmektedir.

Faaliyetin Yarısı, Doğrudan Katma Değer

Konaklama sektörünün, ekonomik ve sosyal hayata ekti ve katkılarının bir başka ölçümü de yıllık harcamaları üzerinden görülebilir.

AKTOB Araştırma (Ar-Ge) Birimi'nin seçili konaklama tesislerinin, son 5 yıllık döneme ilişkin verilerinden yaptığı hesaplamalarda görülüyor ki, konaklama tesislerinin yıllık harcamalarının % 50'sine yakını personel ücretleri, lojman ve taşıma giderleri gibi konulara ayrılıyor.

Personel harcamalarının, toplam giderler içindeki bu payı da gösteriyor ki, yıllık harcamaların yarısı doğrudan katma değer olarak, sosyal hayata yöneliyor.

TÜİK tarafından yapılan Girdi-Çıktı verilerinden çıkartılan analize göre, konaklama veya turizm sektörünün sosyal hayata etkisi daha net ifade edilebilir.

Buna göre, turizm ve konaklama sahasında meydana gelen 1 birimlik talep artışı, 1,04 birimlik katma değer artışına yani ek gelir artışına yol açmaktadır. Denebilir ki, turizmde her bir birimlik artış, aynı oranda, çalışanların gelirlerinin artışı demektir.

Bir konaklama tesisinin giderlerinin/harcamalarını diğer yarısını oluşturan miktar da, Türkiye genelinde sayısı 54'ü bulan tedarikçi firmaların çalıştığı sektörlerle yöneliyor.

Tesislerde Giderlerin Dağılımları*, %

GİDERLER	5 yıldızlı	4 Yıldızlı	Tatilköyü
Personel**	46,66	47,90	52,06
Yiyecek	21,00	21,67	17,71
İçecek	11,00	9,26	9,16
Yakıt-Enerji	10,00	9,00	8,40
Su	1,49	1,54	3,62
Teknik Servis	1,01	1,47	3,42
Temizlik Malz.	0,81	0,89	2,96
Diğer	8,03	8,27	2,67

Kaynak: AKTOB Ar-Ge

*Antalya genelinde faal olan 9 tesiste 2008-2012 ortalamaları

** Giydirilmiş maliyetler

Tesislerin yıllık gider kalemleri dağılımlarını veren yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi otellerin ana harcamaları; Personel, yiyecek-içecek ve enerji kalemlerinde toplanmaktadır.

Bu 3 ana gider kalemi, aynı zamanda, konaklama sektörünün ekonomik ve sosyal alanlardaki öneminin de bir göstergesidir.

Tüketim Hacmi Ve Tedarikçiler

Konaklama sektöründe, personel dışında kalan iktisadi değerlerin ne olduğu, hangi sektörden ne kadarlık alım yapıldığı da araştırmanın amacı açısından son derece hayatidir.

Keza; turizm sektörü, yaptığı toplu alımlarla, bir çok sektör tedarikçisinin doğrudan ana gelir kaynağı, dolaylı olarak da o sektörlerde çalışanların ücret ve hakları demektir.

2012 verilerine göre 5 yıldızlı bir tesiste, ana gider kalemi % 20-25 ile yiyecek grubudur. Etlerden tahıllara, meyve sebzeden un ve şeker kadar binlerce mali kapsayan yiyecek grubu, aynı zamanda otellerin, en fazla maliyet üreten ve bu yüzden, maliyet kontrollerinde en fazla dikkat ettikleri alandır.

Giderin % 10'u Et Ve Et Ürünleri

Otellerin toplam giderleri içinde % 10 dolayında paya sahip olan kırmızı ve beyaz etlerle, balık ve şarküteri grupları, yiyecek grubunun da ana harcama kalemleri arasındadır.

Et ve etin işlenmesi veya mezbahacılık olarak adlandırılan sektörün, toplam satışları içinde konaklama tesislerin payı da benzer biçimde yüksektir. Yapılan analizler gösteriyor ki, Et ve etin işlenmesi sahasının toplam satışlarında turizmin payı % 30-35 aralığındadır. Bu toplam, sektörün toplam ihracat rakamından büyüktür.

Tesis ölçeğine göre değişmekle birlikte, 2012 değerleri ile bir tesisin toplam et ürünleri alımları 150-170 ton arasında değişmektedir. Yıllık harcama olarak da 2 milyon TL'ye yaklaşmaktadır.

Otellerde Et ve Et Ürünleri Tüketimi (Ton)

Etler	Tüketim
Kırmızı Et	40-60
Şarküteri	8-9
Beyaz Et	55-70
Deniz Ürünleri	45-60

*Toplam tüketimlere ilişkin detaylı veriler, TABLOLAR bölümünde görülebilir.

Her 100 TL'den 5'i Sebze Meyveye Ayrılıyor

Konaklama tesislerinin, yıllık yiyecek tüketimlerinde, en fazla para harcanan ikini kalem meyve ve sebzeler. 5 yıldızlı bir tesiste toplam harcamaların % 4-5'i bu kaleme yönelirken, yıllık tüketim miktar olarak, 400-500 ton aralığında değişiyor. Toplam içinde meyve ve sebzelere ödenen fiyatlar ise eşit ağırlıkta görünmekle birlikte, sebzelerin bir miktar önde olduğu ortaya çıkıyor.

Sebze Ve Meyvelerin Harcama Ağırlıkları, %

Etler	Payı, %
Sebzeler	55,9
Meyveler	44,1

Yıllık yiyecek toplamı içinde; bakliyat, baharat gibi unsurlardan oluşan kuru gıdaların payı da % 3-4 aralığında bulunuyor. 5 yıldızlı bir tesiste yaklaşık 190 ton seviyesinde olan yıllık tüketim içinde, yekünü, unlu mamüller, bakliyat, şeker, soslar ve ekmek ürünleri oluşturuyor.

Kuru Gıdalarda Harcama Ağırlıkları, %

Maddeler	Payı,%	Maddeler	Payı,%
Unlu Mamuller	25,9	Kırmızı Et	10,3
Şekerler	12,9	Şarküteri	3,6
Soslar	12,4	Beyaz Et	3,6
Bakliyat	11,3	Deniz Ürünleri	3,1

Süt Ve Süt Ürünleri

Konaklama tesislerinde ana gider kalemlerinden biri de Süt ve süt ürünleri. 5 yıldızlı bir tesiste, süt, peynir, yoğurt ve dondurma gibi kalemlerden oluşan bu grubun, yıllık ortalama tüketimi, 120-130 ton dolaylarına gerçekleşebiliyor.

Bu grup içinde harcama ağırlıkları olarak süt ve yoğurt ilk sıraları alırken, onları peynir ve dondurma izliyor.

Süt ve Süt Ürünleri Harcama Ağırlıkları, %

Maddeler	Payı, %
Süt	37,9
Yoğurt	22,7
Peynirler	18,9
Dondurma	7,6

Yağlar

Otellerde yapılan harcamaların içinde önemli yeri olan yağ gruplarının, yıllık tüketimleri de 50 tonu bulabiliyor. Toplam harcamalar içinde % 1,5 dolayında payı bulunan yağ gruplarında, en yoğun tüketim % 65 ile sıvı yağlarda gerçekleşti. Katı yağların kullanım ağırlığı da % 35 dolayında.

Harcamaların % 10-12'si İçeceklerle Yapılıyor

Konaklama tesislerinin en büyük harcama gruplarından biri de içecekler. Su, alkolsüz içecekler, alkollü içecekler, meşrubatlar gibi kalemlerde oluşan içecek grubunda yıllık tüketimler bin tonu bulabiliyor.

İçecek grupları içinde esas ağırlığı miktar bazında alkolsüzler oluştururken, TL bazlı yekünde ilk sırayı alkollü içecekler alıyor.

İçeceklerde Harcama Ağırlıkları, %

Maddeler	Tüketim Üzerinden Paylar; % (KG-LT)	Harcama Üzerinden Paylar, % (TL)
ALKOLSÜZ	80,0	18,0
ALKOLLÜ	20,0	82,0
- Sular	54,5	5,5
- Bira	13,1	22,5
- Meşrubat	10,2	10,5
- Soda	2,7	0,1
- Meyve Suları	1,1	0,9
-Votka	0,7	10,0
-Rakı Vb	0,3	12,0
-Viski	0,2	5,5
-Diğer	17,2	33,0

Enerji ve Yakıtlar

Konaklama tesislerinin; personel, yiyecek ve içecek harcamalarından sonra 3'üncü büyük masraf kalemi enerji ve yakıt maliyetleridir. 5 yıldızlı bir tesiste yıllık 1 milyon kw saati aşan elektrik tüketimi ve bazı tesisler için 200 tonu aşan LNG tüketimi, toplam TL maliyetler içinde de önemli paya sahip.

5 yıldızlı bir tesiste toplam harcamaların % 9-10'unu oluşturan elektrik masrafları, LNG eklenince % 11, su vb temel girdiler de eklenince % 12'leri bulabiliyor.

Enerji-Yakıt-Su Maliyetleri Dağılımı

Maddeler	Payı, % (TL)
Elektrik	63,00
Su	19,76
Lng	17,24

Türkiye'nin Üretim Kapasitesi Ve Otellerin Tüketimi

Turizmin, Türkiye ekonomisindeki yeri, ülkemizin toplam üretim kapasitesi ile de ortaya konabilir. Aşağıdaki tabloda; otellerin de yoğun olarak tükettikleri, bazı ürün gruplarında, ülke üretimleri ve otel tüketimleri karşılaştırılmaktadır.

Yapılan tahminlere göre; otellerin yıllık kırmızı et tüketimleri, Türkiye üretiminin % 10'undan fazlasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, üretilen yer 100 kg kırmızı etin 10 kg'si konaklama sektöründe tüketilmektedir.

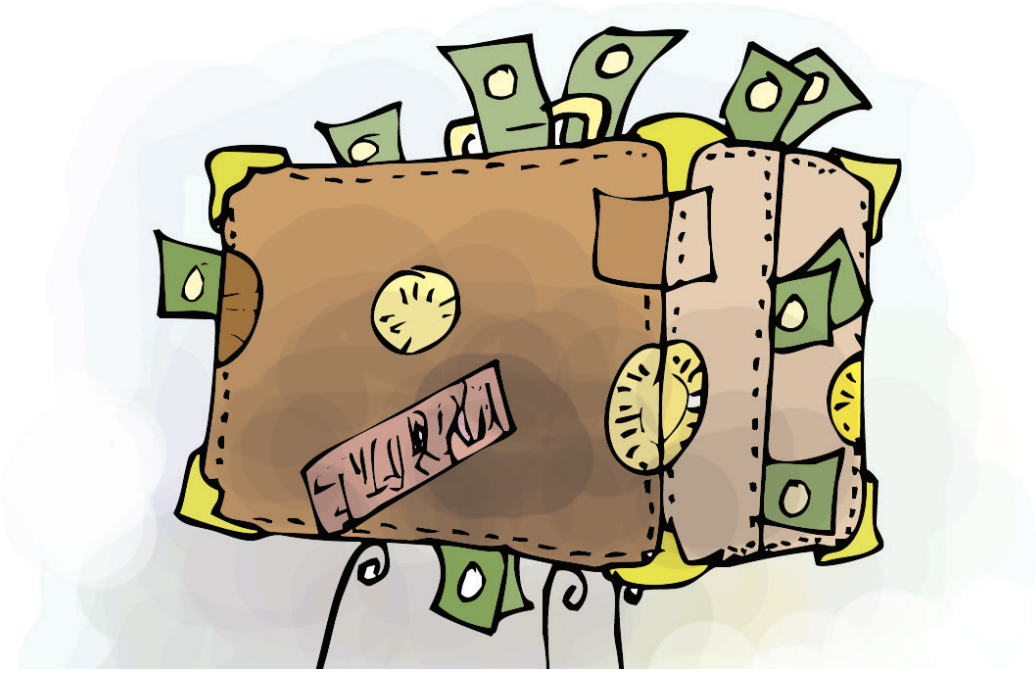
Konaklama tesislerinin, beyaz et üretiminden aldığı tüketim payı, % 6-8 aralığındadır. Bu oran, sütte % 2, domateste % 4, karpuz-kavunda % 3, muzda % 15 dolayındadır.

Toplam Üretimde, Konaklama Tesisleri Tüketiminin Payı,%*

Maddeler	Üretim (000-Ton)	Tesislerin Payı, %
Şarap	56.400,0	24-25
Bira	998.000,0	19-20
Muz	207,7	14-15
Kırmızı Et (Siğir-Koyun Vb)	752,0	10-12
Tavuk (Et Tavuğu)	1.277,0	6-8
Portakal	1.661,1	6-8
Zeytin -Sofralık	480,0	5,5-6,5
Limon- Sofralık	710,2	5-7
Hıyar	1.603,1	4-6
Biberler	1.293,9	3-4
Domates Sofralık	7.697,9	2-4
Karpuz Kavun	5.710,0	2-3
Süt (İnek)	13.000,0	1,5-2

*TÜİK veritabanındaki üretim kapasiteleri ve AKTOB Ar-Ge saha çalışmaları verilerinden hesaplanmıştır.

Bölüm 3.2: Konaklama Sektörünün Yarattığı Ekonomik Değerler

“Konaklama tesisinin ekonomide bir yılda yarattığı net işlem hacmi 11 milyar Dolar’ın üzerindedir”

Turizm Ve Konaklama Sektörünün Yarattığı Ekonomik Ve Sosyal Değerler

Konaklama ve yiyecek içecek işletmeleri, seyahat acentelerinin faaliyetleri ve eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetlerin toplamı olarak ele alınan turizm sektörü toplamı, bugünkü değerlerle, ekonomide yıllık bazda, 25-26 milyar Dolar'lık bir ciro üretmektedir.

Ağırlığını konaklama sektörü ile yiyecek içecek, lokantacılık sektörünün oluşturduğu bu işlem hacmi; inşaattan perakende ticarete, tarımdan gıda üretimine kadar 54 ana ve alt sektörün, gelir kaynaklarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

1970'li yıllarda 1-2 milyar Dolar ortalamalarla ekonomide canlanma yaratan turizm sektörü, 1980'li yıllarda işlem hacmini/alımlarını, 3-5 milyar Dolar aralığına yükseltti. 1990'lı yıllarda hızlı büyüme sürecine giren sektörün toplam alımları da 15 milyar Dolar'ın üzerine çıktı. 2000'li yıllarda benzer büyüme rakamlarını yineleyen sektörün etkilediği diğer 54 sektörden aldığı mal ve hizmetler toplamı da 25 milyar Dolar'ı aşan bir büyüklüğe geldi.

Turizm Ve Konaklama Sektörünün Yarattığı Ekonomik Değerler*

(Diğer sektörlerden Mal ve hizmet alımları toplamaları- milyar Dolar)

Yıllar	Konaklama tesisleri ve Lokantalar	Konaklama Sektörü Toplamı (2)	Turizm Sektörü Toplamı(1)
1973	1.35	0.3	1.35
1979	2.02	0.6	2.02
1985	2.10	0.7	2.10
1990	7.64	3.0	7.64
1996	10.01	4.1	14.8
1998	12.11	5.0-6,0	18.5
2002	13.48	8.0-9,0	26.4

*İlgili yıldaki değerler, fiyat endeksleri ile düzeltilip 2012 yılsonu değerlerine getirilmiştir.

(1) Konaklama ve yiyecek içecek işletmeleri, seyahat acentelerinin faaliyetleri ve eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetlerin toplamıdır.
(2)1973, 1979, 1985, 1990, 2002 yılları için tahmini değerler.

Konaklama Sektörünün Kapasitesi

1980'li yıllardan bu yana, yeni ve çeşitlenen yatırımlarla, dünyada eşine az rastlanır bir sayısal büyüme gösteren konaklama sektörü, 600 bin dolayında istihdam, 1,2 milyon dolayında yatak kapasitesi, 30 milyona yakın ziyaretçi ağırlama hacmine ulaştı.

Konaklama sektörü aynı zamanda, diğer sektörlerin yurtiçi üretimlerinin değerlendirildiği önemli bir adresi oldu. Konaklama sektörünün yarattığı iktisadi değer vardı büyüklüğü göstermesi bakımından, Bakanlık belgeli tesislerin bir yılda yarattığı ekonomik değerler tahmini aşağıda sunulmuştur.

Türkiye'de var olan 2 bin 700 dolayındaki Bakanlık belgeli konaklama tesisinin ekonomide yarattığı işlem hacmi net olarak, 11 milyar Dolar'ın üzerindedir.

Toplam yatırım değeri 70 milyar Dolar'ı aşan konaklama tesisleri; mal ve hizmet alımları, maaş ve SSK ödemeleri ise her yıl ekonomik ve sosyal hayata önemli katkılar yapıyor.

2012 verilerine göre, sektör her yıl yatırım değerinin % 17-18'i kadar bir büyüklüğü ekonomiye kazandırıyor. Konaklama sektörü, konukları için, iç pazardan her yıl 9 milyar Dolar'lık mal ve hizmet alımı yapıyor. Yatırım ve yenilemeler için ise 2-2,5 milyar Dolarlık kaynak ayırıyor.

Kayıtlı olarak sayısı 350 bini bulan çalışanlara, maaş ve SGK payı olarak 0,2 milyar Dolar ödeme yapıyor. Dahası sektör, bu katkıları, en az ithal girdi kullanarak yapıyor. Konaklama sektörü; yatırımlarda % 1,5, yurtiçi alımlarda da % 5 dolayında ve işçilikte de % 1 dolayında ithal kaynak kullanıyor.

Konaklama Sektörünün Ekonomik Ve Sosyal Hayata Katkısı*, (Milyar Dolar)

	Yeni yatırımlar ve yenilemeler	Hizmet için içerdin mal alımları	Maaş, sigorta ve vergiler	Ekonomik ve sosyal hayata toplam katkı
Toplam	2,4	8,6 - 9,6	0,2	11,20 - 12,2
İthalat	0,03	0,5	0,002	0,51
NET	2,37	8,13 - 9,13	0,198	10,69 - 11,69

Kaynak: AKTOB Ar-Ge

*Ülke genelindeki 2700 tesis üzerinden tahmin edilmiştir.

İktisadi Göstergelerle Konaklama Sektörü

Konaklama ve yiyecek içecek işletmeleri, seyahat acentelerinin faaliyetleri ve eğlence, dinlenme, kültür ve sporla Ağırlığını oteller ve lokantaların oluşturduğu turizm sektörünün ekonomi açısından önemini ortaya koyan bazı göstergelere göre; ülkemizde toplam işyerlerinin % 8-9'u, turizm sektöründe yer almaktadır.

TÜİK tarafından yapılan sayımlara göre, Türkiye'de faal, aktif olan işyerleri içinde konaklama sektörünün payı da % 1 dolayındadır.

Diğer yandan, bu işletmelerde çalışanların sayısı bakımından, turizmin payı, % 6-7 aralığındadır. Ülkemizde çalışanların yaklaşık % 2-3'ü de konaklama işletmelerinde bulunmaktadır.

Öte yandan turizm sektöründe ödenen ücretler, ülke genelinde yapılanların % 5'i kadar bir büyüklüğe ulaşmaktadır. Konaklama kesiminin ülke toplamından aldığı pay ise % 2-3 aralığındadır.

Ekonomide bir yıl içinde üretilen cironun, yani fatura edilmiş satışların, % 2'si turizm sektöründe gerçekleşmektedir. Bu toplamda, konaklama sektörünün payı ise % 1 dolayındadır.

Turizmin önemini ortaya koyan bir başka gösterge de brüt yatırımların hacminden alınan paydır. Verilere göre, turizm maddi mallara ilişkin brüt yatırımların % 4'ünü almaktadır. Bu toplam içinde konaklama sektörünün payı da % 2-3 aralığındadır.

Ekonomide Turizmin Payı, %

Göstergeler	Oteller ve Lokantalar toplamının payı, %	Otellerin payı, %
Aktif işyeri sayısı	8-9	0,7-1,0
Kayıtlı çalışan sayısı	7-8	2-3
Ücret ödemeleri	4-5	2-3
Faturalı satışlar / Ciro	2-3	1-1,5
Brüt yatırımlar	3-4	2-3

Kaynak: TÜİK veritabanı üzerinden tahmin edilmiştir.

Bölüm 3.3. Konaklama Sektörünün Yatırım Büyüklüğü Ve Yatırım Eğilimleri

“Turizm sektörü 25 yılda, 70 milyar Dolar’dan fazla yatırım yaptı”

25 Yılda 70 Milyar Dolarlık Yatırım

1980'li yıllardan bu yana, yeni ve çeşitlenen yatırımlarla, dünyada eşine az rastlanır bir sayısal büyüme gösteren Teşviklerle büyümeye geçen konaklama sektörü, özel kesim dinamiklerinin de devreye girmesiyle, 25 yılda, 70 milyar Dolar'lık yatırım yaptı

Yeni teşvik kanunu ve finansman kolaylıklarının getirildiği 1980'li yılların ortalarında başlayan hızlı yatırım hamlesi, kısa sürede Türkiye'nin tesis ve işletme sayısında çok ciddi artışlar meydana getirdi.

1980'li yıllara kadar 100 bin yatak kapasitesini aşamayan Türkiye konaklama sektörü, 1990 yılında kapasitesini 500 binin üzerine çıkardı. 2000 yılına gelindiğinde ise yatak hacmi 700 bin dolayına geldi. Hızlı artış bir sonraki 10 yılda da devam etti ve 1 milyonun üzerine çıktı.

2012 verileri ile 11 bin 800 dolayında tesis ve işletme büyüklüğüne ulaşan konaklama sektörü, değeri, yaklaşık 70 milyar Dolar'ı bulan bir yatırım değerine sahip. Bu değer % 90-95'i son 25 yılda yaratıldı.

Toplamda ulaşılan bu yatırım değerinin % 89'unu Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan belgeli tesisler oluşturuyor. Geri kalan yatırımlar ise yerel idarelerden belgeli tesislerdir.

Türkiye'nin 2012 sonu itibarıyla ulaştığı toplam yatak sayısı ise 1,3 milyonu aşarken, bu kapasitenin; 750 bini Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan belgeli tesislerde bulunuyor.

2012-2015 dönemini kapsayan orta vadede, devam eden ve proje halinde olan yatırımlarla, 250 bin dolayında daha yatağın sektöre kazandırılması bekleniyor.

Bakanlık Belgeli Tesisler, 2012

Tesisler	Tesis sayısı	Yatak sayısı
5 YILDIZ	426	291.382
4 YILDIZ	617	183.656
3 YILDIZ	752	94.622
5 YILDIZLI TATİLKÖYÜ	66	54.646
TERMAL OTELLER	66	20.485
4 YILDIZLI TATİLKÖYÜ	16	7.145
TOPLAM	2.896	715.692

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Belediye Belgeli Tesisler, 2012

Tesisler	Tesis sayısı	Yatak sayısı
OTEL	5575	370.396
MOTEL	326	15.038
PANSİYON	2818	97.522
KAMPİNG	101	10.971
KAPLICA	46	6.341
TATİL KÖYÜ	27	4.609
TOPLAM	8.893	504.877

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Konaklama Tesislerinin Yatırım Değeri (Milyon TL)

Tesis Türü	Yatırım Değeri
BAKANLIK Belgeli	
GOLF TESİSLERİ	62.000,0
5 * OTEL	30.141,8
4 * OTEL	12.098,0
3 * OTEL	4.710,7
TATILKÖYÜ	3.097,2
ÖZEL KONAKLAMA TESİS.	1.372,0
2 * OTEL	591,3
M. APART	450,0
BUTİK OTEL	341,6
1 * OTEL	47,9
PANSİYON	18,4
MOTEL	9,9
BAKANLIK TOPLAM	114.879,1
BELEDİYE Belgeli	
OTEL	11.111,8
PANSİYON	1.462,8
MOTEL	338,3
TATİL KÖYÜ	184,3
KAPLICA	97,3
KAMPİNG	54,8
BELEDİYE TOPLAM	13.249,6
TÜRKİYE TOPLAM	128.128,7
TOPLAM-(Milyar Dolar)	71,5

*Toplam değerler, yatak başına yatırım maliyetleri üzerinden hesap edilmiştir. Değerlere arazi bedeli dahil değildir. Arazi değerleri dahil edilirse büyüklük 100 milyar doları aşmaktadır.

Konaklama Yatırımlarının Diğer Sektörlere Katkısı

Turizm sektörü, yeni yatırımlar ve yatırımların yenilenmesi ile de diğer sektörlerle ve ülke ekonomisine katkıda bulunuyor.

Ülkemizde, son yıllarda yatırım eğilimindeki istikrarlı artış devam ediyor. Yatırımların ölçeğinde 5 yıldızlı tesisler ağırlığını kaybederken 4 ve 3 yıldızlı tesislerle, butik ve termal tesis yatırımlarında ciddi bir canlanma yaşanıyor.

Bu niteliklerdeki otellerde inşaattan perdeye kadar uzanan 200'den fazla mal ve hizmet alımı yapılıyor.

Yapılan hesaplamalara göre, 400 oda/800 yatak kapasiteli 4 veya 5 yıldızlı bir otelin kaba inşaatı 18-19 milyon TL, mekanik tesisat işleri için de 10-11 milyon TL, sıva boya için 4-5 milyon TL harcama yapılıyor.

Kaba inşaattan sonra, duvar imalatları, sıva boya işleri, alimünyum, alçıpan, zemin kaplamaları, iç mekanlar, oda mobilyaları, sağlık merkezi, havuz, bar ve restoranlar, mutfaklar, mekanik tesisat gibi onlarca iş sürecinde, toplamda 85-90 milyon TL'lik bir iş üretiliyor.

Bu maliyetlerden hareketle, 2013-2014 yılında faaliyete geçmesi planlanan 150 bin dolayında yatağın 9-10 milyar dolarlık iş yaratması beklenebilir. Bu yatırımlardan 4 ve 5 yıldızlı tesislere düşen pay ise 6-7 milyar dolardır.

Diğer yandan yeni yatırımların yanı sıra yenileme, tamamlama gibi faaliyetler de hesaba katılırsa, önümüzdeki 2 yıl içinde, konaklama sektörünün tedarikçi firmalara katkısı daha da artacaktır.

Özetle, 4-5 yıldızlı bir tesisin; projelendirmesi, yasal izin ve etüd harcamaları, yapımı ve tamamlanması aşamasında (Arsa bedeli hariç), betondan perdeler kadar uzanan bir yelpazede 85-90 milyon TL dolayında bir iş hacmi oluşuyor.

Otel Yatırım Aşamasında Alınan Mal Ve Hizmetlerin Payları, %*

Maliyet Kalemleri	Pay, %
Betonarme Kaba İnşaat	20,8
Mekanik Tesisat İşleri	12,0
Müteahhitlik Bedeli	8,8
Şantiye Genel Gideri	8,1
Muhtelif İşler Ve Özel Dizayn İşleri	6,8
Muhtelif Ekipman Ve İşler	6,6
Projelendirme	5,4
Sıva-Boya İşleri	4,9
Duvar İmalatları	3,9
Alüminyum Doğrama İşleri	3,9
Elektrik Tesisatı	3,2
Oda Mobilyaları	3,0
Zemin Kaplama İşleri	2,9
Proje Yönetim Bedeli	2,7
Ana Mutfak	1,9
Duvar Kaplama İşleri	1,8
Çamaşırhane	1,5
Yatak Odaları Mefruşat Ve Perde	1,0
Alçıpan Asma Tavanlar	0,9
Resmi Harç,Ruhsat V.S	0,7
İç Mekan Kapıları	0,6
Çelik Konstrüksiyon İşleri	0,6
Ana Restoran	0,6
Çevre Düzenleme Ve Peyzaj İşleri	0,5
Genel Mahal Dekorasyon Ve Mefruşat	0,4
Kapalı Disko Bar Disko Bar	0,3
Ahşap Konstrüksiyon İşleri	0,2
Lobby Bar	0,2
Sağlık Merkezi Ekipmanı	0,2
Havuz Bar	0,2
Açık Disko Bar	0,2
Yönlendirme Levhaları	0,2
Vitamin Bar	0,1

*TL harcama üzerinden paylar. 5 yıldızlı 400 odalı tesis.

Turizm Yatırımlarında Eğilim Ve Ölçek Değişimi

Turizmin başladığı ilk 10 yıllık dönemde sahil kıyılarına yayılan ve genelde 5 yıldızlı, tatilköyü gibi kategorilerle öne çıkan konaklama yatırımları son 10 yılda ölçek bazında ciddi değişim içine girdi.

Son yıllarda ölçeklerde görülen değişim kadar, yatırımların Anadolu'ya yayılması gerekse ve çeşitlenmesi de dikkat çekici. Diğer yandan bu yayılma yerli ve yabancı grupların; franchising, işletme, kiralama, gelir ortaklığı gibi yöntemlerle daha yoğun çalışmasına da tanıklık ediyor.

Turizmin, teşvik yasaları ile ivme kazandığı ve turistik altyapı olarak görece güçsüz olunan dönemde, 5 yıldızlı oteller, tatilköyleri gibi büyük ölçekli yatırımların hakim olduğu görülüyordu.

Bu eğilim, özellikle dünyadaki değişime ve artan talep çeşitliliği karşısında, Türkiye turizminin gereksinim duyduğu yeni tesis tiplerine paralel olarak, konaklamada ölçeklerin farklılaşmasına da yol açtı.

Öte yandan, başlangıçta yetersiz planlama ve eksik gelişim politikaları nedeniyle çarpıklaşan tesis dağılımı, zamanla ortaya çıkan bilinçlenme ve pazar/müşteri odaklı anlayış gibi süreçler sayesinde, daha dengeli bir hal almaya başladı.

Bu süreçte bir yandan tesis ölçekleri küçülmeye, talebe göre esneklik kazanmaya başladı. Son 10 yıllık zaman zarfında, özellikle yatırımlarda, 5 yıldızlı büyük tesislerin payının giderek azaldığı gözleniyor. 10 yıl kadar önce toplam teşvikli yatırımların % 25-30'unu 5 yıldızlı tesisler oluşturuyordu. Bu oran 2012 tamamlandığında % 15'lere kadar geriledi. Ancak toplam yatak kapasitesi açısından 5 ve 4 yıldızlı oteller hala yekünü oluşturmaktadır.

Diğer yandan geçmişten bu güne en istikrarlı gelişimi gösteren 4 yıldızlı tesis kategorisinde ile 10 yıl öncenin % 28'lik payı, bugün de aynı seviyesini koruyor.

Son dönemde sayısı biraz daha hızlı artan 3 yıldızlı otellerin toplam yatırımlardan aldığı pay da % 25'lerden % 30'lara doğru hareket ediyor. Öte yandan, bu 3 kategorinin dışında kalan çeşitli otel ve motel kategorilerinde de ilimli bir artış gözleniyor.

Turizm yatırımlarında son 10 yılın en belirgin değişimlerinden biri de butik veya özel konaklama tesisi olarak adlandırılan sahada yaşanıyor. Toplam yatırımların % 4-5'i gibi bir büyüklüğe sahip olan bu sahada, henüz verilere tam olarak yansımamış olmasına rağmen, son dönemde belirgin bir artış var.

Teşvikli Yatırımların tesis türlerine göre dağılım, %

Tesis	2003	2013
3*	29,0	34,7
4*	28,2	31,9
5*	24,1	17,2
Butik	4,0	12,9
Otel	4,0	2,8
Diğer	10,5	0,5

Kaynak: Türkiye Turizminin Yapısal Sorunları, Erol Karabulut, yayımlanmamış araştırma, 2012

Yatırımlarda Bölgelerin Payları, %

Bölge	2003	2013
Akdeniz	51,8	18,1
İç Ege	1,5	3,4
Kıyı Ege	19,7	13,2
Marmara	15,3	27,3
Doğu-G.doğu	5,8	17,5
Karadeniz	1,5	7,7
İç Anadolu	4,4	12,9

Kaynak: Türkiye Turizminin Yapısal Sorunları, Erol Karabulut, yayımlanmamış araştırma, 2012

Yatırımların Önemli Merkezlere Dağılımı, %

İller	2000-2003	2010-2013
İstanbul	8,41	17,18
Antalya	40,19	12,58
Muğla	15,89	5,83
Ankara	4,67	2,15
İzmir	3,74	4,60
Aydın	3,74	2,76
Diğer	23,36	55,90

Kaynak: Türkiye Turizminin Yapısal Sorunları, Erol Karabulut, yayımlanmamış araştırma, 2012

Yatırımlarda, Kıyılardan İç Bölgelere Yönelme Eğilimi

Son yıllarda, konaklama tesisi yatırımlarının kıyılardan Anadolu'nun iç kesimlerine yayılması eğilimi güçlenerek devam ediyor. Yerli ve yabancı grupların; franchising, işletme, kiralama, gelir ortaklığı gibi yöntemlerle güçlendirdiği bu kayma son 10 yıllık verilerle de ortaya çıkıyor.

2002 yılında, yatırım belgeli tesislerin % 65'i, Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın ve İzmir'de bulunuyordu. 2012 yılı tamamlandığında bu 5 ilin aldığı pay % 47'ye düştü. Bu 20 puana yakın bu azalma, Anadolu'nun iç kesimlerindeki artışlara dönüştü.

Son 10 yılda yatırımların giderek arttığı bu iller arasında; Afyonkarahisar, Mersin, Ankara, Hatay, Konya, Gaziantep, Adana, Kocaeli, Trabzon, Van, Mardin, Diyarbakır, Samsun, Erzurum, Sakarya, Kilis, Eskişehir, Edirne, Denizli, Sivas, Rize, Adıyaman, Yalova, Elazığ, Bitlis, Malatya, K.Maraş, Niğde, Uşak, Kırklareli, Yozgat, Batman, Çorum, Giresun, Iğdır, Kırşehir, Amasya ve Siirt sayılabilir.

Tesis sayısı açısından görülen bu değişim aynı zamanda yatak kapasite ile de ortaya konabilir. 2002 yılında, yatırım belgeli tesislerin % 75,2'si Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın ve İzmir'de bulunuyordu. 2012 yılı tamamlandığında 5 ilin aldığı pay % 59,5'e düştü.

Diğer yandan, yatırımlarda görülen bu eğilim değişmesi, faaliyete geçen yeni işletmelerle birlikte, ülkemizdeki işletme belgeli tesislerin dağılımındaki değişimle de kendini gösterdi. 2002 yılında, işletme belgeli tesislerin % 65'i Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın ve İzmir'de bulunuyordu. 2012 yılı tamamlandığında bu 5 ilin aldığı pay % 59'a düştü.

İşletme Belgeli Tesislerin Dağılımı

(2002-2013 dönemleri)

	Tesis	Tesis	Yatak	Yatak
Bölgeler	2002	2012	2002	2012
Kıyılar (5 il)*	65,0	59,0	77,7	78,9
Anadolu	35,0	41,0	22,3	21,1

*Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın ve İzmir

Yatırım Belgeli Tesislerin Dağılımı

(2002-2013 dönemleri)

	Tesis	Tesis	Yatak	Yatak
Bölgeler	2002	2012	2002	2012
Kıyılar (5 il)*	65,3	47,7	75,2	59,5
Anadolu	34,7	52,3	24,8	40,5

*Antalya, İstanbul, Muğla, Aydın ve İzmir

BÖLÜM 4: TURİZM İSTİHDAMI

Turizmde İstihdamın Yapısı Ve Konaklama Sektörü

“Turizm, en düşük yatırımla en hızlı istihdam yaratan sektörlerin başında gelmektedir”

TURİZMDE İSTİHDAMIN YAPISI VE KONAKLAMA SEKTÖRÜ

Turizm sektörünün ekonomik ve sosyal hayata katkısının bir diğer boyutu da yarattığı iş kapasitesidir. Sektör, hızlı iş yaratma kapasitesinin yanında, kişi başına istihdam yatırımlarında da en az maliyetle iş yaratma açısından da önde gelmektedir.

Diğer yandan turizm sektörü, toplam talebin artışına paralel istihdam artışının birebir yaşandığı sahalardan biridir. Girdi-Çıktı modellerine göre, turizmde nihai talebin 1 birim artması durumunda, istihdamla sağlanan ek gelir artışı da 1 birim olmaktadır.

Son yıllarda SGK'nın tüm sektörlerde kayıt dışılığı azaltmak amacıyla başlattığı teşvik sistemi, özellikle turizm sektöründe kayıtlı istihdamın hızlı artışına yol açtı.

SGK ve TÜİK istihdam ve işsizlik verilerine göre ülke genelinde 1,2 milyon dolayında turizm çalışanı var. Çalışanların büyük bölümü, Konaklama ve Yiyecek İçecek Hizmetleri sektörlerindeki işletmelerde istihdam ediliyor.

Diğer yandan Türkiye'de istihdamın reel yapısı ile ilgili analizlerde, SGK ve TÜİK kayıtlarından elde edilen verilerle konaklama sektörü ele alınca görülüyor ki, çalışanların sayısı yıllık ortalamalarla, 350-360 bin kişiye ulaşıyor.

Konaklama sektöründe çalışanların sayısı Mayıs ayında Eylül'e kadar olan yüksek sezonda 450 bin kişiye çıkarken, düşük sezonda ise 240 bin dolayında oluyor.

SGK ve TÜİK verilerinden derlenen verilere göre; turizm istihdamının % 85'ini oluşturan, konaklama tesisleri ile Yiyecek İçecek Hizmetleri'nde sosyal güvenlik sistemlerine kayıtlılık oranı % 70'e yaklaşmaktadır.

2012 yılı ortalamasına göre bakıldığında; konaklama tesisleri ile Yiyecek İçecek Hizmetleri'nde, çalışanların

sayısı 1,2 milyonu buldu.

SGK ve TÜİK verilerine göre, ülkemizdeki toplam istihdamın yaklaşık % 6-7'si konaklama tesisleri ile Yiyecek İçecek Hizmetleri'nde gerçekleşiyor. Bu oran 2000'li yılların başında % 4,1 dolayında idi.

TÜİK verilerine göre çalışanların sayısı bakımından, turizmin payı, ülke genelinin % 6-7'si kadar bit büyüklüğe ulaştı. Ülkemizde çalışanların yaklaşık % 2-3'ü de konaklama işletmelerinde bulunmaktadır.

Öte yandan turizm sektöründe ödenen ücretler, ülke genelinde yapılanların % 5'i kadar bir büyüklüğe ulaşmaktadır. Konaklama kesiminin ülke toplamından aldığı pay ise % 2-3 aralığındadır.

Turizm istihdamının il ve bölgelere göre dağılımında ise ilk sıraları, konaklama ve yeme-içme tesisleri yatırımları veya işyerlerinin yoğun oldukları bölgeler alıyor. Çalışanların sayısı bakımından en yoğun il ve bölgeler arasında; Antalya, İstanbul ile Ege ve Marmara bölgeleri önde geliyor.

Diğer yandan turizmin mevsimsellik etkisi, toplam istihdam üzerinde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Düşük veya yüksek sezonda, turizm istihdamının % 85'ini oteller ve lokantalar sektörü oluşturuyor. Öte yandan, bu iki sektörün her birinin, istihdam payları, sezona göre farklılık gösteriyor.

Örneğin konaklama sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay yaz aylarında % 35'in üzerine çıkarken, kış aylarında % 25'lere kadar iniyor. Lokantalar sektöründe de benzer bir eğilim söz konusu.

Ancak, havayolu ile dinlence, eğlence ve sportif faaliyetlerin yapıldığı alanlarda istihdamın payı yıl boyunca pek değişim göstermiyor.

Turizmde istihdam (Oteller ve Lokantalar)

Yıllar	Turizmde Çalışan Sayısı (Bin Kişi)	Yıllar	Turizmde Çalışan Sayısı (Bin Kişi)
1983	218	2008	1.058
1993	574	2009	1.131
2003	847	2010	1.177
2004	872	2011	1.178
2005	949	2012	1.206
2006	1.001	2013	1.298
2007	1.067		

Kaynak: TÜİK ve SGK veritabanları

Turizm İstihdamının İl Ve Bölgelere Dağılımı, %

Yıllar	Oteller ve Lokantalar Toplamı	Oteller Toplamı
İstanbul	27,62	16,81
Antalya-İsparta-Burdur	12,97	37,18
Muğla-Aydın-Denizli	7,64	13,65
Ankara	7,24	6,61
İzmir	6,03	3,74
Bursa, Eskişehir, Bilecik	4,62	2,28
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	3,71	2,11
Balıkesir, Çanakkale	2,28	2,15
Adana, Mersin	2,93	1,29
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2,37	1,47
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	3,45	2,75
Diğer iller	19,13	9,97

Kaynak: TÜİK veritabanından hesaplanmıştır.

Turizmde İstihdamının Sezona Göre Dağılımı, %

Sektörler	Düşük Sezon	Yüksek Sezon
Konaklama	25,05	36,13
Yiyecek İçecek Hizmetleri	61,03	50,08
Havayolu Taşımacılığı	1,02	0,92
Seyahat Acen.Turoperatörlüğü	6,17	6,54
Spor, Eğlence ve Dinlenme Faal.	6,74	6,32

Kaynak: SGK Sigortalı Verileri

Turizmin İstihdam Yaratma Gücü

Ekonomideki yeni yatırımlarla yaratılan istihdam sayısında turizm sektörü önemli bir yere sahiptir. Son 10 yılda alınan yatırım teşvikleri ile komple yeni yatırım yapan sektörler içinde, en fazla istihdam yaratan sektörler içinde turizm ilk sıralardadır.

Turizmin istihdam yaratmadaki bu rolü, 2012 verileri ile daha net ortaya çıkmaktadır. Turizm sektörü, komple yeni yatırımlarla, Türkiye'de yaratılan istihdamın % 15,1'ini almaktadır. Yani ülkemizde teşviklerle yaratılacak/

yaratılan her 100 istihdamın 15'ini turizm sağlamaktadır. Turizm, 10 yıl önce, her 100 işten 10'unu sağlamakta idi.

Teşviklerle en fazla istihdam yaratan sektör % 17 ile dokuma ve giyim olurken, turizm bu hacmi ile en fazla iş üreten 2. Sektör konumundadır.

Bu iki sektörü; eğitim, gıda ve içki, istihraç ve işleme ile ticaret, ulaştırma, enerji, makine imalatı gibi sektörler izlemektedir.

Teşvikli Yeni Yatırımlarla Yaratılan İstihdamın Sektörlere Dağılımı

Sektörler	Sektör payı, %	Sektörler	Sektör payı, %
Dokuma ve Giyim	17,0	Ulaştırma	3,0
Turizm	15,1	Makina İmalat	2,4
Eğitim	11,4	Lastik-Plastik	2,4
Gıda ve İçki	5,0	Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	2,4
İstihraç ve İşleme	4,7	Enerji	2,3
Sağlık	3,8	Orman Ürünleri	2,2
Ticaret - Depolama	3,2	Diğerleri	25,2

Diğer yandan turizm sektörü; istihdam edilecek kişi başına düşen toplam sabit sermaye yatırımları açısından da Türkiye ortalamasının altında bir yatırım gerekliliğine sahiptir.

2012 bulgularına göre, teşvikli yatırımlarda, kişi başına düşen toplam yatırım miktarı 350 bin TL'yi aşarken, bu seviye turizm sektörü için 240 bin TL dolayındadır.

Bu haliyle turizm sektörü, kişi başına düşen yatırımda, 32 sektör içinde 15. sırada yer almaktadır.

Sektörler İtibariyle Kişi başı Sabit Sermaye Yatırımları, 2012-2013

1-3 MİLYON TL
Enerji
Kimya
Çimento
400 BİN-999 BİN TL
Kağıt
Cam
Altyapı Hizmetleri
Ticaret - Depolama
300 BİN - 399 BİN TL
TÜRKİYE ORTALAMASI: 366 BİN TL
Ulaştırma
Hayvancılık
Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do.
200 BİN- 299 BİN TL
Demir Dışı Metaller
Elektronik
Diğerleri
Pişmiş Kil ve Çim.Ger.
TURİZM: 241 BİN TL
Madeni Eşya
Taşıt Araçları
Gıda ve İçki
İstihraç ve İşleme
Bitkisel Üretim

İstihdama En Büyük Katkı Turizmden ARTAN HER 100 İSTİHDAMIN 16'SI TURİZMDEN GELİYOR

2013 yılı Eylül ayı verilerine göre; Türkiye'de sigortalı çalışan sayısı son 5 yılda 3,8 milyon artarak 12,6 milyona çıktı. Bu dönemde, turizmdeki sigortalı sayısı da 306 binden 920 bine yükseldi.

Ülke genelindeki sigortalı sayısındaki artışın % 16,5'i turizmden kaynaklandı. Turizm bu performans ise ilk sırada yer alırken onu, % 12 ile bina inşaatı ve % 11 ile perakende ticaret izliyor. Ülke istihdamındaki artışa; yiyecek-içecek sektörü % 9, konaklama sektörü de % 6 dolayında katkı yaptı.

Öte yandan turizmdeki sigortalı sayısı, 2009 yılında, ülke genelinin % 3,3'ü iken, 2013 yılından bu oran % 7,3 oldu.

Turizm Sektöründe Sigortalı Sayısı*
(Eylül ayı verileri ile)

	2009	2013
Yiyecek İçecek Hizm.	132.224	474.433
Konaklama	112.406	319.698
Spor, Eğlence, Dinlenme, Faal	10.457	58.959
Seyahat Ac.Tur. Op. Hiz.	41.737	55.768
Havayolu	9.733	10.444
Toplam	306.557	919.302
Turizmin ülkedeki payı, %	3,4	7,3

*Sigortalı sayısındaki artış; yeni iş olanaklarının yaratılması, kayıtsız çalışanların kayıt altına alınması ve turizm kapsamına giren firma sayısının arttırılmasından kaynaklanmaktadır. 5 yılda, sektörde kayıtlı çalışanların payı % 57'den % 65'e çıkmıştır.

2009-2013 Döneminde İstihdam Artışına Yapılan Katkılar, %
(3,8 milyon istihdam artışından alınan paylar)

Sektörler	İstihdam Artışından Alınan Pay, %
Turizm	16,5
Yiyecek İçecek Faal.	9,3
Konaklama Hizm.	5,8
Diğer turizm	1,1
Bina inşaatı	12,4
Perakende Ticaret	10,9
Büro Yönetimi, Büro Desteği Faal.	7,4
Taşımacılık	6,3

BÖLÜM 5: TURİZMDE HEDEFLER

10. Kalkınma Planı : 2018 Yılına Doğru Turizmin Hedefleri

“Turizmin ekonomideki ağırlığı artıyor”

2018'DE TURİZMİN GÖRÜNÜMÜ

Kalkınma Bakanlığı'nın tarafından hazırlanan, 2014-2018 dönemini kapsayan 10. Kalkınma Planı'na göre; Türkiye ekonomisi 2018 yılında 1,3 Trilyon Dolar'lık yurtiçi hasılaya ulaşacak.

Plana göre aynı yıl, turizm gelirinin ulaşacağı hacim ise 45 milyar Dolar olacak. Diğer yandan turizm giderleri de 8 milyar Dolar'ı bulacak.

Planda açıklanan hedeflere göre; 2018 yılına kadar Türkiye, 6 milyonu yurtdışında yaşayan ve ülkemizi ziyarete gelen yabancı ziyaretçilerden oluşmak üzere, yabancı ziyaretçilerle birlikte, toplamda 48,3 milyon turist sayısına ulaşacak

Tahminleri açıklanan 2014-2018 bulgularına göre; 2012'de % 3,7 olan turizm gelirlerinin GSYH'ye oranı, 2018'de % 3,5 dolayında gerçekleşecek. Türkiye 2018'de 1,3 Trilyon Dolar hasıla üretecek. Öte yandan, 2012'de % 19,2 olan turizm gelirinin ihracata oranı da % 16,2 olarak gerçekleşecek. Türkiye 2018 yılında 277 milyar Dolar'lık ihracata ulaşacak.

2004-2018 dönemini kapsayan planda, sağlık ve termal turizmde önemli hedefler de yer alıyor. Buna göre Türkiye; 2018 yılında, 100 bin yatak kapasitesi ile 1,5 milyon turiste termal hizmet verecek. Bu faaliyetlerden de 3 milyar Dolar gelir hedefleniyor.

Diğer yandan medikal turizmde 750 bin dolayındaki hastaya tedavi amaçlı olarak hizmet verilmesi ve 5,6 milyar Dolar gelir elde edilmesi umuluyor.

İler yaş turizmine de atıflarda bulunulan planda, 10 bin yatak kapasitesi ile 250 bin turiste hizmet sunulması ve 750 milyon Dolar gelir elde edilmesi öngörülüyor.

10. Planda Turizm Hedefleri

	2006	2012	2013	2018	2014 - 2018 Büyüme %
Ziyaretçi Sayısı (Bin Kişi)	23.149	36.778	38.500	48.300	4,6
Yabancı Ziyaretçi Sayısı (Bin Kişi)	19.820	31.782	33.500	42.000	4,6
Turizm Geliri (Milyon Dolar)	18.594	29.351	32.000	45.000	7,1
Turizm Gideri (Milyon Dolar)	3.271	4.593	4.990	8.000	9,9
Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama (Dolar)	803	798	831	932	2,3

Kaynak: 2006 ve 2012 yılı verileri TÜİK ve Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir. 2013 ve 2018 yılı verileri Onuncu Kalkınma Planı tahminleridir.
(1) 2014-2018 dönemi yıllık ortalama artışı göstermektedir.

Turizm Gelirinin Ekonomi İçindeki Payı, %

	2012	2018
GSYH'ye oranı, % (1)	3,73	3,50
İhracata oranı, % (2)	19,21	16,23

Oranlar; TÜİK turizm geliri verileri ile yapıldı

(1) TCMB verileri ile ele alındığında pay % 3,27'den 3,17'ye düşüyor

(2) TCMB verileri ile ele alındığında pay % 16,8'den 14,7'ye düşüyor

2018'e Doğru Politikalar

10 Planda açıklanan politika önceliklerine göre; sağlık turizmi başta olmak üzere, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi ve alternatif turizm türlerinin gelişiminin destekleneceği belirtiliyor.

Öte yandan turizm türlerinin bütüncül bir şekilde ele alınacağı, pazardaki ve müşteri profilindeki gelişmelerin sürekli izlenip dış tanıtım faaliyetlerinin etkinleştirileceği vurgulanırken, turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin, STK'ların ve halkın turizmle ilgili kararlara katılımının artırılacağına işaret ediliyor.

Diğer yandan turizm sektöründe işgücü kalitesinin artırılarak, nitelikli turizm personeliyle turiste daha yüksek standartlarda hizmet sunumuna önem verileceği ve çevreye duyarlı, sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirileceği, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuzluklarının azaltılacağına işaret ediliyor.

Sağlık Turizminin Geliştirilmesi

"Tıbbi tedavinin alınması, termal kaynakların kullanılması, rehabilitasyon hizmetlerinin ve kişilerin kendilerini iyi ve sağlıklı hissetmesini sağlayan hizmetlerin giderek artmasına paralel olarak sağlık turizmi, ülkemizin potansiyeli dikkate alındığında önemli bir fırsat sunmaktadır." şeklinde özetlenen sağlık turizmi programının ana mantığı çerçevesinde, Türkiye'nin dünyada yükselen pazar konumunda olan medikal turizm, termal turizm ve ileri yaş-engelli turizmi alanlarındaki hizmet kalitesinin yükseltilerek rekabet gücünün artırılması amaçlanıyor.

Program Hedefleri

- Termal turizmde 100.000 yatak kapasitesinin oluşturulması
- Termal turizmde 1.500.000 (600.000 tedavi amaçlı) yabancı termal turiste hizmet sunulması
- Termal turizmde 3 milyar dolar gelir elde edilmesi
- Medikal turizmde dünyanın ilk 5 destinasyonu içerisinde olunması
- 750.000 medikal yabancı hastanın tedavi edilmesi
- Medikal turizmde 5,6 milyar dolar gelir elde edilmesi
- İleri yaş turizminde 10 bin yatak kapasitesi oluşturulması
- İleri yaş turizminde 150.000 yabancı turistini ülkemizi ziyaret etmesi
- İleri yaş turizminde 750 milyon dolar gelir elde edilmesi

ORTA VADELİ PROGRAMDA TURİZM

2014-2016 dönemini kapsayan Orta vadeli Program hedeflerine göre; 2013 yılında 29 milyar Dolar olacağı tahmin edilen turizm gelirlerinin program dönemi sonunda, yıllık ortalama % 6 artışla, 34,5 milyar dolara ulaşacak.

Turizm sektöründe hizmet kalitesini artıran, pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini öne çıkaran bir yapı oluşturulacağı belirtilen programda, turizm yatırımlarının gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak çeşitlendirilmesi ve turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması yönünde politikalar uygulanacağı da vurgulanıyor.

Orta Vadeli Program'da Turizmin Hedefleri

	2012	2013	2014	2015	2016
GSYH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	786	823	867	928	996
İhracat (fob) (Milyar Dolar)	152,5	153,5	166,5	184	202,5
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)*	25,7	29	31	32	34,5
Turizm Geliri / GSYİH, %	3,27	3,52	3,58	3,45	3,46
Turizm Geliri / İhracat, %	16,85	18,89	18,62	17,39	17,04

*Ödemeler Dengesinde açıklanan şekliyle

BÖLÜM 6: TABLO VE GÖSTERGELER

“Dünden bugüne Türkiye turizminin önemli göstergeleri “

Tablo 1: Turizm Geliri ve İhracat verileri
(2013, Milyar Dolar)

	TUTAR
Turizm Geliri	32,3
İhracat	151,8
Turizm Geliri / İhracat, %	21,2

Tablo 1.1: Turizm Geliri Ve İhracat Alt Detayları
(2013, milyar Dolar) - (Bazı sektör ve alt sektörler)

Sektörler	İhracat Tutarı
İmalat sanayi toplamı	141,4
Turizm Geliri	32,3
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	18,2
Ana Metal Sanayi	17,5
Tekstil Ürünleri	14,8
Giyim Eşyası	12,7
Gıda Ürünleri ve İçecek	10,7
Kimyasal Madde ve Ürünler	7,6
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	7,1
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	7,0
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıtlar	6,3
Mobilya	6,2
Tarım ve Ormancılık	5,7
Tarım ve Hayvancılık	5,6
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	4,3

Tablo 2: Turizmde Girdilerin Sektörel Payları*

(Sektörün girdi aldığı bazı sektörler)**

Sektörler	İhracat Tutarı
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	14,95
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	9,42
Ulaştırma ve haberleşme	5,63
Toptan ve perakende ticaret	5,08
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	4,05
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması arıtılması ve dağıtımı	3,65
Mali aracı kuruluşlar	2,85
Ürün üzerindeki net vergiler	1,86
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	1,55
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, basım ve yayım; plak, kaset vb. çoğaltılması	0,92
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	0,81
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	0,81
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat ve yeniden değerlendirme	0,76
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	0,68
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0,52
Ana metal ve metal eşya sanayii (makine ve teçhizat hariç)	0,45
Maden kömürü, linyit, hampetrol, doğalgaz, uranyum ve toryum cevheri çıkarımı	0,31
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,24
İnşaat	0,24
Oteller ve lokantalar	0,16
Büro makineleri, elektrikli makine ve cihazlar, radyo-tv ve haberleşme ve tıbbi aletler	0,14
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	0,13
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	0,11
Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork ve diğer ulaşım araçları imalatı	0,11
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	0,04
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,04
Metal cevheri madenciliği, taşocakçılığı ve diğer madencilik	0,02
Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	0,02
Eğitim hizmetleri	0,02
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	0,01
Toplam Ara Tüketim+vergiler	55,62
Katma Değer (ücret, kar, faiz, kar, amortisman vb) +vergiler	44,38
Toplam	100,00

Oranlar; Oteller ve Lokantalar için, TÜİK Girdi-Çıktı tablosundan hesaplanmıştır. Katma değer dahil oranlardır.

**Veriler; 59 sektörün, 30 sektör halinde toplulaştırılmış verileri üzerinden hesaplandı.

Tablo 2.1: Turizmin Katkı Verdiği Seçilmiş Bazı Sektörler, %
(Sektör çıktılarından diğerlerinin aldıkları paylar,%)*

Çıktı Sunulan-Verilen Sektörler	Çıktı Payı (% Veya Birim)
Ulaştırma ve haberleşme	6,68
Toptan ve perakende ticaret	3,21
Mali aracı kuruluşlar	1,02
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	0,53
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	0,50
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	0,36
Eğitim hizmetleri	0,30
İnşaat	0,30
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	0,28
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,27
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,26
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	0,20
Oteller ve lokantalar	0,16
Metal cevheri madenciliği, taşocaklığı ve diğer madencilik	0,13
Maden kömürü, linyit, hampetrol, doğalgaz, uranyum ve toryum cevheri çıkarımı	0,12
Ana metal ve metal eşya sanayii (makine ve teçhizat hariç)	0,12
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	0,11
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması artırılması ve dağıtımı	0,10
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, basım ve yayım; plak, kaset vb. çoğaltılması	0,09
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0,08
Büro makineleri, elektrikli makine ve cihazlar, radyo-tv ve haberleşme ve tıbbi aletler	0,08
Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork ve diğer ulaşım araçları imalatı	0,08
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,07
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	0,05
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat ve yeniden değerlendirme	0,05
Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	0,03
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	0,02
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	0,02
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	0,01
Toplam aramalı çıktıları	15,23
Tüketim, stok, ihracat vb toplamı	84,77
Toplam arz	100,00

Oranlar; Oteller ve Lokantalar için, TÜİK Girdi-Çıktı tablosundan hesaplanmıştır. Aramalı, tüketim, ihracat, stok vb veriler dahil oranlardır.

**Veriler; 59 sektörün, 30 sektör halinde toplulaştırılmış verileri üzerinden hesaplandı.

Tablo 3: Sektörlerin, Ekonomiye Uyarma Etkisi

(Sektörlerde talep 1 birim arttığına, diğer sektörlerde üretim ne kadar artar)

Sektör Adı	Geri Bağlantı Katsayısı
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	2,41
Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	2,31
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	2,27
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat ve yeniden değerlendirme	2,23
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	2,23
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması artırılması ve dağıtımı	2,09
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	2,07
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, basım ve yayım; plak, kaset vb. çoğaltılması	2,05
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	2,03
İnşaat	2,01
Oteller ve lokantalar	1,99
Ana metal ve metal eşya sanayii (makine ve teçhizat hariç)	1,94
Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork ve diğer ulaşım araçları imalatı	1,90
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	1,83
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	1,78
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	1,75
Büro makineleri, elektrikli makine ve cihazlar, radyo-tv ve haberleşme ve tıbbi aletler	1,73
Ulaştırma ve haberleşme	1,73
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	1,72
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	1,67
Metal cevheri madenciliği, taşocakçılığı ve diğer madencilik	1,67
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	1,62
Toptan ve perakende ticaret	1,57
Mali aracı kuruluşlar	1,55
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1,53
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	1,42
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	1,39
Eğitim hizmetleri	1,35
Maden kömürü, linyit, hampetrol, doğalgaz, uranyum ve toryum cevheri çıkarımı	1,11
Evlerde yaptırılan hizmet işleri	1,00

Hesaplama TÜİK uzmanı Mehmet Kula tarafından yapılmıştır.

Tablo 4: Sektörlerin, Ekonomideki Canlanmadan Etkilenme Derecesi

(Diğer sektörlerde 1 br üretim artışında, o sektörlerde oluşacak uyarılma-üretim artışı)

Sektör Adı	İleri Bağlantı Katsayısı
Metal cevheri madenciliği, taşocakcılığı ve diğer madencilik	3,70
Maden kömürü, linyit, hampetrol, doğalgaz, uranyum ve toryum cevheri çıkarımı	2,87
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması artırılması ve dağıtımı	2,68
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, basım ve yayım; plak, kaset vb. çoğaltılması	2,63
Ana metal ve metal eşya sanayii (makine ve teçhizat hariç)	2,44
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	2,43
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	2,37
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	2,31
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	2,30
Mali aracı kuruluşlar	2,17
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	2,11
Ulaştırma ve haberleşme	1,86
Toptan ve perakende ticaret	1,85
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1,84
Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	1,79
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	1,73
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	1,69
Büro makineleri, elektrikli makine ve cihazlar, radyo-tv ve haberleşme ve tıbbi aletler	1,69
Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork ve diğer ulaşım araçları imalatı	1,61
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	1,59
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	1,52
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	1,39
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	1,38
Oteller ve lokantalar	1,28
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat ve yeniden değerlendirme	1,27
İnşaat	1,13

Hesaplama TÜİK uzmanı Mehmet Kula tarafından yapılmıştır

Tablo 5: Sektör Aramalı Çıktıları-Üretimi İçinde Turizmin Payı, %

Sektör Adı	Aramalı Çıktısı/ Toplam Üretimi, %	Otel Ve Lokantalar Payı
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	29,7	51,2
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	26,0	19,9
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat	13,5	10,4
Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	65,0	8,2
Ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri	59,5	6,7
Gayrimenkul faaliyetleri	15,6	6,3
Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	71,3	4,6
Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan perakende ticaret, kişisel ve ev eşyalarının tamiri	35,9	4,5
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	55,4	4,4
Bilgisayar ve ilgili faaliyetler	62,8	4,0
Maden kömürü, linyit ve turba çıkarımı	55,4	3,3
Sigorta ve emeklilik fonları hariç, mali aracı kuruluşların faaliyetleri	63,1	3,1
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	80,0	3,1
Kara taşımacılığı ve boru hattıyla taşımacılık	40,0	2,7
Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	30,4	2,6
Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması	71,0	2,5
Zorunlu sosyal güvenlik hariç, sigorta ve emeklilik fonları ile ilgili faaliyetler	53,2	2,4
Diğer iş faaliyetleri	85,5	2,4
Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	55,4	2,4
Posta ve telekomünikasyon	44,4	2,3
Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri; seyahat acentelerinin faaliyetleri	73,7	2,0
Başka yerde sınıflandırılmamış üye olunan kuruluşların faaliyetleri	25,9	1,4
Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	9,0	1,4
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	79,9	1,3
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	92,4	1,3
İnşaat	8,1	1,3
Su yolu taşımacılığı	64,0	1,2
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	71,3	1,2
Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı; motorlu taşıt yakıtının perakende satışı	59,0	0,9
Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayii	69,8	0,9
Oteller ve lokantalar	13,4	0,6
Havayolu taşımacılığı	36,8	0,6
Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork imalatı	34,2	0,6
Eğitim hizmetleri	4,8	0,5
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	76,7	0,4
Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	37,4	0,1
B.y.s. elektrikli makine ve cihazların imalatı	49,1	0,1

Tablo 5.1: Turizmde 100 Birim Talep Artışı, Diğerlerinde Üretimi Kaç Birim Artırıyor
(Oteller ve Lokantalar)*

Sektör Adı	Birim Artış
Oteller ve lokantalar	100,48
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	18,95
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	18,13
Ulaştırma ve haberleşme	10,81
Toptan ve perakende ticaret	9,14
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması arıtılması ve dağıtımı	7,06
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	6,36
Mali aracı kuruluşlar	4,96
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3,96
Maden kömürü, linyit, hampetrol, doğalgaz, uranyum ve toryum cevheri çıkarımı	2,40
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, basım ve yayım; plak, kaset vb. çoğaltılması	2,34
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	2,17
Ana metal ve metal eşya sanayii (makine ve teçhizat hariç)	2,14
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	1,78
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	1,24
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	1,20
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat ve yeniden değerlendirme	0,90
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	0,87
Büro makineleri, elektrikli makine ve cihazlar, radyo-tv ve haberleşme ve tıbbi aletler	0,75
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	0,75
Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork ve diğer ulaşım araçları imalatı	0,67
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	0,54
İnşaat	0,50
Metal cevheri madenciliği, taşocaklığı ve diğer madencilik	0,43
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	0,19
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,11
Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	0,07
Eğitim hizmetleri	0,06
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	0,04
Toplam ara tüketim	199,02

*Girdi-Çıktı tablolarında yapılan toplulaştırma sonucunda ele alınan 30 sektör üzerinden, oteller ve lokantaların ileri ve geri bağlantı katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplama TÜİK uzmanı Mehmet Kula tarafından yapılmıştır.

Tablo 5.2: Ekonomide 1 Birim Talep Artışı, Turizmde Ve Diğerlerinde Üretimi Kaç Birim Artırıyor

Sektör Adı	Birim Artış
Metal cevheri madenciliği, taşocakcılığı ve diğer madencilik	3,70
Maden kömürü, linyit, hampetrol, doğalgaz, uranyum ve toryum cevheri çıkarımı	2,87
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi, suyun toplanması artırılması ve dağıtımı	2,68
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, basım ve yayım; plak, kaset vb. çoğaltılması	2,63
Ana metal ve metal eşya sanayii (makine ve teçhizat hariç)	2,44
Kök kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	2,43
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	2,37
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	2,31
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	2,30
Mali aracı kuruluşlar	2,17
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	2,11
Ulaştırma ve haberleşme	1,86
Toptan ve perakende ticaret	1,85
Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1,84
Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	1,79
Tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması	1,73
Gayrimenkul ve diğer iş faaliyetleri	1,69
Büro makineleri, elektrikli makine ve cihazlar, radyo-tv ve haberleşme ve tıbbi aletler	1,69
Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork ve diğer ulaşım araçları imalatı	1,61
Eğlence, kültür ve diğer hizmet faaliyetleri	1,59
B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	1,52
Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmetler	1,39
Gıda ürünleri, içecek ve tütün ürünleri imalatı	1,38
Oteller ve lokantalar	1,28
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat ve yeniden değerlendirme	1,27
İnşaat	1,13
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	1,12
Eğitim hizmetleri	1,07
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	1,02
Evlerde yaptırılan hizmet işleri	1,00

*Girdi-Çıktı tablolarında yapılan toplulaştırma sonucunda ele alınan 30 sektör üzerinden, oteller ve lokantaların ileri ve geri bağlantı katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplama TÜİK uzmanı Mehmet Kula tarafından yapılmıştır.

Tablo 6: Otellerde Giderlerin Dağılımı, %
(TL maliyetler üzerinden)

GİDER KALEMLERİ	PAYLAR, %	GİDER KALEMLERİ	PAYLAR, %
YİYECEK	25,00	İÇECEK	12,30
Etlere	4,90	Alkolsüz İçecekler	2,20
Kümes Hayvanları	3,00	Meşrubatlar	1,30
Deniz Ve Su Ürünleri	3,00	Sular	0,70
Kahvaltı Ve Şarkuteri	0,20	Soda-Meyve Suyu	0,20
Kuru Gıdalar	3,40	Alkollü İçecekler	7,80
Baharatlar	0,10	Biralar	2,80
Bakliyatlar	0,30	Yerli Alkollü İçecekler	0,60
Unlu Mamuller	0,50	Likörler (Yerli)	0,20
Çerezler	0,40	Viskiler	0,70
Çay-Kahve	0,50	Votkalar	1,20
Şekerler	0,40	Cinler	0,40
Soslar	0,50	Tekilalar	0,20
Pastahane Malzemeleri	1,20	Kanyaklar	0,20
Sebze ve Meyvalar	4,50	Rumlar	1,00
Süt ve Süt Ürünleri	2,40	Likörler	0,40
Peynirler	1,30	Şaraplar ve Sampanyalar	2,20
Sütler	0,30	KIRTASIYE MALZEMELERİ	0,50
Yoğurtlar	0,40	TEMİZLİK MALZEMELERİ	1,10
Dondurmalar	0,30	İŞLETME MALZEMELERİ	1,70
Yağlar	1,30	TEKNİK MALZEMELER	1,00
Sıvı Yağlar	0,60	YAKITLAR	2,00
Katı Yağlar	0,70	ELEKTRİK GİDERLERİ	6,80
Zeytinler	0,10	SU GİDERLERİ	2,10
Yumurtalar	0,70	PERSONEL GİDERLERİ	47,10

Kaynak: AKTOB AR-GE

Tablo 7: Otellerde Bazı Malların Yıllık Tüketim Miktarları*

	MİKTAR	BİRİM		MİKTAR	BİRİM
Etler (Dana,Kuzu Vb)	40	TON	Konserveler	14	TON
Et Şarküteri	9	TON	Sıvı Yağ	35	TON
Tavuk Etleri	50	TON	Katı Yağ	17	TON
Hindi Etleri	20	TON	Zeytin	4	TON
Balıklar	35	TON	Turşu	4	TON
Reçel-Bal	6	TON	Yumurta	45	TON
Baharat	6	TON	Temizlik Mlz	3000	TON
Bakliyat	22	TON	Meşrubat	94.000	LT
Unlu Mamuller	50	TON	Sular	500.000	LT
Çerez	7	TON	Soda	25.000	LT
Çay	3	TON	Meyve Suları	10.000	LT
Kahve	4	TON	Alkollü İçecek	146.000	LT
Şekerler	25	TON	Bira	120.000	LT
Soslar	24	TON	Rakı Vb	3.000	LT
Ekmekler	20	TON	Viski	2.000	LT
Pastane Malzemeleri	35	TON	Votka	6.500	LT
Taze Sebze	220	TON	Şarap-Şampanya	48.000	LT
Taze Meyva	210	TON	Kırtasiye Mlz	500.000	ADET
Donmuş Gıda	50	TON	Havlu Peçete	7000	ADET
Peynirler	25	TON	Çarşaf	600	ADET
Süt	50	TON	Yastık	800	ADET
Yoğurt	30	TON	Havlu	2500	ADET
Dondurma	10	TON	Bornoz	250	ADET

Kaynak: AKTOB AR-GE

* 5 Yıldızlı, 400 Odalı Ve % 80-85 Dolulukla 12 Ay Çalışan Tesisler Ortalamasıdır.

Tablo 8: Otel Yatırım Aşamasında Alınan Mal Ve Hizmetlerin Payları, %*

Maliyet Kalemleri	Pay,%
Betonarme Kaba İnşaat	20,8
Duvar İmalatları	3,9
Alçıpan Asma Tavanlar	0,9
Sıva-Boya İşleri	4,9
Alüminyum Doğrama İşleri	3,9
İç Mekan Kapıları	0,6
Duvar Kaplama İşleri	1,8
Zemin Kaplama İşleri	2,9
Çelik Konstrüksiyon İşleri	0,6
Ahşap Konstrüksiyon İşleri	0,2
Oda Mobilyaları	3,0
Yatak Odaları Mefruşat Ve Perde	1,0
Genel Mahal Dekorasyon Ve Mefruşat	0,4
Lobby Bar	0,2
Sağlık Merkezi Ekipmanı	0,2
Vitamin Bar	0,1
Havuz Bar	0,2
Kapalı Disko Bar Disko Bar	0,3
Açık Disko Bar	0,2
Ana Restoran	0,6
Ana Mutfak	1,9
Çamaşırhane	1,5
Mekanik Tesisat İşleri	12,0
Çevre Düzenleme Ve Peyzaj İşleri	0,5
Yönlendirme Levhaları	0,2
Elektrik Tesisatı	3,2
Muhtelif Ekipman Ve İşler	6,6
Muhtelif İşler Ve Özel Dizayn İşleri	6,8
Projelendirme	5,4
Şantiye Genel Gideri	8,1
Proje Yönetim Bedeli	2,7
Müteahitlik Bedeli	8,8
Resmi Harç,Ruhsat V.S	0,7
Genel Toplam	100,0

Kaynak: AKTOB AR-GE

*TL harcama üzerinden paylar. 5 yıldızlı 400 odalı tesis.

Tablo 9: Türkiye Turizm Göstergeleri

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi Sayısı (Milyon Kişi)	Toplam Ziyaretçi Sayısı (Milyon Kişi)	Yabancı Ziyaretçi Turizm Geliri (Milyar Dolar)	Toplam Ziyaretçi Turizm Geliri (Milyar Dolar)*
2001	11,6	13,4	7,3	10,4
2002	13,2	15,2	9,2	12,4
2003	14,0	16,3	10,1	13,8
2004	17,5	20,2	13,1	17,0
2005	21,1	24,1	15,7	20,3
2006	18,9	23,1	13,9	18,5
2007	23,3	27,2	15,9	20,9
2008	26,3	30,9	19,6	25,4
2009	27,1	32,0	19,0	25,0
2010	28,6	33,0	19,1	24,9
2011	31,3	36,1	22,2	28,1
2012	31,7	36,7	22,4	29,3
2013	34,9	39,3	25,3	32,3

*:TÜİK tarafından 2012'de uygulamaya konan yeni gelir hesaplama yöntemiyle revize edilen rakamlardır.

Tablo 10: Türkiye Turizm Göstergeleri

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi Sayısı	Y. Dışında İkamet Eden Vatandaş Ziyaretçi	Toplam Ziyaretçi Sayısı	Toplam Günübirlikçi Sayısı	Toplam Ziyaretçi Sayısı
	A	B	C=A+B	D	E=C-D
2003	14 029 558	2 434 065	16 463 623	689 118	15 774 505
2004	17 516 908	3 236 826	20 753 734	691 635	20 062 099
2005	21 124 886	3 920 256	25 045 142	852 009	24 193 133
2006	19 819 833	4 104 190	23 924 023	903 398	23 020 625
2007	23 340 911	3 898 719	27 239 630	1 092 583	26 147 047
2008	26 336 677	4 801 097	31 137 774	1 345 669	29 792 105
2009	27 077 114	4 682 702	31 759 816	1 573 202	30 186 614
2010	28 632 204	4 365 104	32 997 308	1 633 304	31 364 004
2011	31 456 076	5 312 963	36 769 039	2 115 163	34 653 876
2012	31 782 832	5 932 393	37 715 225	2 017 325	35 697 900
2013	34 910 098	5 220 506	40 130 604	2 298 461	37 832 143

Tablo 11: Dünya Yabancı Ziyaretçi Sayısı
Milyon Kişi, 2013

Sıra	Ülkeler	2012	2013
1	Fransa	83,0	86,3
2	ABD	67,0	68,3
3	İspanya	57,4	60,6
4	Çin	57,4	56,2
5	İtalya	47,4	48,4
6	Türkiye	31,8	34,6
7	İngiltere	31,1	32,6
8	Almanya	30,4	31,3
15	Yunanistan	15,5	17,1
27	Mısır	11,5	9,6

Derleyen: AKTOB Ar-Ge

Tablo 12: Dünya Turizm Geliri
Milyar Dolar

Sıra	Ülkeler	2012
1	ABD	128,6
2	İspanya	55,9
3	Fransa	53,7
4	Çin	50,0
5	İtalya	41,2
6	Almanya	38,1
7	İngiltere	36,4
8	Hong Kong	31,7
9	Avustralya	31,5
10	Tayland	30,1
11	Türkiye*	29,4
12	Malezya	19,7
13	Singapur	19,3
14	Avusturya	18,9
15	İngiltere	18,7
23	Yunanistan	12,9
31	Mısır	9,9

Kaynak: UNWTO

*TÜİK verisi. 2013 yılı geliri 32,3 milyar Dolar'dır.

Tablo 13: Tesislerde Yatak Başı Keşif Maliyetleri (TL)

Tesis Türleri	İnşaat	Tesisat	Tefriş	Techizat	Toplam
5 Yıldız Delux	55.459	30.282	15.277	6.617	107.636
5 Yıldız	50.278	27.211	11.624	4.931	94.044
4 Yıldız	36.089	19.370	6.871	2.834	65.164
3 Yıldız	27.258	14.348	5.090	1.679	48.376
2 Yıldız Lokantalı	17.058	8.377	3.068	759	29.262
2 Yıldız	12.043	5.807	1.950	526	20.326
1 Yıldız	10.669	4.803	1.667	300	17.439
5 Yıldız Tatilköyü	29.994	16.099	5.710	2.355	54.159
4 Yıldız Tatilköyü	23.168	11.902	4.128	1.500	40.698
Motel	12.514	6.587	2.532	579	22.211
Pansiyon	8.797	4.543	1.745	266	15.351

Kalkınma Bankası çalışması: 2013-Ocak ayı verileri ile

Tablo 14: Bölgelere Göre Dünya Turist Sayısı, Milyon Kişi

	2005	2010	2012
Avrupa	440.308	474.755	534.800
Asya-Pasifik	154.641	204.439	232.900
Amerika	133.357	150.707	162.100
Orta Doğu	37.842	60.271	52.600
Afrika	37.260	49.738	52.300
Dünya	803.408	939.910	1.034.700

Tablo 15: Bölgelere Göre Dünya Turizm Geliri, Milyon Dolar

	2005	2010	2012
Avrupa	350.282	409.310	457.400
Asya-Pasifik	134.964	255.254	322.800
Amerika	145.321	180.700	214.800
Orta Doğu	27.250	51.658	46.700
Afrika	21.820	30.373	33.600
Dünya	679.637	927.295	1.075.300

Tablo 16: Dünya Liginde İlk 10 Sıranın Değişimi

	1970	1990	2000	2010	2012	2013
1	İTALYA	FRANSA	FRANSA	FRANSA	FRANSA	FRANSA
2	KANADA	İSPANYA	ABD	ABD	ABD	ABD
3	FRANSA	ABD	İSPANYA	İSPANYA	ÇİN	İSPANYA
4	İSPANYA	İTALYA	İTALYA	ÇİN	İSPANYA	ÇİN
5	ABD	MACARİSTAN	ÇİN	İTALYA	İTALYA	İTALYA
6	AVUSTURYA	AVUSTURYA	İNGİLTERE	İNGİLTERE	TÜRKİYE	TÜRKİYE
7	ALMANYA	İNGİLTERE	RUSYA	TÜRKİYE	ALMANYA	İNGİLTERE
8	İSVİÇRE	MEKSİKA	KANADA	ALMANYA	İNGİLTERE	ALMANYA
9	YUGOSLAVYA	ALMANYA	MEKSİKA	UKRAYNA	HONG KONG	HONG KONG
10	İNGİLTERE	KANADA	ALMANYA	AVUSTURYA	RUSYA	RUSYA

Tablo 17: Bölgelere Göre Dünya Turist Sayısı, Milyon Kişi

Ülkeler	2005	2010	2012
Çin	21,8	54,9	102,00
Almanya	74,4	78,1	89,36
ABD	69	75,5	83,85
İngiltere	59,6	50	52,62
Rusya	17,8	26,5	42,90
Fransa	31,2	38,5	39,20
Kanada	18,2	29,5	35,31
Japonya	23,7	27,9	33,99
İtalya	22,4	27,1	28,51
Avustralya	*	22,2	27,71

Tablo 18: Turizmin Dış Ticaret Açığını Kapatma Payı, %*

Yıllar	Pay %	Yıllar	Pay %
1985	25,9	2008	36,9
1990	28,6	2009	74,1
2000	26,9	2010	30,8
2005	48,6	2011	22,6
2006	35,2	2012	33,0
2007	33,7	2013	34,0

*TCMB Ödemeler Dengesi Verileri

Tablo 19: Turizmin Dış Ticaret Açığını Kapatma Payı, %*

Yıllar	Gelir	Gider	Net gelir
2003	13,9	2,4	11,4
2004	17,1	3,0	14,1
2005	20,3	3,4	16,9
2006	18,6	3,3	15,3
2007	20,9	4,0	16,9
2008	25,4	4,3	21,1
2009	25,1	5,1	20,0
2010	24,9	5,9	19,1
2011	28,1	5,5	22,6
2012	29,4	4,6	24,8
2013	32,3	5,2	27,1

*TCMB Ödemeler Dengesi Verileri

KAYNAKÇA

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ulusal Hesaplar, Girdi-Çıktı Veritabanları
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Tarımsal Üretim Veritabanları
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Sanayi ve Hizmetler İstatistikleri Veritabanları
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Turizm İstatistikleri Veritabanı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstihdam ve İşgücü İstatistikleri Veritabanı
- AKTOB Ar-Ge, Turizm ve Konaklama Sektörü Veritabanları
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri
- T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Aylık İstatistikler ve Veritabanı
- TCMB, Ekonomik Göstergeler Veritabanı (EVDS)
- Türkiye Kalkınma Bankası Verileri
- .C. Ekonomi Bakanlığı İstatistikleri
- Avrupa Birliği (AB), Eurostat İstatistikleri ve Girdi-Çıktı Veritabanları
- İspanya Ulusal İstatistik Kurumu, ulusal hesaplar ve konaklama veritabanları
- İtalya Ulusal İstatistik Kurumu, ulusal hesaplar ve konaklama veritabanları
- Fransa Ulusal İstatistik Kurumu, ulusal hesaplar ve konaklama veritabanları
- Yunanistan Ulusal İstatistik Kurumu, ulusal hesaplar ve konaklama veritabanları
- OECD İstatistikleri, Girdi-Çıktı Veritabanları
- UNWTO, Yıllık Turizm İstatistikleri Ve Veritabanları
- Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisinin Girdi-Çıktı Tablosu Yardımıyla Değerlendirilmesi, İlkay Dilber, Celal Bayar Üniversitesi, 2007
- Türkiye'deki Sektörel Bağlantı Yapısının Girdi-Çıktı Yaklaşımı İle İncelenmesi, Sibel Atan, Ekonomik Yaklaşım, Sayı:80
- Turizmin Türk Ekonomisine Etkilerinin Girdi-Çıktı Analizi ile Değerlendirilmesi, International Conference On Eurasian Economies 2011, Mehmet Sarışık, Orhan Akova, Oğuz Türkay, Didar Sarı
- Supply - Use And Input-Output Tables, Backward And Forward Linkages Of The Turkish Economy, 2008, Mekmet Kula, TÜİK Uzmanı
- Türk Turizm Sektörünün Ekonomik Etkilerinin Girdi Çıktı Yaklaşımıyla Ölçülmesi, Berna Canlı, Ayten Ayşen Kaya, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
- Effects of Foreign Demand Increase on Tourism in Turkey: a CGE Approach, Hasan Gül, Selim Çağatay, Adam Blake
- Türkiye Turizminin Yapısal Sorunları 2012, Erol Karabulut, yayımlanmamış araştırma
- Konaklamanın Seyahat Pazarındaki yeri, Ekonomiye Katkıları ve Turizm-Endüstri İlişkileri, 2007, TÜROFED-Ekin Grup Araştırması.
- Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye, Prof. Dr. Erinc Yeldan, Doç.Dr.Ebru Voyvoda, Mehmet Emin Özsan, Kamil Taşçı. TÜRKONFED Yayını, 2012.
- T.C. Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırması, 2007
- Atatürk'ün Bütün Eserleri, Kaynak Yayınları, 30 Cilt
- 2023'e Doğru Türk Turizminde Yatırım Hamlesi, TYD yayınları, 2011
- Turizm Yatırımlarının Ekonomiye Katkıları I, ve II, TYD yayınları. (1992 ve 1999)

AKTOB ARAŞTIRMA BİRİMİ YAYINLARI / 2014

TURİZM SEKTÖRÜNÜN YAPISI, BÜYÜKLÜĞÜ VE EKONOMİYE KATKISI

TURİZM VE KONAKLAMA SEKTÖRÜNÜN
SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ

30
YIL
1984-2014

AKTOB
AKDENİZ TURİSTİK OTELCİLER VE İŞLETMECİLER BİRLİĞİ

Gebizli Mahallesi Termessos Bulvarı Güngör Ahmet Yitmen İŐ Merkezi
No. 73 07300 Muratpaşa/ANTALYA

Tel: +90 242 321 39 94-95 pbx • **Fax:** +90. 242 321 59 26
arge@aktob.org.tr • www.aktob.org.tr